

Latvijas Universitātes
Sociālo zinātņu fakultātes
Politikas zinātnes nodaļa

Politikas zinātnes bakalaura studiju programmas
3. kursa studentes
Ksenijas Jaranovas
Apl. nr. kj06008

BAKALAURA DARBS

Demokratizācija Austrumāzijā – Dienvidkoreja un Taivāna

Vadītājs: docents Daunis Auers

Rīga, 2009.

GALVOJUMS

Ar šo es apliecinu, ka šis bakalaura darbs ir pildīts patstāvīgi, par izmantotajiem datiem un materiāliem ir dotas atsauces. Šis darbs tādā vai citādā formā nav nekad iesniegts nevienai citai pārbaudes komisijai.

Datums 19.05.2009

Paraksts

Satura rādītājs

Ievads.....	5
1. Demokratizācija un trešais demokratizācijas vilnis.....	9
1.1. Huntingtona demokratizācijas viļņi.....	9
1.2. Trešais demokratizācijas vilnis.....	11
1.3. Autoritārisms.....	13
1.4. Demokrātijas definīcija.....	16
2. Demokratizācijas process.....	17
2.1. Demokratizācijas fāzes.....	18
2.2. Pārejas veidu un dažādu aktieru loma tajās.....	20
2.3. Demokratizācijas faktori.....	24
2.3.1. Iekšējie faktori.....	25
2.3.2. Ārējie faktori.....	26
2.4. Demokratizācijas modeļi.....	27
3. Demokratizācija Dienvidkorejā un Taivānā.....	29
3.1. Dienvidkoreja un Taivāna no 1950-tajiem līdz 1980-tajiem.....	31
3.2. Pāreja no autoritārisma uz demokrātiju.....	36
4. Demokratizācijas faktori Dienvidkorejā un Taivānā.....	48
4.1. Iekšējie faktori.....	48
4.2. Ārējie faktori.....	54
Secinājumi.....	58
Literatūras un avotu saraksts.....	62
1.pielikums.....	65
Anotācija.....	67
Annotation.....	68

Saīsinājumi

ANO – Apvienoto Nāciju organizācija

Dienvīdkoreja – Korejas Republika

DTP – Demokrātiskā Taisnīguma partija (Democratic Justice party)

IKP – iekšzemes kopprodukts

KJDP – Korejas Jaunā Demokrātiskā partija (New Korea Democratic party)

Ķīna – Ķīnas Tautas Republika

NVO – nevalstiskā organizācija

PSRS – Padomju Sociālistisko Republiku Savienība

Taivāna - Ķīnas Republika

Ziemeļkoreja – Korejas Tautas Demokrātiskā Republika

Ievads

20. gadsimts tiek saistīts ar dažādiem notikumiem. Šajā gadsimtā noritejā divi pasaules kari, tika piedzīvoti totalitāru režīmu uzplaukumi un norieti, starptautisko institūciju skaita straujšs pieaugums, komunikācijas tīklu attīstība un izplatīšanās, globalizācija, kā arī citi notikumi un parādības. Viens no terminiem, kuru izmanto, raksturojot šo gadsimtu, ir arī 20. gadsimts kā demokrātijas gadsimts.

Par pamatu šādam gadsimta raksturojumam tiek ņemts tas, ka šajā laika posmā strauji palielinās demokrātisku valstu skaits. Pasaule piedzīvo daudzu autoritāru režīmu pāreju uz demokrātiskiem režīmiem, kā arī demokrātisku institūciju veidošanos jaunās valstīs, kas radušās dekolonizācijas rezultātā. Raksturojot pārejas no autoritāriem uz demokrātiskiem režīmiem 20. gadsimta otrajā pusē, tiek bieži vien lietots termins «trešais demokratizācijas vilnis».

Trešais demokratizācijas vilnis ir daļa no demokratizācijas viļņu koncepta, ko ir formulējis S.P. Huntington [*Samuel P. Huntington, turpmāk, Huntington*]. Šis koncepts paredz, ka demokrātijas izplatīšanās ir notikusi viļņveidīgi, proti, ir notikuši trīs demokratizācijas viļņi, kuru laikā grupa valstu ir kļuvušas par demokrātiskām, kā arī divi pretēji viļņi, kuru laikā grupa valstu kļūst no demokrātiskām valstīm atpakaļ par nedemokrātiskām valstīm.¹ Šis Huntingtona koncepts par demokratizācijas viļņiem, konkrētāk, par trešo demokratizācijas vilni, kas aizsākās 1975. gadā, tiks izmantots par pamatu teorētiskajam ietvaram šajā darbā.

Valstis, kas par demokrātiskām kļuva trešā demokratizācijas viļņa laikā, lielākoties ir valstis, kas atjaunoja savu valstiskumu PSRS sabrukuma rezultātā, kā arī Dienvidamerikas un Āzijas valstis. Ķīnas Republika [*Republic of China, turpmāk, Taivāna*] un Korejas Republika [*Republic of Korea, turpmāk, Dienvidkoreja*] ir Āzijas valstis, kas tiek pieskaitītas pie trešā demokratizācijas viļņa valstīm. Sekmīgas demokratizācijas abās valstīs notika līdzīgā laika posmā, aptuveni no 1980.-tajiem gadiem līdz 1990.to gadu sākumam. Paralēles tiek vilktas ne tikai balstoties uz laika posmiem, kuros abas valstis kļuva demokrātiskas, bet arī starp abu valstu liberalizācijas, demokratizācijas procesu noriti un faktoriem, kas to izraisīja.

Šī darba *mērķis* ir apskatīt demokratizācijas procesu Taivānā un Dienvidkorejā, balstoties uz to, ka šos abus gadījumus var skatīt kā līdzīgus. Lai arī darba gaitā, raksturojot demokratizācijas procesu

---

¹ K.Newton, J.W. Van Deth. *Foundation of Comparative Politics*. UK : Cambridge University Press, 2005. Pg. 27

abās valstīs, darba autore pievērsīsies līdzību identificēšanai, darba ievadā tiks minēti daži faktori, kas padara šos gadījumus par līdzīgiem, lai ieskicētu iemeslus, kāpēc Taivāna un Dienvidkoreja tiek skatītas viena darba ietvaros kā līdzīgi gadījumi.

Gan Taivānā, gan Dienvidkorejā bez līdzīgiem laika posmiem, kuros noritēja sekmīga demokratizācija, abās valstīs stingri autoritāri režīmi kļuva *maigāki*, kas, savukārt, ļāva izplatīties tendencēm, kas veda uz demokratizāciju. Šādām izmaiņām pamatā abās valstīs bija izmaiņas attiecībās varas līdzsvarā starp autoritāro eliti un demokrātiskiem spēkiem. Savukārt, faktori, kas noveda pie līdzsvara izmaiņām pamatā ir sociāli ekonomiskie faktori kā ekonomiskā izaugsmē, sabiedrības struktūras izmaiņa, kā arī starptautiskā ietekme, politiskās kultūras izmaiņa un politisko aktieru pieņemtie lēmumi.² Sīkāk un izvērstāk līdzīgie, kā arī atšķirīgie faktori, kas ietekmēja Taivānas un Dienvidkorejas demokratizācijas procesu tiks apskatīti darba gaitā, tādējādi apstriprinot vai tieši pretēji noliedzot darba autores pieņēmumu, ka šīs valstis var skatīt kā līdzīgus gadījumus.

Saistot demokratizācijas procesus Taivānā un Dienvidkorejā ar Huntingtona trešā demokratizācijas viļņa konceptu, darba autores mērķis ir skatīt demokratizāciju tieši Huntingtona koncepta ietvaros. Tas nozīmē, ka par darba teorētisko pamatu tiks ņemtas Huntingtona, kā arī citu autoru atziņas par demokrātiju, tās kritērijiem un demokratizācijas procesu kopumā, kas atbilst Huntingtona skatpunktam. Huntingtona savā darbā «The Third Wave. Democratization in the late Twentieth Century» trešo demokratizācijas vilni un valstis, kas šajā laikā kļūst par demokrātiskām, skata visaptveroši, tāpēc darba autore mērķis ir ievietot Taivānu un Dienvidkoreju šajā konceptā un skatīt precīzāk un sīkāk šo valstu demokratizācijas procesus pēc Huntingtona pieejas.

Huntingtona sava darba «The Third Wave. Democratization in the late Twentieth Century» ietvaros min virkni mainīgo, kā ekonomiskā un sociālā attīstība, relatīva vienlīdzība ienākumu sadalē, zems vardarbības līmenis, spēcīga vidusšķira kā arī virkni citu faktoru³, kas var būt par iemesliem demokratizācijas aizsākumam valstīm. Darbā par vienu no *darba izpētes jautājumiem* tiek izvirzīts jautājums, *kuri no Huntingtona izvirzītajiem mainīgajiem, kas var veicināt demokratizāciju, ir novērojami Taivānas un Dienvidkorejas gadījumā?* Tādējādi darbā tiek izvirzīts mērķis noskaidrot, cik no Huntingtona piedāvātajiem mainīgajiem šīm valstīm ir kopīgi, cik atšķirīgi, lai varētu secināt, vai demokratizācija šajās valstīs ir tiešām notikusi līdzīgu iemeslu dēļ. Precīzāk Huntington minētie

² K. Yung-myung. *Understanding East Asian Political Systems : origins, characteristics and changes*. Sungkyun Journal of East Asian Studies, Vol.3, No.1, 2003, pg. 45-78.

³ S.P. Huntington. *The Third Wave. Democratization in the late Twentieth Century*. USA : University of Oklahoma Press, 1991. Pg. 37-38

mainīgie tiks apskatīti darba teorētiskajā daļā.

Darbā tiek izvirzīts arī otrs *darba izpētes jautājums* – *vai Taivānas un Dienvidkorejas demokratizācijas noritēja pēc tāda paša demokratizācijas modeļa?* Ar demokratizācijas modeļiem darba autore saprot Huntingtona minētos piecus iespējamus demokratizācijas modeļus jeb veidus kā autoritāri un demokrātiski režīmi nomaina viens otru, proti, cikliskais, otrā mēģinājuma, pārtrauktās demokrātijas, tiešās pārējas un dekolonizācijas modeļus⁴, kas sīkāk tiks apskatīti darba teorētiskajā daļā. Demokratizācijas modeļa noteikšanai Dienvidkorejai un Taivānai palīdzēs identificēt vēl atšķirības un līdzības abu valstu demokratizācijā. Darbā tiek izvirzīta sekojoša *darba hipotēze* – *vēsturiski skatot demokratizācijas procesus Taivānā un Dienvidkorejā, var konstatēt, ka tie notikuši pēc vienāda demokratizācijas modeļa, izšķirot piecus Huntingtona demokratizācijas modeļus.*

Darba autore izvirza sekojošus *darba uzdevumus* :

- darba teorētiskajā daļā apskatīt Huntingtona trešā viļņa demokratizācijas konceptu, kā arī
- raksturot autoritāra režīma būtību, liberalizācijas procesu, demokratizācijas procesu, faktorus, kas var izraisīt šo procesu, dažādus demokratizācijas modeļus, kā arī raksturot demokrātiju, balstoties uz Huntingtona un citu autoru, kas skata demokrātiju pēc līdzīgiem kritērijiem, atziņām
- darba empīriskajā daļā paralēli apskatīt demokratizācijas procesus Dienvidkorejā un Taivānā. Šī darba ietvaros gan netiks skatīta demokrātijas konsolidācija, kas ir viena no demokratizācijas fāzēm, jo darba mērķis ir pievērsties demokratizācijas procesam līdz valsts uzskatāma par demokrātisku, taču nepievēršoties demokrātijas konsolidācijai. Darba ietvaros tiks skatīta Dienvidkorejas un Taivānas vēsture, lai varētu noteikt pie, kura demokratizācijas modeļa katra valsts pieder, kā arī tiks skatīta liberalizācijas un demokratizācijas aizsākšanās, pārējas posms līdz punktam, kad abas valstis ir uzskatāmas par demokrātiskām, balstoties uz demokrātijas minimālo jeb procedurālo definīciju, kas tiks pielietota šī darba ietvaros.
- Apskatīt demokratizāciju veicinošos faktorus, kas bijuši nozīmīgi abās valstīs, lai darba secinājumos varētu rast atbildi uz darba izpētes jautājumu - *kuri no Huntingtona izvirzītajiem mainīgajiem/faktoriem, kas var veicināt demokratizāciju, ir novērojami Taivānas un Dienvidkorejas gadījumā?*

---

⁴ S.P. Huntington. *The Third Wave. Democratization in the late Twentieth Century.* USA : University of Oklahoma Press, 1991. Pg. 41-44

- Darba secinājumos noskaidrot pie kāda demokrātizācija modeļa var attiecināt Taivānas un Dienvidkorejas demokrātizācijas procesus, lai varētu rast atbild uz otru izpētes jautājumu - *vai Taivānas un Dienvidkorejas demokrātizācijas noritēja pēc tāda paša demokrātizācijas modeļa?*
- Pierādīt vai apgāzt darbā izvirzīto hipotēzi - *vēsturiski skatot demokrātizācijas procesus Taivānā un Dienvidkorejā, var konstatēt, ka tie notikuši pēc vienāda demokrātizācijas modeļa, izšķirot piecus Huntingtona demokrātizācijas modeļus, un apkopot secinājumus.*

Darbs tiks strukturēts divās daļās – teorētiskajā un empīriskajā daļā. Darba teorētiskā daļa tiks balstīta uz S.P. Huntingtona *«The Third Wave. Democratization in the late Twentieth Century»*, kā arī citu autoru atziņām par autoritārismu, demokrātizāciju un demokrātiju. Darba empīriskā daļa tiks balstīta uz monogrāfisko literatūru kā, piemēram, M. Borthwick *«Pacific Century»*, Y.Chu, F.Hu, C.Moon. *«South Korea and Taiwan : the international context»* [Atrodams *«Consolidating the third wave democracies»* ed. By L.J. Diamond, M.F. Plattner, Y. Chu, H. Tien.] kā arī žurnālos pieejamajiem rakstiem par Taivānu un Dienvidkoreju. Darbā tiks izmantots arī darba autores kursa darbs *«Demokrātizācijas Dienvidkorejā 1980. - 1995.gadam»*, 2007.

1. Demokratizācija un trešais demokratizācijas vilnis

Darba teorētiskajā daļā tiks aprakstīti teorētiskie koncepti, kas darba empīriskajā daļā tiks ņemti par pamatiem, apskatot demokratizāciju Taivānā un Dienvidkorejā. Kā tas tika minēts darba ievadā, par teorētiskās daļas stūrakmeni tiks ņemts autors Huntingtona un viņa atziņas par trešā vilņa demokrātijām un demokratizāciju kā tādu. Protams, darba teorētiskajā daļā tiks skatītas arī citu autoru atziņas par demokratizāciju un ar to saistītiem procesiem, tomēr skatīti tiks tie autori, kuru teorētiskā pieeja seko Huntingtona virzienā.

Darba teorētiskā daļa tiks strukturēta sekojoši. Pirmkārt, tiks apskatīts Huntingtona konceptu par demokratizācijas vilņiem un trešā vilņa demokratizāciju, lai radītu kopējo priekšstatu par Huntingtona domu un vēlāk jau sīkāk skatītu kā Huntingtona saprot demokratizāciju. Otrkārt, tiks aprakstīta autoritāra režīma būtība, jo tas ir sākumpunkts, no kura Taivānā un Dienvidkorejā aizsākās demokratizācija. Konkrētāk tiks apskatīti militāri un vienas partijas autoritāri režīmi, jo šādi autoritārisma paveidi pastāvēja attiecīgi Dienvidkorejā un Taivānā kā tas tiks apskatīts darba empīriskajā daļā.

Treškārt, darbā tiks apskatīta demokrātijas definīcija, balstoties pēc minimālās jeb procedurālās pieejas demokrātijas definēšanai, jo šādi demokrātijai definē arī Huntingtona. Pēc autoritārisma un demokrātijas definēšanas, kas attiecīgi ir sākumpunkts un beigu punkts, darbā tiks aprakstīts process starp sākumpunktu un beigu punktu, proti, demokratizācija. Darbā tiks skatīti liberalizācijas process, demokratizācijas process, sīkāk apskatot tās dažādas fāzes, demokratizāciju veicinoši faktori, demokratizācijas modeļi un citi ar šo konceptu saistīti teorētiski aspekti.

Darba teorētiskās nodaļas beigās tiks secināti svarīgākie punkti, kas tiks pielietoti vēlāk darba empīriskajā daļā, lai darba secinājumos varētu atbildēt uz darbā izvirzītajiem izpētes jautājumiem un noraidīt vai apgāzt hipotēzi. Darba teorētiskajā daļā tiks izmantots arī darba autores kursa darbs «Demokratizācija Dienvidkorejā 1980. - 1995. gadam».

1.1. Huntingtona demokratizācijas vilņi

Dažādos avotos bieži vien valstis tiek sauktas par trešā vilņa demokrātijām, līdz ar to rodas asociācijas, ka šis termins iespējams būtu saistāms ar demokratizācijas laika posmu. Šajā darba teorētiskās daļas apakšnodaļā tiks apskatīts Huntingtona koncepts par demokratizācijas vilņiem un

trešo demokratizācijas vilni, lai noskaidrotu, kas ir šie demokratizācijas viļņi un kāds ir to pamatojums.

Lai arī Huntingtona atzīst, ka vēsture nav noritējusi tik vienkārši un to būtu grūti klasificēt, tomēr Huntingtona pievēršanās demokratizācijas vēstures klasificēšanai un sakarību meklēšanai. Tas tiek ietverts konceptā par demokratizācijas viļņiem. Par demokratizācijas vilni tiek atzīta grupa pāreju no nedemokrātiska režīma uz demokrātisku. Pie tam šī pāreja notiek noteiktā laika posmā un šādas pārejas no nedemokrātiska režīma uz demokrātisku ir vairāk nekā pāreju pretējā virzienā, proti, no demokrātiska uz nedemokrātisku režīmu.⁵

Šāda viļņa esamība tomēr neizslēdz to, ka pārejas no nedemokrātiskiem uz demokrātiskiem režīmiem notiek arī periodos starp viļņiem, t.i., neiekļaujās kādā no pāreju grupām. Demokratizācijas viļņiem seko arī atgriezeniskie viļņi, kuros notiek pāreja no demokrātiska režīma un nedemokrātisku režīmu. Līdzīgi kā demokratizācijas vilnī atgriezeniskajā vilnī pārejas no demokrātiska režīma uz nedemokrātisku režīmu pārsniedz pārejas pretējā virzienā. Huntingtona norāda, ka mūsdienu pasaulē ir notikuši trīs demokratizācijas viļņi un divi, bet iespējams arī trīs atgriezeniskie viļņi.⁶

Pirmais demokratizācijas vilnis, kas ir arī garākais, ir bijis no 1828. līdz 1926. gadam. Ir jāņem vērā, ka šajā posmā demokrātijai tiek noteikti *zemāki standarti*. Pirmkārt, tiesībām balsot ir jābūt pusei no vīriešiem valstī, otrkārt, izpildvara, kurai, vai nu ir jābaida vairākuma atbalsts ievēlētā parlamentā, vai arī tā tiek izvēlēta regulārās vēlēšanās. Pirmais demokratizācijas vilnis aizsākās 1828. gadā, kad ASV notiekošās prezidenta vēlēšanas sasniedza iepriekš aprakstītos standartus. Laika gaitā gan demokrātijas standarti auga, gan paplašinājās demokrātisko valstu loks. Pirmais atgriezeniskais vilnis noritēja no 1922. līdz 1942. gadam. Tas galvenokārt tiek saistīts ar jaunām demokrātijām, kur demokrātiskās tradīcijas nebija nostabilizējušās, un demokrātijas vietā nāca nedemokrātiski režīmi ar jaunām, radikālām ideoloģijām.⁷

Otrais demokratizācijas vilnis noritēja no 1943. līdz 1962. gadam. Otrais demokratizācijas vilnis tiek saistīts ar 2. Pasaules kara beigām un demokrātisku institūciju ieviešanu virkne Eiropas valstu. Šajā laikā tendences par labu demokrātijas ieviešanai notiek arī Latīņamerikā, kā arī bijušajās kolonijās Āzijā un Āfrikā. Trešais atgriezeniskais vilnis tiek datēts no 1958. līdz 1975. gadam. Šajā

⁵ S.P. Huntington. *The third wave : democratization in the late twentieth century*. USA : University of Oklahoma Press, 1991. Pg. 14 – 15

⁶ Ibid, pg. 14 – 16

⁷ Ibid, pg. 16 - 18

laika posmā pārejas uz nedemokrātiskiem režīmiem notiek lielā skaitā valstu Latīņamerikā, Āzijā, Āfrikā, kā arī Grieķijā un Turcijā. Trešais demokratizācijas vilnis tiek datēts sākot ar 1974. gadu līdz aptuveni 1990. gadam. Trešais demokratizācijas vilnis tiks apskatīts konkrētāk nākamajā apakšnodaļā.⁸

Huntingtons demokratizāciju atzīmēja ne tikai balstoties uz trim demokratizācijas un atgriezeniskajiem viļņiem, kuri tiek balstīti uz lielāku sakritību skaitu vienā virzienā (nedemokrātiska – demokrātiska valsts vai demokrātiska – nedemokrātiska valsts), bet arī iedalīja valstis dažādās grupās jeb kategorijās, kurās grupa valstu ir piedzīvojusi līdzīgus režīmus līdzīgos laika posmos (skat. 1. pielikumu). Darbā īpaši tiek uzsvērts šis valstu sadalījums pēc grupām ar līdzībām, jo Taivāna šajā sadalījumā nav ievietota (skat. 1. pielikumu) un darba gaitā tiks pētīts, vai Taivānu var ievietot tajā pašā grupā kā Dienvidkoreju, balstoties uz to, ka daudzi autori šīs valstis raksturo kā līdzīgus gadījumus demokratizācijā.

1.2. Trešais demokratizācijas vilnis

Šajā darba teorētiskās daļas apakšnodaļā sīkāk tiks apskatīts trešais demokratizācijas vilnis un kādas kopējās iezīmes šajā vilnī iesaistītajām valstīm piedēvē Huntingtons. Kā jau tas tik minēts iepriekšējā nodaļā trešais demokratizācijas vilnis norisinājās no 1974. gada līdz aptuveni 1990. gadam. Par trešā demokratizācijas viļņa sākumu Huntingtons pieņem nedemokrātiska režīma gāšanu Portugālē. Tālāk demokratizācija notiek Grieķijā, tad dažādās Latīņamerikas valstīs, mazliet vēlāk dažās Āzijas un Āfrikas valstīs, līdz atgriežoties Eiropā demokratizācijas notiek bijušajās PSRS valstīs. Kopumā Huntingtons pieņem, ka trešā viļņa laikā demokratizācija vai autoritāra režīma liberalizācija aizsākās aptuveni trīsdesmit valstīs.⁹

Huntingtons izdala piecus faktorus, kas, viņaprāt, noteica trešā demokratizācijas viļņa esamību un tā laika posmu. Protams, piecu faktoru esamība nenozīmē, ka visiem pieciem ir bijusi ietekme uz demokratizāciju kādā valstī, jo tikpat labi ietekmīgs varēja būt tikai viens no šiem faktoriem. Darba autore šajā darba apakšnodaļā tikai uzskaitīs Huntingtona piecus faktorus, kas veicināja treša viļņa demokratizācijas, lai darba empīriskajā daļā varētu secināt, kuri faktori varētu būt attiecināmi uz Dienvidkorejas un Taivānas gadījumiem. Savukārt, detalizētākam demokratizācijas faktoru apskatam darbā pievērsīsies darba teorētiskās daļas turpinājumā, apskatot demokratizācijas procesu

⁸ S.P. Huntington. *The third wave : democratization in the late twentieth century*. USA : University of Oklahoma Press, 1991. Pg. 16 - 18

⁹ Ibid, pg. 21 - 25

kopumā un arī to veicinošos faktorus.

Kā jau tika minēts Huntington izdala piecus faktorus, kas atstāja būtisku ietekmi uz demokratizācijām, kas notika trešā viļņa laikā. Pirmkārt, autoritāro režīmu leģitimitātes jautājums. Autoritāriem režīmiem ir grūti apliecināt savu leģitimitāti, ja tas režīma nosprausto mērķi (piemēram, uzlabot ekonomisko situāciju vai izkaust partizānu kustības valstī) ir jau sasniedzis vai nav spējīgs to sasniegt. Sabiedrībai kļūst grūtāk saprast, kādēļ būtu jāziedo daļa brīvību, ja pastāvošais režīms jau ir panācis visu, kas bija solīts, vai pretēji nav spējīgs to sasniegt. Huntington min arī ekonomisko lejupslīdi, militāro sakāvi un naftas krīzes 1973.-1974. un 1978.-1979. gadā, kas iedragāja autoritāro režīmu stabilitāti un leģitimitāti. Kā arī ir jāmin, ka autoritāru režīmu leģitimitāti apgrūtināja arī tas, ka visapkārt pasaulē aizvien plašāk izplatījās demokrātiskas vērtības.¹⁰

Otrkārt, Huntington kā faktoru, kas ietekmēja trešā viļņa valstis, min straujo ekonomisko izaugsmi 1960.tajos gados, kas, savukārt, uzlaboja labklājības līmeni, iedzīvotāju izglītību un paplašināja vidusslāni. Konkrētāk, attiecības starp ekonomisko izaugsmi un demokratizāciju tiks apskatīts darba teorētiskās daļas turpinājumā. Treškārt, Huntington min Katoļu baznīcas nostājas maiņu no *status-quo* aizstāvēšanas uz institūciju, kas pretojas autoritārām valdības formām. Baznīcas kļuva no bremzējoša spēka par ekonomisku, sociālu un politisku pārmaiņu atbalstošu spēku.¹¹

Ceturtais faktors, ko min Huntington, ir starptautiski ietekmīgo aktieru attieksmju izmaiņa. Eiropas kopiena mainīja savu attieksmi pret paplašināšanos, kas, savukārt, deva valstīm labu pamudinājumu par labu demokrātiskām reformām. Nākamais ir Gorbačova nākšanas pie varas PSRS. Gorbačova reformas mainīja gan PSRS republiku iespējas uz neatkarību, gan pašas savienības stabilitāti. Pēdējais aktieris, ko min Huntington, ir ASV, kas ar 1974. gadu kā daļu no savas ārpolitikas noteica cilvēktiesību un demokrātisko vērtību izplatīšanu ārpus savas valsts.¹²

Pēdējais faktors, kas ietekmēja trešā viļņa demokrātijas, ir demonstrācijas efekts, kas paredz, ka liberalizācija un demokratizācija vienā valstī atstās ietekmi arī citā valstī. Proti, ja valdība pēc iedzīvotāju demonstrācijām paplašinās, piemēram, preses brīvību un samazinās represijas, iedzīvotāji citā valstī ņems to kā piemēru un centīsies panākt ko līdzīgu, zinot, ka kaimiņvalstī tas ir izdevies. Demonstrācijas efektu pastiprina mūsdienu komunikācijas un tehnoloģiju iespējas, kas

¹⁰ S.P. Huntington. *The third wave : democratization in the late twentieth century*. USA : University of Oklahoma Press, 1991. Pg. 45

¹¹ Ibid, pg. 45

¹² Ibid, pg. 85 - 100

pēc Huntingtona domām ietekmēja demokratizāciju trešā viļņa valstīs spēcīgāk nekā iepriekšējo viļņu valstīs.¹³

Šajā darba teorētiskās daļas apakšnodaļā tika apskatīts trešā demokratizācijas viļņa koncepts un faktori, kas, vadoties pēc Huntingtona, ietekmēja to, kādā laika posmā un kāpēc vispār notika demokratizācijas aptuveni trīsdesmit valstīs, ko Huntingtonš uzskata par trešā demokratizācijas viļņa valstīm. Šeit minētie demokratizācijas faktori, kā arī citi plašāk tiks apskatīt darba teorētiskās daļas turpinājumā, kad darba autore teorētiski apskatīs demokratizāciju un ar to saistītos procesus un faktoros.

1.3. Autoritārisms

Šajā darba teorētiskās daļas apakšnodaļā tiks apskatīta autoritāru režīmu būtība, lai veidotu priekšstatu, kāds režīms pastāv valstī pirms tajā sākās liberalizācija un demokratizācija, kas, savukārt, tiks skatīta teorētiskās daļas turpinājumā. Darbā īpaša uzmanība tiks veltīta divu autoritāro režīmu paveidu apskatei, proti, militāram un vienas partijas autoritāram režīmam.

Viena no galvenajām iezīmēm, kas atšķir autoritāru režīmu no demokrātiska, ir tas, ka autoritārā režīmā ir stipri ierobežots politiskais plurālisms. Vara nav vēlētu amatpersonu rokās. Autoritārā režīmā vara ir koncentrēta viena cilvēka vai kādas grupas rokās. Opozīcijas partijas vai kustības parasti ir aizliegtas. Ja konkurence tomēr nav aizliegta, tā tikai rada ilūziju par plurālismu, jo dominē viena partija un opozīcija ir vāja, sašķelta un tās iespējas darboties ir ļoti ierobežotas. Līdzīgi ir ierobežota arī interešu grupu un biedrību darbība. Tām tiek atļauts darboties, ja tās atbalsta valdošo režīmu, lai gan to aktivitātes tiek kontrolētas. Savukārt, ja interešu grupas un biedrības neatbalsta valdošo režīmu vai pretojās elites izstrādātām politikām, tās tiek aizliegtas vai to darbība stipri ierobežota.¹⁴ Raksturojot iespējas veidoties opozīcijai, visbiežāk opozīcija tiek ievirzīta nevis politiskās organizācijās, bet teiksim reliģiskās, kultūras vai profesionālās organizācijās.¹⁵

Autoritāros režīmos valdība cenšas kontrolēt tautas dalību politiskajos procesos. Bieži autoritāri režīmi tiek maskēti aiz demokrātiskām institūcijām, tiek radīta fikcija par konstitucionāliem, demokrātiskiem likumiem, kas teorētiski rada iespaidu par demokrātisku režīmu, taču realitātē ir

¹³ S.P. Huntington. *The third wave : democratization in the late twentieth century*. USA : University of Oklahoma Press, 1991. Pg. 100

¹⁴ J. J. Guy. *People, politics and government*. 5. edition. Toronto : Prentice, 2001. Pg . 162 - 163

¹⁵ J.J. Linz. *Totalitarian and authoritarian regimes*. USA : Lynne Rienner Publishers, Inc, 2000. Pg. 169

tikai aizsegs autoritāram režīmam. Taču likumā noteiktas demokrātiskas institūcijas un fikcijas radīšana nav raksturīga visiem autoritāriem režīmiem, jo citos autoritāros režīmos demokrātiskas institūcijas nav paredzētas likumā un režīms ir *atklāti* autoritārs. Attiecībā uz likumiem, lai arī likuma vara pastāv, tā tiek orientēta, lai kontrolētu sabiedrību nevis valdību, valstī pastāvošās institūcijas un attiecības starp tām.¹⁶

Runas un preses brīvības, lai arī tiek ierobežotas, tomēr daudz mazākā mērā nekā totalitāros režīmos. Ierobežojumi galvenokārt attiecās uz iespējām kritizēt valdošo eliti. Atšķirībā no totalitāriem režīmiem autoritāriem režīmiem nav raksturīga spēcīgas ideoloģijas esamība. Drīzāk *no augšas* var tikt izplatīti valdošās grupas pasaules uzskati un īstermiņa pragmatiskas vīzijas, taču šie uzskati un vīzijas atšķirībā no ideoloģijas netiek *iespiesti* visās dzīves jomās. Vēl viena iezīme, kas atšķir autoritārus režīmus no totalitāriem, ir tas, ka autoritāriem režīmiem ir raksturīgs daudz zemāks represiju līmenis. Ja totalitārā režīmā represijas var tikt veiktas dažādu iemeslu dēļ attiecībā pret indivīdiem no visām sabiedrības grupām, autoritāros režīmos represēti visbiežāk tiek tie indivīdi, kas pretojās režīmam un elitei vai cenšās apgāzt pastāvošo režīmu un eliti. Raksturojot ekonomiku autoritāros režīmos, parasti tā netiek kontrolēta. Brīva uzņēmējdarbība, brīvais tirgus un citi *laissez-faire* principi ir atļauti.¹⁷

Autoritārus režīmus var iedalīt maigākos un stingros autoritāros režīmos., kurus atšķir veids kā tiek īstenota politiskā kontrole. Maigākiem autoritāriem režīmiem ir raksturīgi izmantot propagandu, pārliecināšanu un materiālus stimulus, lai īstenotu politisko un sociālo kontroli. Savukārt, stingri autoritārie režīmi īsteno represijas, lai gūtu kontroli.¹⁸ Bez iedalījuma uz stingriem un maigākiem autoritāriem režīmiem ir iespējams iedalīt arī dažādus autoritāru režīmu paveidus kā, piemēram, militārs, vienas partijas un viena līdera autoritārs režīms.

Lai arī var izdalīt militāru autoritāru režīmu kā vienu no autoritāra režīma veidiem, ir jāņem vērā, ka, lai arī militāriem autoritāriem režīmiem ir vienojošais, proti, militārais elements, šo režīmu daba var būt ļoti atšķirīga. Autoritāri militāri režīmi var ieviest sociālas, ekonomiskas vai kulturālas izmaiņas, vai pretoties jebkādam izmaiņām uz demokrātijas pusi. Vienojošais elements šādiem autoritāriem režīmiem ir tas, ka tos izveidoja militāru apvēršenu rezultātā un šādu autoritāru režīmu vadītāji ir militārpersonas.¹⁹

¹⁶ J. J. Guy. *People, politics and government*. 5.edition. Toronto : Prentice, 2001. Pg. 162 - 163

¹⁷ Ibid, pg. 162 - 163

¹⁸ K. Yung-myung. *Understanding East Asian political systems : origins, characteristics and changes*. In : *Sungkyun Journal of East Asian Studies*. Vol. 3, No. 1, 2003. Pg. 45 - 78

¹⁹ J.J. Linz. *Totalitarian and authoritarian regimes*. USA : Lynne Rienner Publishers, Inc, 2000. Pg. 172

Iespējams izdalīt arī militāri birokrātiskus režīmus, kur pie varas bez militārām personām atrodas arī birokrāti. Šādi režīmi var daboties gan bez partijām, gan esot vienai partijai, gan esot fiktīvai daudzpartiju sistēmai. Ja šādā režīmā pastāv viena oficiāla partija, tā ir valdības atbalstīta un tās mērķis ir iedzīvotāju izslēgšana no politiskās dzīves, nevis to iesaistīšana caur šo vienu partiju. Ir gadījumi, kad šādos militāri birokrātiskos režīmos pastāv daudzpartiju sistēma. Taču jāņem vērā, ka, pirmkārt, pats partiju skaits tiek ierobežots un, otrkārt, vēlēšanas nav brīvas, bet gan tiek kontrolētas.²⁰

Vienas partijas autoritāra režīma galvenā iezīme, kā to jau var noprast no režīma nosaukuma, ir tas, ka šādā režīmā dominē viena partija. Apskatot tieši Austrumāzijas reģionu, ir divu veidu partijas, kas dominē politikā un sabiedrībā. Pirmkārt, komunistiskas partijas, otrkārt, nacionālistiskas partijas. Galvenā atšķirība starp šo divu partiju dominētiem režīmiem ir saskatāmā ekonomikas jomā. Komunistiskas partijas ir par komunistisku, kontrolētu ekonomikas attīstību, bet nacionālistiskās partijas atbalsta kapitālistisku ekonomikas attīstību. Attiecībā uz politisko kontroli abu šo partiju vadīti režīmi ir līdzīgi, jo valstī notiekošais ir zem stingras partijas kontroles.²¹

Jāatzīmē, ka bieži vien vienas partijas režīmiem, ir raksturīga stingra līdera esamība, jo īpaši autoritāra režīma pastāvēšanas sākumā. Tomēr ir jānodala vienas partijas režīmi no viena līdera autoritāriem režīmiem. Dominējot vienai partijai ir iespējams stingrs līderis, taču partijai tik un tā ir liela nozīme. Savukārt, viena līdera režīmā ir iespējams, ka arī šeit dominē viena partija, taču šajā gadījumā partija ir tikai *atvieglojošs* instruments kā līderim saglabāt savu varu. Tomēr vienas partijas autoritāri režīmi ir vairāk institucionalizēti, stabilāki un ilgstošāki nekā viena līdera režīmi. Līdz ar to arī režīma maiņa vienas partijas autoritāra režīma gadījumā parasti ir kontrolētāka un lēnāka nekā daudz nepastāvīgā viena līdera režīma gadījumā.²²

Nozīmi tam, kāds autoritāra režīma paveids pastāv valstī, piešķir arī Huntington. Atkarībā no pastāvošā autoritārā režīma paveida un attiecībām starp dažādiem valsts elementiem, Huntington izšķir dažādus veidus, kā notiek pāreja no nedemokrātiska režīma uz demokrātisku režīmu. Sakarības starp autoritāra režīma paveidu un pārejas veidu tiks apskatīti darba teorētiskās daļas turpinājumā, skatot pašu demokratizācijas procesu.

²⁰ J.J. Linz. *Totalitarian and authoritarian regimes*. USA : Lynne Rienner Publishers, Inc, 2000. Pg. 184

²¹ K. Yung-myung. *Understanding East Asian political systems : origins, characteristics and changes*. In : *Sungkyun Journal of East Asian Studies*. Vol. 3, No. 1, 2003. Pg. 45 - 78

²² Ibid

1.4. Demokrātijas definīcija

Šajā darba teorētiskās nodaļas apakšnodaļā tiks skatīta demokrātijas definīcija. Ja iepriekšējā nodaļā, apskatot autoritārismu, tika iezīmēts režīms, kurā demokratizācija aizsākas, tad šīs nodaļās mērķis ir definēt režīmu, kurš rodās liberalizācijas un demokratizācijas rezultātā. Šī darba ietvaros tiks izmantota minimālā jeb procedurālā demokrātijas definīcija, jo šādi savā darbā demokrātiju definē arī Huntington.

J.A. Šumpēters [*Joseph A. Schumpeter, turpmāk, Šumpēters*], definējot demokrātiju, atzīst, ka būtu pārāk grūti, ja indivīdiem, lai pieņemtu politiskus lēmumus, katru reizi būtu visiem kopā jāsatiekas. Šāda veida lēmumu pieņemšana, kur savu viedokli izsaka katrs indivīds, kas sasniedzis noteiktu vecumu, būtu jāatstāj īpaši svarīgiem jautājumiem un jārisina ar referenduma palīdzību. Attiecībā uz pārējo politisko lēmumu pieņemšanu indivīdiem ir jānodod savas tiesības lemt citiem indivīdiem, kas tad ar to nodarbotos pastāvīgi, pārstāvot veselu indivīdu kopu. Līdz ar to par demokrātijas kritērijiem Šumpēters uzskata to, ka valdnieki tiek izvēlēti sāncensīgās vēlēšanās.²³

Tā kā kritēriji ir sāncensīgums un vēlēšanas, kas nozīmē uzsvāru uz procedūrām kā tiek izvēlētas amatpersonas, šī demokrātijas definīcija ir minimālā jeb procedurālā, kas neskata citus faktorus kā kritērijus demokrātijai. Šādai demokrātijas definīcijai arī seko Huntington, vien nedaudz paplašinot to, par svarīgiem atzīstot arī dažus no R.Dāla [*Robert Dahl, turpmāk, Dāls*] kritērijiem viņa *reālistiskajai demokrātijai* jeb poliarhijai.²⁴ Pirmkārt, Dāla kritēriji, kas seko Šumpētera kritērijiem par sāncensīgām vēlēšanām, kurām bez sāncensīgām ir jābūt arī regulārām, godīgām, kā arī praktiski visiem pieaugušajiem ir tiesības balsot.²⁵

Otrkārt, lai nodrošinātu sāncensīgumu un politiskās debātes pirms vēlēšanām, indivīdiem ir jābūt nodrošinātām runas, preses, pulcēšanās un biedrošanās tiesībām.²⁶ Atņemot šīs tiesības, nav iespējams nodrošināt pirmos procedurālos kritērijus, jo bez iespējām, pirmkārt, jau izveidot grupu jeb partiju, otrkārt, iepazīstināt sabiedrību ar savu grupu, treškārt, debatēt ar citām grupām jeb partijām par dažādiem jautājumiem, nevar nodrošināt sāncensīgumu un zūd arī pašu vēlēšanu jēga.

²³ J.A. Schumpeter. *Capitalism, Socialism, Democracy*. 5.ed. USA : George Allen & Unwin Ltd, 1976. Pg. 250 - 267

²⁴ S.P. Huntington. *The third wave : democratization in the late twentieth century*. USA : University of Oklahoma Press, 1991. Pg. 6 - 7

²⁵ R.A.Dahl. *Democracy and its critics*. USA : Yale University Press, 1989. Pg. 233

²⁶ *Ibid*, pg. 233

Huntingtons argumentē par labu minimālajai demokrātijas definīcijai, jo, balstoties uz šādu definīciju, ir iespējams skaidrāt noteikt, kuras valstis būtu pieskaitāmas pie demokrātiskām, kuras valstis pie nedemokrātiskām un kuras valstis būtu pa vidu. Huntingtons savā definīcijā atsakās no papildus kritērijiem, piemēram, atbildīga valdība, pilsoņu kontrole, kas iziet no minimālās demokrātijas rāmjiem, jo, piesaistot šādus papildus kritēriju, analīze un demokrātisku valstu noteiktšana kļūst daudz sarežģītāka. Huntingtons argumentē to arī šādi, proti, tas, ka valdība ir, piemēram, neefektīva, nepadara to nedemokrātisku, ja vien tā tika ievēlēta sāncensīgās, godīgās, brīvās vēlēšanās.²⁷

Šī darba ietvaros par demokrātijas kritērijiem tiek pieņemti šajā nodaļā aprakstītie minimālās jeb procedurālās demokrātijas kritēriji. Apkopojot iepriekš uzrakstīto, šie kritēriji ir sāncensīgas, regulāras, godīgas, brīvas vēlēšanas un nodrošinātas runas, pulcēšanās, preses un biedrošanās tiesības, kas ļauj visām pusēm izteikties, lai nodrošinātu sāncensīgumu, kas, lai arī demokrātiju skata pēc plašāka kritēriju skaita nekā klasiski definētajiem Šumpētera kritērijiem, tomēr šādi kritēriji ir būtiski nepieciešami, lai nodrošinātu konkurences iespējamību un līdz ar to sāncensīgas vēlēšanas. Pēc darba autores domām, šādi kritēriji ļaus precizāk noteikti laika punktu, no kura Dienvidkoreju un Taivānu var uzskatīt par demokrātiskām valstīm. Apakšnodaļās 1.3. un 1.4. tika apskatītas autoritārisma un demokrātijas definīcijas, kas būtu skatāmi, kā demokratizācijas sākuma un beigu punkts. Darba teorētiskās daļas turpinājumā uzmanība tiks pievērsta pašas demokratizācijas apskatei.

2. Demokratizācijas process

Šajā darba teorētiskās daļās nodaļā tiks skatīts demokratizācijas process. Pirmkārt, tiks skatīts šis process kopumā, raksturojot dažādus demokratizācijas posmus. Darba autore pievērsīsies liberalizācijai un konsolidācijai. Pārejas posmu no viena režīma uz otru tiks apskatīts darba turpinājumā pēc tam, kad tiks apskatīta politisko aktieru nozīme demokratizācijā, kas ietekmē arī pārejas veidu. Savukārt, demokrātijas konsolidācija darbā tiks skatīta tikai īsumā, jo galvenais uzsvars darbā tiek likts uz demokratizācijas procesiem pirms konsolidācijas, tomēr konsolidāciju nevar izlaist darba teorētiskajā daļā kā vienu no demokratizācijas procesa posmiem.

---

²⁷ S.P. Huntington. *The third wave : democratization in the late twentieth century*. USA : University of Oklahoma Press, 1991. Pg. 9 – 10

Otrkārt, darbā tiks apskatīts, kā dažādu politisku aktieru darbības vai pretēji bezdarbība var ietekmēt demokratizāciju. Treškārt, tiks apskatīti Huntingtona izdalītie trīs pārejas veidi no nedemokrātiska režīma uz demokrātisku režīmu. Ceturkārt, darba autore pievērsīsies demokratizācijas faktoru apskatei, iezīmējot iekšējos un ārējos faktorus, kas ietekmē demokratizāciju. Teorētiskās daļas noslēgumā tiks apskatīti dažādi demokratizācijas modeļi, proti, demokratizācija vēsturiskā kontekstā, lai darba turpinājumā varētu skatīt, vai Dienvidkorejā un Taivānā demokratizācija noritēja līdzīgi, balstoties uz šiem modeļiem.

2.1. Demokratizācijas fāzes

Demokratizācija ir process, kurā notiek pāreja no nedemokrātiska režīma uz demokrātisku režīmu.²⁸ Šī pāreja no autoritāra režīma uz demokrātisku režīmu ir komplekss un ilglaicīgs process, kas iekļauj sevī vairākas fāzes.²⁹ «Pāreju, kas ir intervāls starp vienu politisku režīmu un otru» un *konsolidāciju* jeb demokrātijas attīstību līdz demokrātiskas vērtības kļūst par politiskās kultūras sastāvdaļu.³⁰ Saistībā ar demokratizāciju svarīgā ir pieminēt arī liberalizācijas procesu, kas var gan ietekmēt demokratizācijas sākšanos, gan būt nozīmīgs elements pašā demokratizācijas procesā.³¹

Liberalizācija jeb tiesību paplašināšana ir nozīmīgs faktors demokratizācijas procesā. Liberalizācija paredz, ka tiesībām, kas aizsargā indivīdus un grupas no varmācīgas un nelegālas valsts vai trešo partiju varas izmantošanu pret viņiem, tiek piešķirta arī reāla nozīme un tiesības sāk efektīvi aizsargāt indivīdus un grupas. Indivīdiem – tās ir klasiskās vērtības, kuras paredz liberālisms. Vārda, kustības brīvība, tiesības tikt aizstāvētam godīgā tiesā pēc iepriekš pieņemtajiem likumiem u.c. Grupu līmenī tās ir biedrošanās tiesības, tiesības brīvi izteikties un netikt sodītiem.³²

Liberalizācijas un demokratizācija var nenotikt vienlaicīgi, taču, ja demokratizācijas procesā, nenotiek arī liberalizācija, proti, indivīdam un grupām netiek dotas garantijas un tiesības, demokratizācijas process var kļūt vairāk formāls un izveidotā demokrātija tikai formāla. Ir iespējami arī gadījumi, kad autoritārā vara pati var sekmēt un atbalstīt liberalizāciju, dodot noteiktu

²⁸ G.Sorensen. *Democracy and democratization*. USA : Westview Press, 1993. Pg. 1

²⁹ Ibid, pg. 40

³⁰ G.Sorensen. *Democracy and democratization*. USA : Westview Press, 1993. Pg. 158; G.O'Donnell, P. C. Schmitter. *Transitions from authoritarian rule. Tentative conclusions about uncertain democracies*. USA : The Johns Hopkins University Press, 1991. Pg. 6

³¹ G.O'Donnell, P.C. Schmitter. *Transitions from authoritarian rule. Tentative conclusions about uncertain democracies*. USA : The Johns Hopkins University Press, 1991. Pg. 9

³² Ibid, pg. 9

brīvību indivīdiem un grupām, tādējādi, izvairoties no spriedzes un iegūstot atbalstu, taču nemainot autoritārisma struktūru. Šo gadījumu var apzīmēt kā liberalizēto autoritārismu.³³

Kā jau tas tika minēts iepriekš liberalizācijas un demokratizācijas attiecības var būt dažādas. Demokratizācijas pārejas fāze var noritēt gan pēc liberalizācijas, gan vienlaicīgi ar to. Taču, sekojot nākamajai demokratizācijas fāzei, proti, konsolidācijai, ir loģiski, ka liberalizācija valstī jau ir paveikta. Konsolidācija ir demokratizācijas procesa beidzamā fāze, kas paredz demokrātisku vērtību nostiprināšanos valstī.³⁴ «Konsolidēta demokrātija ir tāda, kurā neviens no galvenajiem politiskajiem aktieriem, partijām vai organizētām interešu grupām, spēkiem, institūcijām neuzskata, ka ir iespēja nedemokrātiskā procesā gūt varu, un nevienai politiskai institūcijai vai grupai nav tiesības atcelt lēmumus, kurus ir pieņēmuši demokrātiski ievēlēti lēmēji.»³⁵

Demokrātijai, lai to sauktu par konsolidētu, ir jābūt «vienīgajai spēlei pilsētā»³⁶ Ir vairāki nosacījumi, kas nosaka to, vai demokrātija ir konsolidēta :

- Konstitucionāli, demokrātisks režīms ir konsolidēts, kad gan valstiski, gan nevalstiski spēki visā valsts teritorijā tiek pakļauti un pieradināti pie tā, ka konfliktiem ir jātiek risinātiem saskaņā ar attiecīgajiem likumiem, procedūrām un institūcijām, kas ir izveidoti jaunajā demokrātiskajā valstī
- Vērtējot pēc attieksmes, demokrātisku režīmu var uzskatīt par konsolidētu, kad lielākā sabiedrības daļa tic, ka demokrātiskā iekārta ar attiecīgām institūcijām un procedūrām ir vislabākais veids kā pārvaldīt viņu dzīves, un pastāv mazs pret demokrātiski orientētu cilvēku loks.
- Vērtējot pēc uzvedības, demokrātisku režīmu var uzskatīt par konsolidētu, kad nevieni ievērojami nacionālie, sociālie, ekonomiskie, politiskie vai institucionālie aktieri necenšas izveidot nedemokrātisku režīmu vai iegūt varu, izmantojot ievērojamus resursus, vardarbību vai ārvalstisku iejaukšanos³⁷

³³ Ibid, pg. 9 - 10

³⁴ J. Linz. *Transitions to democracy*. Pg. 158 in G.Sorensen. *Democracy and democratization*. USA : Westview Press, 1993. Pg.45

³⁵ Ibid, pg. 45

³⁶ Ibid, pg. 45

³⁷ J.J. Linz, A. Stepan. *Problems of democratic transition and consolidation*. USA : The Johns Hopkins University Press, 1996. Pg. 5-6

Kā tas ir redzams pēc iepriekš apskatītajiem kritērijiem, tad kritēriji, lai demokrātiju varētu skatīt kā konsolidējušos, ir daudz plašāki nekā kritēriji, pēc kuriem valsti var saukt par demokrātisku, balstoties uz minimālo demokrātijas definīciju.

Tomēr jāņem vērā, ka, ja arī demokrātija ir nostabilizējusies, pirmkārt, valsts vadītājiem ir jātiecas uz demokrātijas *kvalitātes* uzlabošanu un demokrātisku institūciju uzlabošanu utt. Otrkārt, seko virkne jautājumu, kuriem pievēršās arī Huntingtona. Piemēram, kas būtu darāms ar iepriekšējā autoritārā režīma vadītājiem? Vai tie būtu sodāmi vai nē? Kas būtu darāms ar tiem, kas iepriekšējā režīmā veica represijas? Kā arī demokrātijām, kas ir izveidojušās pēc militāri autoritāriem režīmiem, kādā veidā būtu organizējama armija, lai tā nezaudētu potenciālu, taču būtu kontrolējama?³⁸ Lai arī šādi jautājumi ir svarīgi apskatot demokrātijas konsolidācijas konceptu, tomēr šī darba ietvaros demokrātijas konsolidācija teorētiski netiks skatīta sīkāk, jo darba mērķis ir vairāk skatīt procesus Dienvidkorejā un Taivānā pirms konsolidācijas, proti, kā valsts no autoritāras kļūst par demokrātisku nevis kā demokrātija konsolidējas valstī.

2.2. Pārejas veidi un dažādu aktieru loma tajās

Šajā darba apakšnodaļā tiks skatīts, kādi politiski aktieri valsts iekšienē tiek iesaistīti pārejas procesā un kā šo aktieru mijiedarbība ietekmē pārejas dabu. Darbā tiks apskatīti arī trīs pārejas veidi, kurus izdala Huntingtona, lai darba empīriskajā daļā varētu novērot, kādu pārejas veidu var identificēt ar Dienvidkorejas un kādu ar Taivānas demokratizācijas procesu.

Trešā viļņa pārejas no nedemokrātiskiem uz demokrātiskiem režīmiem bija sarežģīti politiskie procesi. Tajos bija iesaistītas dažādas politiskās grupas, kas cīnās, pirmkārt, par varu, otrkārt, par vai pret demokrātiju. Huntingtona izdala piecas grupas, kurām bija īpaša nozīme demokratizācijā un tās sekmīgumā. Apskatot opozīciju, tie bija radikāļi un demokrātiski orientēti moderāti. Nekomunistiskos autoritāros režīmos tie, kas no opozīcijas ir pret demokrātiju, skatoties no ideoloģiskā spektra, parasti ir kreisi orientēti, revolucionāri un Marksisma – Ļeņinisma sekotāji. Savukārt, tās politiskās grupas, kas ir par demokrātiju, ideoloģiskajā spektrā parasti ieņem vidusdaļu.³⁹

³⁸ Tā kā šī darba ietvaros demokrātijas konsolidācija netiks skatīta sīkāk, Huntingtona analīzi par konsolidācijas jautājumiem var skatīt S.P. Huntington. *The third wave : democratization in the late twentieth century*. USA : University of Oklahoma Press, 1991. Pg. 209 - 279

³⁹ S.P. Huntington. *The third wave : democratization in the late twentieth century*. USA : University of Oklahoma Press, 1991. Pg. 121

Apskatot valdošo koalīciju, Huntingtona īpašu nozīmi piešķir konservatoriem, liberāliem reformistiem un demokrātiskiem reformistiem. No iepriekš minētajām grupām par demokrātiskām reformām parasti ir demokrātiski orientēti moderāti no opozīcijas un demokrātiski reformisti no koalīcijas. Pret demokrātiskām reformām – konservatori un radikāļi. Savukārt, liberālie reformisti iekrīt kaut kur pa vidu starp par un pret, jo bieži vien tie atbalsta liberalizāciju un dažas reformas. Tas, cik katrai no iepriekš aprakstītajām grupām ir varas, ietekmēja demokratizācijas procesu valstī. Pārmaiņas attiecībās starp šīm grupām, mainīja arī demokratizācijas procesa gaitu.⁴⁰

Piemēram, ja konservatoriem ir vairākums koalīcijā, bet radikāļiem opozīcijā, demokratizācija ir neiespējama. Pretēji, demokrātiski orientētu grupu vairākums gan koalīcijā, gan opozīcijā rada labvēlīgas iespējas demokratizācijai. Savukārt, ja demokrātiski orientētas grupas dominē opozīcijā, bet ne koalīcijā, iespējas par labu demokratizācijai ir atkarīgas no tā, vai koalīcija stabilitāte tiek iedragāta un opozīcijai ir iespējas nākt pie varas. Pretējā situācijā, kad demokrātiski orientētas grupas ir vairākumā koalīcijā, bet ir mazākumā opozīcijā, rada situāciju, kad demokratizāciju var apdraudēt vardarbība un nedemokrātisku grupu veikts valsts apvērsums.⁴¹

Par īpaši svarīgām Huntingtona izdala trīs attiecības starp iepriekš aprakstītajām grupām. Proti, starp koalīciju un opozīciju, starp reformistiem un konservatoriem koalīcijā un moderātiem un radikāļiem opozīcijā. Šīs attiecības noteica demokratizācijas un pārejas dabu. Huntingtona izdala arī trīs pārejas veidus no nedemokrātiska uz demokrātisku režīmu, proti, :

1. transformācija
2. aizvietošana
3. pārvietojums⁴²

Huntingtons izdala arī demokratizāciju, kas notiek liela apmēra citu valstu iejaukšanās dēļ, taču, kā Huntingtona pats atzīmē, šādas pārejas trešā viļņa laikā ir notikušas tikai divās valstīs⁴³, līdz ar to tie ir atsevišķi gadījumi, kā arī neattiecas uz darba empīriskajā daļā apskatāmajām valstīm.

Raksturojot pirmo pārejas veidu **transformāciju**, tās galvenā iezīme ir tas, ka esošajai valdībai ir galvenā loma demokratizācijas procesā. Autoritāriem režīmiem, kuros notiek transformācija, ir raksturīga vāja opozīcija. Līdz ar to demokratizācija notiek, jo autoritārā režīma valdība to vēlē vai

⁴⁰ S.P. Huntington. *The third wave : democratization in the late twentieth century*. USA : University of Oklahoma Press, 1991. Pg. 121 - 122

⁴¹ Ibid, pg. 123

⁴² Ibid, pg. 123

⁴³ Ibid, pg. 112

tas ir nepieciešams valsts attīstībai. Transformācijas ir raksturīgas diva veida autoritāriem režīmiem. Pirmkārt, militāriem režīmiem, kuros valdība kontrolēja visus piespiešanas mehānismus, kas līdz ar to nebija pieejami opozīcijai. Otrkārt, ekonomiski attīstītiem autoritāriem režīmiem, kuros demokratizācija ir veids kā saglabāt ekonomisko attīstību.⁴⁴

Transformācijai ir raksturīgas piecas pārejas fāzes. Pirmajā fāzē valdībā parādās grupas, kas ir par demokratizāciju. Iemesli, kādēļ šādas grupas par labu demokrātijai veidojas, var būt dažādi. Piemēram, demokratizācija var tik skatīta kā iespēja gūt starptautisku atzinumu un līdz ar to dažādas līdz šim liegtas privilēģijas kā sankciju samazināšana pret valsti, ekonomiskā palīdzība, Starptautiskā valūtas fonda aizdevumi u.c. privilēģijas, kas ir ierobežotas autoritāriem režīmiem. Iespējams, ka autoritāra režīma saglabāšana vairs nav izdevīga, jo izmaksas ir pārāk lielas un valdībai ir bailes zaudēt visu.⁴⁵

Otrā fāzē ir demokrātiski noskaņoto grupu nokļūšana pie varas. Veidi kā tas var notikt atšķirās katrā režīmā, taču, piemēram, iemesls šādai varas maiņai var būt iepriekšējā līdera nāve vai nespēja valdīt, savukārt, viņa sekotājs ir par labu demokratizācijai. Trešais posms ir saistīts ar dažādu grupu mijiedarbību. Ja liberāli orientēti reformisti visbiežāk vēlas tikai liberalizēt režīmu, proti, dot vairāk tiesības, taču saglabāt varu, ir svarīgi, ka valstī stipri ir arī demokrātiski orientēti reformisti, kas varēs turpināt demokratizāciju. Ceturtais posms ir konservatoru, kas dominēja iepriekšējā režīmā, pakļaušana. Bieži vien šī grupa, kas bija spēcīga iepriekš, centīsies atgūt varu, līdz ar to ir svarīgi šo konservatoru grupu apspiest.⁴⁶

Pēdējais transformācijas posms ir sadarbība ar opozīciju un dažādām grupām. Šis posms iekļauj sarunas ar citām politiskām partijām, lielām grupām un institūcijām. Tādā veidā ne tikai palielinās šo grupu politiskā aktivitāte un paplašinās politisko aktieru loks, bet arī veicinot citu, bieži vien mērenu grupu darbošanos, tiek samazināta konservatoru loma un iespējas veikt apvērsumu.⁴⁷

Otrais pārejas veids ir **aizvietošana**, kas būtiski atšķirās no transformācijas. Režīmos, kuros vēlāk notiek aizvietošana, sākotnēji ir stingra valdība un vāja opozīcija. Aizvietošanai ir raksturīgas trīs fāzes – cīņa pirms režīma krišanas, režīma krišana un cīņa pēc režīma krišanas. Pirms režīma krišanas dažādas opozīcijas grupas apvieno spēkus, lai gāztu pastāvošo varu. Šajā laikā valdība var

⁴⁴ S.P. Huntington. *The third wave : democratization in the late twentieth century*. USA : University of Oklahoma Press, 1991. Pg. 124 - 125

⁴⁵ Ibid, pg. 127 - 128

⁴⁶ Ibid, pg. 137 - 138

⁴⁷ Ibid, pg. 139

pati zaudēt spēku, jo zūd iedzīvotāju atbalsts režīmam vai to vājina iekšējās nesaskaņas. Taču ir iespējams, ka režīms pats izbeigtos, jo, piemēram, tās līderis mirst. Savukārt, pēc autoritārā režīma seko cīņa par varu jaunajā režīmā starp opozīcijas grupām. Tas, vai iznākums būs par labu demokratizācijai, ir atkarīgs no tā, kāda vara ir demokrātiski orientētiem reformistiem un kāda nedemokrātiski orientētām grupām.⁴⁸

Aizvietošana ir raksturīga viena līdera autoritāriem režīmiem, kuros līderis ar visiem spēkiem cenšas saglabāt varu un opozīcija līdz ar to tiek ļoti stingri ierobežota. Atšķirībā no citiem pārejas veidiem, kuros pēc režīma gāšanas iepriekšējie līderi visbiežāk pamet politiku un dzīvo noslēgtu dzīvi, aizvietošanas gadījumā iepriekšējie līderi tiek izraidīti, tiesāti un ieslodzīti. Pēc aizvietošanas pārejas viss, kas ir saistīts ar iepriekšējo režīmu tiek noraidīts un tam raksturīga *nākotnes leģitimitāte*. Savukārt, pārējām transformācijām ir raksturīga secība un *atpakaļejoša leģitimitāte*, proti, pastāvošais režīms ir likumīgs un tas seko no iepriekšējā režīma, līdz ar to arī iepriekšējais režīms ir bijis leģitīms.⁴⁹

Trešais pārejas veids ir **pārvietoējums**, kurā nozīme ir gan valdības, gan opozīcijas darbībām. Šādos režīmos gan valdība, gan opozīcija apzinās, ka tā viena pati nav pietiekami spēcīga, lai noteiktu režīma dabu. Valdība nespēj pastāvīgi apspiest opozīciju, savukārt, opozīcijai nav pietiekami spēka, lai gāztu valdību. Skatoties no grupām, kas ir dominē valstī, pārvietošanas pāreja nozīmē to, ka opozīcijā demokrātiskie spēki dominē par radikālajiem spēkiem, bet valdībā ir balanss starp konservatoriem un reformistiem. Izeja no šādas situācija ir sarunas starp opozīciju un valdību.⁵⁰

Parasti pārvietoējuma pārejām ir raksturīgas četras fāzes. Pirmkārt, valdība uzsāk liberalizāciju un sāk zaudēt spēku. Otrkārt, opozīcija izmanto šo situāciju un sāk pastriprināt savu darbību un atbalstu ar cerību gāzt valdību. Treškārt, valdība reaģē uz opozīcijas darbībām un mēģina apspiest opozīcijas spēka pieaugumu. Ceturkārt, abas puses saprot, ka tām nepietiek spēka, lai apspiestu otru pusi, līdz ar to tās uzsāk sarunas par pāreju uz citu režīmu. Ceturtais pārejas posms ir ļoti nozīmīgs un šajā posmā ir iespējams, ka pāreja pārtrūkst. Vai tas ir tāpēc, ka valdība nolemj nepadoties un, izmantojot militāro spēku, apspiež opozīciju, vai arī tāpēc, ka opozīcijai izdodās iegūt pietiekami daudz varas, lai gāztu valdību.⁵¹

---

⁴⁸ S.P. Huntington. *The third wave : democratization in the late twentieth century*. USA : University of Oklahoma Press, 1991. Pg. 142 - 147

⁴⁹ Ibid, pg. 147

⁵⁰ Ibid, pg. 151 - 152

⁵¹ Ibid, pg. 152 - 153

Pārvietoējuma pārejām ir raksturīgas demonstrācijas, kurās sadurās valdības un opozīcijas atbalstītāji. Lai izvairītos no lielām demonstrācijām un nemieriem, kā arī iespējas galu galā zaudēt varu vispār, abām pusēm, valdībai un opozīcijai, ir jābūt gatavām piedalīties sarunās un mainīt pastāvošo režīmu. Samazinot riskus abām pusēm caur sadarbību un sarunām paverās ceļš uz demokratizāciju, kas nozīmē, ka abas puses varēs gan turpināt sacensties par varu miermīlīgā veidā, gan dalīt varu.⁵²

Kā tas tika iezīmēts šajā darba teorētiskās daļas apakšnodaļā, pārejas no autoritāra režīma uz demokrātisku var būt dažādas gan valdības, gan opozīcijas, gan abu kompromisu rezultātā ierosinātas. Lielu nozīmi uz pārejas veidu atstāja to, kādas grupas ir iesaistītas tajā, kāda ir katras grupas ietekme un kā tā mainās laika gaitā. Kopumā raksturojot trešā viļņa pārejas, Huntington uzsver, ka vairumā tas bijušas nevardarbīgas, balstītas uz sarunām un kompromisu, lai arī demonstrācijas ir notikušas lielā skaitā trešā viļņa valstu.⁵³ Ņemot vērā to, ka par demokratizācijas definīciju ir izvēlēta minimālā demokrātijas definīcija, tad svarīgākais punkts pārejas procesā ir brīvas un godīgas vēlēšanas, kuru rezultātā valdību, kas netika demokrātiski izvēlēta, aizstāj demokrātiski vēlēta valdība.⁵⁴ Attiecībā uz šajā apakšnodaļā aprakstītajiem teorētiskajiem konceptiem, darba mērķis ir identificēt, kāds no iepriekš minētajiem pārejas veidiem ir noticis Dienvidkorejā un kāds Taivānā.

2.3. Demokratizācijas faktori

Šajā darba teorētiskās nodaļas apakšnodaļā tiks apskatīti demokratizāciju sekmējoši faktori, iezīmējot gan iekšējos, gan ārējos faktoros, kas ietekmē liberalizācijas un demokratizācijas procesa sākšanos un gaitu. Darbā jau tika minēts Huntingtona izvirzītie faktori, kas, viņaprāt, visvairāk ietekmēja trešā viļņa demokratizācijas, taču šajā nodaļā tiks apskatīts plašāks faktoru skaits, kuri būtu attiecināmi uz demokratizāciju. Protams, jāņem vērā, ka bez demokratizācijas faktoriem ir svarīgs arī pats lēmumu pieņemšanas process, kad aktieri pieņem pareizos lēmumus par labu demokrātijai pareizā laikā. Darba empīriskajā daļā darba mērķis ir noskaidrot, kādi no faktoriem ietekmēja Dienvidkorejas un Taivānas demokratizācijas.

---

⁵² S.P. Huntington. *The third wave : democratization in the late twentieth century*. USA : University of Oklahoma Press, 1991. Pg. 154 - 161

⁵³ Ibid, pg. 164 - 165

⁵⁴ Ibid, pg. 9

2.3.1. Iekšējie faktori

Huntingtons par vienu no svarīgākajiem iekšējiem faktoriem min ekonomisko attīstību. Pirmkārt, autoritāros režīmos valstij nav uzdevuma kontrolēt ekonomiku un uzņēmējdarbību, režīms pieļauj samēra lielu brīvību ekonomikā un bieži vien pozitīvi stimulē produktivitāti, taču pienāk pavērsiena punkts, kad ar pastāvošo režīmu ekonomika vairs nespēj augt. Šis pavērsiena brīdis, kad autoritārā režīma struktūras kļūst no funkcionālām par nefunkcionālām ir tas, kad ieguvumi vairs nespēj apmierināt vai apspiest sociālās grupas, kas pieprasa politiskas izmaiņas.⁵⁵

Otrkārt, augstāka ekonomiskā attīstība nozīmē lielāku vidējo šķiru un vairāk izglītotus iedzīvotājus, kas, savukārt, stimulē pilsonisko sabiedrību. Paaugstinās cerības, saasinās nevienlīdzība un tiek veicināta politiskā mobilizācija un prasības pēc politiskās līdzdalības. Šādas attieksmju izmaiņas veicina atbalstu demokratizācijai.⁵⁶ Vidējā šķira, kura parasti ir demokrātiski tendēta, vēlas izmaiņas reformu, ne revolūciju ceļā. Kā arī izglītoti cilvēki tik viegli nepakļaujas demagogiem un radikālām idejām, cilvēki aizvien aktīvāk formulē un izsaka savas vēlmes, iedzīvotājiem ir savs viedoklis dažādos dzīves jautājumos, viņi spēj atpazīt neefektīvas, nežēlīgas valdības. Tiek izplatītas tolerances, plurālisma idejas.⁵⁷

Bez ekonomiskās attīstības, lielas vidusšķiras, augsta izglītības un lasītspējas līmeņa, Huntingtons min arī virkni citu faktoru. Piemēram, relatīvi vienlīdzīga ienākumu sadale sabiedrībā. Politiskās sāncensības attīstība pirms tiek paplašinātas politiskās līdzdalības tiesības, kā arī tolerances un kompromisa tradīcijas valstī. Politiskie līderi, kuru mērķis ir ieviest demokrātisku režīmu vai līderi, kas vēlas, lai viņu valsts līdzinās demokrātiskām valstīm pasaulē. Zems pilsoņu vardarbības līmenis un zems politiskās polarizācijas un ekstrēmisma līmenis valstī.⁵⁸

Huntingtons min arī protestantismu kā demokratizāciju stimulējošu faktoru.⁵⁹ Savukārt, konfūcisms, kas ir izplatīts Austrumāzija, tieši otrādi ir demokrātiju neveicinošs. Huntingtons skaidro, ka konfūcisma ietekmētas sabiedrībās trūka tiesību, kas aizsargātu indivīdus no valsts, savukārt,

---

⁵⁵ E. Sandschneider. *Successful economic development and political change in Taiwan and South Korea*. In : *Rethinking Third World politics*. ed. By James Manor. Singapore : Longman, 1991. P.272 - 275

⁵⁶ S.P. Huntington. *The third wave : democratization in the late twentieth century*. USA : University of Oklahoma Press, 1991. Pg. 69

⁵⁷ M. G. Roskin, R. L. Cord, J. A. Medeiros, W. S. Jones. *Political science*. 5.edition. USA : Prentice Hall, 1994. P. 75 -77

⁵⁸ S.P. Huntington. *The third wave : democratization in the late twentieth century*. USA : University of Oklahoma Press, 1991. Pg. 37

⁵⁹ Ibid, pg. 37

hierarhijas un kārtības saglabāšana ir ļoti svarīga.⁶⁰ Konfūcisms uzsver ne tikai hierarhijas nozīmi, bet arī paredz cieņu un paklausību attiecībā pret autoritātēm. Jaunāko cieņa pret vecākajiem, bērnu cieņa pret vecākiem un valstiskā līmenī padoto cieņa un paklausība attiecībā pret valdnieku.⁶¹ Ņemot vērā šādu Huntingtona nostāju attiecībā uz konfūcisma un demokrātijas attiecību, darba autores mērķis darba empīriskajā daļā ir ne tikai noskaidrot, kuri no iekšējiem demokratizācijas faktoriem var tikt uzskatīti par noteicošajiem Dienvidkorejas un Taivānas demokratizācijās, bet arī noskaidrot, vai konfūcisma tiešām ir negatīva ietekme uz demokratizāciju, jo abas šīs valstis Huntingtons min, kā konfūcisma ietekmētas valstis.⁶²

2.3.2. Ārējie faktori

Darba teorētiskajā nodaļā par trešo vilni jau tika minēti daži Huntingtona izvirzītie ārējie demokratizācijas faktori. Pirmkārt, ārēja demokrātiska aktiera ietekme.⁶³ Huntingtona īpaši izdala ASV, Eiropas kopienas un izmaiņas PSRS sakarā ar Gorbačova pārbūves un atklātības politikām.⁶⁴ Taču šādi faktori ne vienmēr var būt demokratizācijas aizsācēji, jo ne vienmēr autoritāro valstu līderi ārēju faktoru ietekmē ir gatavi uzsākt liberalizāciju vai demokratizāciju, kas galu galā apdraud viņu vadītā režīma pastāvēšanu. Tādējādi lielāka ir iespēja, ka demokratizācijas uzsākšanu stimulē kāds iekšējais faktors.⁶⁵ Jāatzīmē, ka ārējā spēka ietekmei nevajadzētu būt pārāk lielai, un arī palīdzību, ko finansiāli vai citējādi sniedz ārvalsts, nevajadzētu sniegt pārāk ilgstoši, jo tas var veicināt savstarpējās atkarības veidošanos. Ekonomiskās atkarība, var samazināt industrializācijas tempus un saglabāt mazu pilsētas strādnieku šķiru, tādējādi vājinot demokrātiski orientētus spēkus.⁶⁶

Nākamais ārējais faktors ir demonstrācijas efekts, kas jau arī tika minēts un aprakstīts nodaļā par trešo vilni. Demonstrācijas efekts paredz, ka liberalizācija un demokratizācija vienā valstī atstās ietekmi arī citā valstī.⁶⁷ Attiecībā uz ārējiem demokratizācijas efektiem darba mērķis ir noskaidrot, vai kādam ārējam aktierim ir bijusi ietekme uz demokratizāciju Dienvidkorejā un Taivānā, kā arī, vai demokratizācija citās valstīs šajā reģionā, ir ietekmējusi liberalizācijas vai demokratizācijas

⁶⁰ Ibid, pg. 300 - 301

⁶¹ T.Koh. *The 10 values that undergird East Asian strenght and success*. 11.12.1993.

<http://www.iht.com/articles/1993/12/11/edkoh.php> (International Herald Tribune, skatīts 7.01.2009)

⁶² S.P. Huntington. *The third wave : democratization in the late twentieth century*. USA : University of Oklahoma Press, 1991. Pg. 300

⁶³ Ibid, pg. 37

⁶⁴ Ibid, pg. 300 - 301

⁶⁵ G.O'Donnell, P. C. Schmitter. *Transitions from authoritarian rule. Tentative conclusions about uncertain democracies*. USA : The Johns Hopkins University Press, 1991. P. 18

⁶⁶ D.Potter. *Democratization in Asia*. In : *Prospects for democracy*. ed. By D. Held. UK : Polity Press, 1994. P.359

⁶⁷ S.P. Huntington. *The third wave : democratization in the late twentieth century*. USA : University of Oklahoma Press, 1991. Pg. 100

uzsākšanos Dienvidkorejā un Taivānā.

2.4. Demokratizācijas modeļi

Darba teorētiskās daļas pēdējā apakšnodaļā tiks apskatīti dažādus demokratizācijas modeļi⁶⁸, kurus izdala Huntington, lai darba empīriskajā daļā varētu noskaidrot, vai Dienvidkorejā un Taivānā demokratizācijas ir notikusi pēc līdzīgiem modeļiem. Demokratizācijas modeļi apskata demokrātisku valstu vēsturi, proti, kādi režīmi tajās ir bijuši iepriekš, vai valsts jau ir piedzīvojusi demokratizāciju un tad atkal autoritārismu utt.⁶⁹

Pirmais demokratizācijas modelis ir cikliskais modelis, kurā valstis turp un atpakaļ mainīja režīmus no autoritāriem uz demokrātiskiem. Parasti šī modeļa valstīs notika režīma maiņas starp militāriem režīmiem uz vājiem demokrātiskiem režīmiem. Demokrātiskie režīmi bija korumpēti un nesākārtoti. Nemieriem paaugstinoties, militārie spēki pārņēma varu savās rokās, veicot apvērsumu. Savukārt, militāri autoritāriem režīmi nebija spējīgi tikt galā ar ekonomiskajām problēmām, problēmas skāra arī pašu militāros spēkus, kuri tad atkāpās vai tika gāzti. Tādā veidā paralēles var vilkt starp šādām režīma maiņām un valdošo partiju maiņu demokrātiskos režīmos, proti, pārmaiņas notiek, lai mainītu esošo situāciju.⁷⁰

Nākamais demokratizācijas modelis ir otrā mēģinājuma modelis. Šī modeļa valstis pāriet no autoritāra režīma uz demokrātisku, taču jaunais demokrātiskais režīms ir raksturojams kā vājš un neveiksmīgs. Neveiksmīgā demokrātiskā režīma vietā nāk cits autoritārais režīms. Pēc īsāka vai garāka perioda otrais mēģinājums demokratizēt valsti ir veiksmīgs. Daļēji tāpēc, ka līderi ir mācījušies no iepriekš pieļautajām kļūdām.⁷¹

Trešais demokratizācijas modelis ir pātrauktais demokrātijas modelis. Šajā modelī valstis kļūst demokrātiskas un šāds režīms saglabājas kādu laiku periodu. Taču kādā laika posmā nestabilitāte, polarizācija vai citi iemesli noved pie demokrātijas gāšanas un autoritāra režīma ieviešanas. Autoritārais režīms nesaglabājas ilgstoši un valsts atgriežas pie demokrātiska režīma. Ceturtais

---

⁶⁸ Demokratizācijas modeļi – Huntington tos savā darbā sauc par *patterns of democracy*, taču latviešu valodā ir grūti atrast ekvivalentu tulkojumu. Ar demokratizācijas modeli tiek domāts arī demokratizācijas *raksts*, veids kā demokratizācija vēsturiski ir notikusi.

⁶⁹ S.P. Huntington. *The third wave : democratization in the late twentieth century*. USA : University of Oklahoma Press, 1991. Pg. 40 - 41

⁷⁰ Ibid, pg. 41 -42

⁷¹ Ibid, pg. 42

modelis ir tiešās pārejas modelis, kurā valstis pākapeniski vai aizvietošanas rezultātā no stabili autoritārām kļūst par demokrātiskām valstīm.⁷²

Pēdējais demokratizācijas modelis ir dekolonizācijas modelis. Šajā modelī bijušās kolonijas, kurās tika ieviestas demokrātiskas pārvaldes institūcijas, pēc neatkarības iegūšanas saglabā demokrātiskās institūcijas un atšķirībā no lielas daļas bijušo koloniju kļūst par demokrātiskām valstīm⁷³. Šos piecus modeļus ir iespējams arī attēlot shematiski :

1. «cikliskais modelis : a – d – a – d – a – d
2. otrā mēģinājuma modelis : A – d – a – D
3. pārtrauktā demokrātija : A – D – a – D
4. tiešā pāreja : A – D
5. dekolonizācijas modelis : D/a – D»⁷⁴

Iepriekš apskatītie demokratizācijas modeļi darba empīriskajā daļā tiks izmantoti, lai noteiktu, vai Dienvidkorejas un Taivānas demokratizācijas procesus var uzskatīt par līdzīgiem, balstoties uz šiem demokratizācijas modeļiem, balstoties uz demokrātisku/autoritāru režīmu vēsturisku pieredzi abās valstīs. Šāds vēsturisks skatījums palīdzēs noskaidrot, vai Dienvidkorejai vai Taivānai jau ir bijusi iepriekšēja pieredze ar demokrātisku valsts pārvaldes formu. Demokratizācijas modeļu identificēšana abām valstīm palīdzēs arī apstiprināt vai apgāzt darbā izvirzīto hipotēzi.

Darba teorētiskajā daļā aprakstītie koncepti, galvenokārt, Huntingtona pieeja demokratizācijas procesam darba empīriskajā daļā tiks ņemti par teorētiskajiem ietvariem, apskatot demokratizāciju Dienvidkorejā un Taivānā. Dažādie pārejas veidi, dažādu aktieru grupu ietekme uz demokratizāciju, demokratizācijas ārējie un iekšējie faktori, kā arī demokratizācijas modeļi palīdzēs iezīmēt līdzības un atšķirības starp demokratizācijas procesiem abās valstīs, lai ne tikai apskatītu demokratizāciju kopumā, bet izdalītu atsevišķus tās elementus, tādējādi sīkāk identificējot līdzības un atšķirības starp Dienvidkorejas un Taivānas gadījumiem.

---

⁷² Ibid, pg. 43

⁷³ S.P. Huntington. *The third wave : democratization in the late twentieth century*. USA : University of Oklahoma Press, 1991. Pg. 43

⁷⁴ Shēma «A» apzīmē stabilu, samērā ilgstošu autoritāru režīmu, bet «a» ne tik stabilu un īslaicīgāku autoritāro režīmu. Savukārt, «D» apzīmē stabilu, samērā ilgstošu demokrātisku režīmu un līdzīgi «d» apzīmē nestabilāku un īsāku demokrātisku režīmu. S.P. Huntington. *The third wave : democratization in the late twentieth century*. USA : University of Oklahoma Press, 1991. Pg. 43 - 44

3. Demokratizācija Dienvidkorejā un Taivānā

Šajā darba empīriskajā daļā tiks apskatīta demokratizācija Dienvidkorejā un Taivānā⁷⁵. Apskatot demokratizācijas procesus, par teorētiskajiem ietvariem tiks izmantoti iepriekšējā, darba teorētiskajā daļā aprakstītie Huntingtona un citu līdzīgu autoru uzskati par demokratizāciju, kas veidos teorētisko ietvaru empīriskajiem pētījumiem. Tā kā demokratizācijas procesi Dienvidkorejā un Taivānā bieži vien tiek uzskatīti par līdzīgiem, abas valstis empīriskajā daļā tiks skatītas paralēli, sadalot empīrisko nodaļu vien, balstoties uz dažādām demokratizācijas fāzēm, vēstures apskati, demokratizācijas faktoru izpēti utt.

Darba empīriskās daļas pirmajā apakšnodaļā tiks apskatīti notikumi Dienvidkorejā un Taivānā līdz aptuveni 1980-tajiem gadiem, kad uzsākās veiksmīgi liberalizācijas un demokratizācijas procesi. Savukārt, notikumu apskates sākumpunkts būs valstu šķelšanās divās daļās, kas raksturīga gan Dienvidkorejai, gan Taivānai. Tālāk īsumā tiks skatīti režīmi līdz pēdējam autoritārajam režīmam pirms demokratizācijas, kā arī tas, vai ir bijuši iepriekšēji mēģinājumi izveidot demokrātisku valsts pārvaldi. Šāds vēsturisks ieskats ir nepieciešams, lai darba turpinājumā būtu iespējams noteikt, vai Dienvidkoreja un Taivāna ir piedzīvojuši līdzīgu demokratizācijas modeli. Huntingtona izdalītie demokratizācijas modeļi tika aprakstīti darba teorētiskās daļas 2.4. apakšnodaļā un demokratizācijas modeļu identificēšana Dienvidkorejai un Taivānai ir svarīgi, lai varētu atbildēt uz vienu no darba izpētes jautājumiem, kā arī apgāzt vai apstriprināt darbā izvirzīto hipotēzi.

---

⁷⁵Jāatzīmē, ka no Goumintanga pārcelšanās uz Taivānu 1949. gadā aktuāls bija un joprojām ir Taivānas oficiālā statusa jautājums. Goumintangam pārbēgot uz Taivānu, līderu mērķis bija bāzēties uz salas, lai atjaunotu resursus, lai varētu atgūt Goumintanga kontroli pār Ķīnu. Šādas domas Goumintangā valdīja sākot no 1949. gadā līdz pat kaut kur 1991. gadam, tomēr ar laiku šīs idejas piekritēju skaits samazinājās, lai gan arī tagad atsevišķi īpaši radikāli noskaņoti Goumintanga biedri iestājas par to, ka kādreiz Taivāna pārvaldīs visu Ķīnu, kas kļūs demokrātiska. 1971. gadā Taivāna zaudēja savu vietu ANO, arvien vairāk valstu izvēlējās uzsākt oficiālas diplomātiskas attiecības ar Ķīnu, nevis Taivānu. Šobrīd Taivānu atzīst aptuveni 30 valstis pasaulē. Ķīnas nostāja šajā jautājumā vienmēr ir bijusi ar domu, ka Taivāna ir bijusi Ķīnas daļa un tādai tai ir jāklūst atkal, lai gan Taivāna nekad nav īsti bijusi Ķīnas Tautas Republikas. Savukārt, Taivāna, atskaitot radikālākus iedzīvotājus un tos, kuriem šis jautājums ir vienaldzīgs un kuri vēlas saglabāt *status quo*, lai izvairītos no liekas spriedzes ar Ķīnu, neredz apvienošanos ar Ķīnu par iespējamu un vēlas panākt oficiāla statusa plašāku atzīšanu. Pirms pāris gadiem Taivānas prezidents atcēla vadlīnijas un dokumentus, kuri par mērķi nostādīja apvienošanos ar Ķīnu un izvirzīja kritērijus valstu apvienošanai. Līdz ar to var secināt, ka Taivānas nostāja ir pretēja Ķīnas nostājai šajā jautājumā. Tomēr sīkāk šajā darbā Taivānas oficiālā statusa jautājums netiks skatīts. Lai arī darbā netiks meklēta atbilde uz to, kādam ir jābūt Taivānas oficiālajam statusam, šis jautājums darba gaitā tiks pieminēts, jo dažādas nostājas par Taivānas un Ķīnas attiecību jautājumu sekmēja gan šķelšanos pašā Goumintangā, gan izraisīja konfliktu starp Goumintangu un opozīciju. Kā arī ne tikai Taivānas statusa jautājums, bet arī pašas Ķīnas aktivitātes atstāja ietekmi uz demokratizāciju Taivānā. Līdz ar to darba gaitā tiks skatīts, kā Taivānas oficiālais statuss tika izmantots demokratizācijas gaitā, taču netiks meklētas atbildes uz to, kā šis jautājums būtu jāatrisina. [A.C.J. Lin, J.F.Keating. *Island in the stream : a quick case study of Taiwan's complex history*. 2.ed. Taiwan : SMC Publishing, Inc, 2001. Pg. 61 – 74; Y.Chu, F.Hu, C.Moon. *South Korea and Taiwan : the international context*. In : *Consolidating the third wave democracies*. Ed. By L.J. Diamond, M.F. Plattner, Y. Chu, H. Tien. USA : Johns Hopkins University Press, 1997. Pg. 283,289; Q&A : *Taiwan's ties with China*, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/asia-pacific/1782759.stm> (BBC News, viewed 31.03.2009); C.Meer. *Diminishing status of Taiwan's status quo*. <http://www.atimes.com/atimes/China/HC01Ad01.html> (Asia Times online, skatīts 31.03.2009)]

Empīriskās daļas otrajā apakšnodaļā tiks raksturots pēdējais autoritārais režīms abās valstīs un pārejas posms no autoritāra režīma uz demokrātisku. Tiks apskatīti galvenie aktieri šajā procesā, identificētas grupas, kuras bija noskaņotas par demokratizāciju un kuras – pret, apskatīts kā šīs grupas mijiedarbības demokratizācijas procesā. Tādējādi, apskatot pārejas procesu un tajā iesaistītās grupas abās valstīs, būs iespējams identificēt, kāds no Huntingtona izdalītajiem trim pārejas veidiem ir raksturīgs Dienvidkorejai un Taivānai. Dienvidkorejas un Taivānas pieskaitīšana pie kāda no Huntingtona trim pārejas veidiem, savukārt, ļaus sīkāk saskatīt atšķirības un līdzības abu valstu demokratizācijas pārejas posmā, jo Huntingtona teorētiskajos pārspriedumos par pārejas posmu tajā ielūkojas dziļāk, izdalot dažādu aktieru lomu šajā posmā. Šīs apakšnodaļas iesākumā tiks arī īsumā izskaidrota Dienvidkorejas un Taivānas institucionālā uzbūve, lai varētu noteikt kritērijus, kuras vēlēšanas būs noteicošas, lai abas valstis varētu saukt par demokrātiskām, balstoties uz minimālās demokrātijas kritērijiem.

Empīriskās nodaļas trešajā nodaļā tiks apskatīts, kādi faktori ietekmēja demokratizācijas aizsākšanos Dienvidkorejā un Taivānā. Tiks apskatīti gan iekšējie, gan ārējie faktori. Kā arī tiks skatīts, kādi no faktoriem, kurus izdala Huntingtona un kas ietekmēja tieši trešā viļņa demokratizācijas, varētu attiecināt uz Dienvidkorejas un Taivānas gadījumiem. Darba mērķis ir noskaidrot, vai abām valstīm šie faktori ir bijuši līdzīgi. Papildus šajā nodaļā tiks apskatīts demokrātijas un konfūcisma savstarpējās ietekmes jautājums. Huntingtona savā darbā «The third wave : democratization in the late twentieth century», kas ir apskatīts arī teorētiskās daļas 2.3.1. apakšnodaļā, min, ka konfūcisms ir demokratizāciju bremzējošs faktors. Tā kā Dienvidkoreja un Taivāna tiek pieskaitītas pie to valstu pulka, kas ir konfūcisma ietekmētas, šajā apakšnodaļā tiks skatīts arī konfūcisma iespējamā ietekme uz demokratizāciju abās valstīs.

Kopsavilkums par darba empīriskajā daļā apskatīto demokratizācijas procesu Dienvidkorejā un Taivānā, to ietekmējošiem faktoriem tiks veikta atsevišķā darba secinājumu nodaļā, kurā arī tiks meklētas atbildes uz darba izvirzītajiem izpētes jautājumiem, kā arī pierādīta vai apgāzta hipotēze. Empīriskajā daļā Dienvidkoreja un Taivāna tiks ievietota Huntingtona teorētiskajā pieejai par demokratizācijas procesu un ar to saistītiem konceptiem kā demokratizācijas modeļi un demokratizācijas faktori.

3.1. Dienvidkoreja un Taivāna no 1950-tajiem līdz 1980-tajiem

Kā tas tika minēts empīriskās daļas ievadā, pirmajā empīriskās daļas apakšnodaļā tiks veikts vēsturisks ieskats uz Dienvidkorejas un Taivānas vēsturi, autoritārajiem režīmiem un iepriekšējiem liberalizācijas mēģinājumiem. Apskates sākumpunkts ir laiks, kad, lai arī dažādos veidos, tomēr no vienas valsts tiek izveidotas divas valstis, proti, Ziemeļkoreja un Dienvidkoreja, un Ķīnas Tautas Republika [*turpmāk*, Ķīna] un Taivāna. Savukārt, vēsturiskā apskata beigu punkts ir pēdējais autoritārais režīms, kura laikā aizsākas liberalizācija un demokratizācija. Kā tas tiks aprakstīts šīs apakšnodaļas ietvaros Dienvidkorejas gadījumā ir novērojama viena autoritāra režīma maiņa uz otru, līdz ar to ir iespējams identificēt pēdējo autoritāro režīmu, kura laikā aizsākās demokratizācija. Taivānas gadījumā no režīma sākuma līdz demokratizācijai pastāvēja viens – Goumintang autoritārais režīms, līdz ar to raksturojot *pēdējo* autoritāro režīmu pirms demokratizācijas, tiks apskatīta situācija tā līdera laikā, kurš pieļāva liberalizācijas un demokratizācijas sākšanos. Šāds vēsturisks ieskats pirms paša demokratizācijas procesa aizsākšanās, palīdzēs noskaidrot, pie kāda demokratizācijas modeļa ir pieskaitāmas Dienvidkoreja un Taivāna.

Taivāna un Dienvidkoreja (līdz 2. pasaules karam vienādās pozīcijās atradās visa Koreja, ieskaitot Ziemeļkoreju, tomēr vēsturiskajā apskatā tiks pieminēta tikai Dienvidkoreja) atradās vienādās pozīcijās līdz 2. Pasaules karam, pēc kura beigām sākās notikumi, kas noveda pie būtiskām izmaiņām valstī. Līdz 2. Pasaules karam gan Taivāna, gan Dienvidkoreja bija Japānas kolonijas un atradās pilnīgā tās kontrolē. Lai arī abās kolonijās vietējo iedzīvotāju iespējas bija stipri ierobežotas, Taivāna un Dienvidkoreja Japānas varas laikā guva arī ieguvumus. Dienvidkoreja Japāņu varas laikā attīstījās ekonomiskajā jomā, tika būvēti ceļi, elektrostacijas un rūpnīcas (jāatzīmē gan, ka lielāka daļa elektrostaciju un rūpnīču tika būvētas Ziemeļkorejas teritorijā)⁷⁶, tomēr infrastruktūras būvniecība bija vērsta uz to, lai Korejas pussalu ekonomiski eksplotētu Japānas impērijas labā.⁷⁷ Šajā laikā korejieši bija pilnīgas pakļautības stāvoklī : tūkstošiem korejiešu vīriešu bija spiesti doties uz Japānu, lai pildītu militāro dienestu, savukārt, tūkstošiem sieviešu bija aizsūtītas uz Japānu, kur tās tika eksplotētas. Tie, kas bija palikuši dzimtenē, dzīvojā bada stāvoklī. Līdzīgi kā Dienvidkorejā arī Taivānā Japāna uzbūvēja ceļus, skolas, slimnīcas un elektrostacijas, tomēr, lai arī taivāniešiem tika uzspiesta Japāņu valoda, tie netika apspiesti tādā veidā kā korejieši.⁷⁸

⁷⁶ M.S. Dobbs-Higginson. *Asia Pacific – its role in the new world disorder*. Australia : Mandarin, Reed Books, 1996. Pg. 271

⁷⁷ J.C.F. Wang. *Comparative Asian politics : power, policy and change*. USA : Prentice-Hall, Inc, 1994. Pg. 113

⁷⁸ M.S. Dobbs-Higginson. *Asia Pacific – its role in the new world disorder*. Australia : Mandarin, Reed Books, 1996. Pg. 150; 271

Pēc 2. Pasaules kara ceļš uz valsts izveidošanu abām valstīm bija atšķirīgs. Pēc Japānas sakāves 2. Pasaules karā, Taivāna kļuva par Ķīnas daļu. No kara beigām līdz 1949. gadam Taivāna, kuru karš praktiski neietekmēja, tika novājināta konflikta dēļ, kas Ķīnā norisinājās starp komunistiskajiem spēkiem un nacionālistiski noskaņoto Goumintangu. 1949. gada augustā šajās cīņās uzvarēja komunisti, kas nodibināja Ķīnas Tautas Republiku. Goumintang ar tās līderi Čanu Kaiši [Chiang Kai-shek] priekšgalā bija spiesti pamest cietzemi un bēgt uz Taivānu. Tādējādi salas iedzīvotāju skaits palielinājās par 2 miljoniem, pasliktinot ekonomisko situāciju jau tā problēmās iestīgušajā salā. Lielu iespaidu uz Taivānas turpmāko likteni atstāja notikumi, kas tajā laikā bija aizsākušies Korejā.⁷⁹

Pēc 2. Pasaules kara visas Korejas turpmāko likteni noteica lielvaru saspīlējuma paaugstināšanās. PSRS un ASV vienojās par Korejas pussalas sadalīšanu un aizbildniecību par to līdzīgi kā tas notika Vācijā. Par sadales līniju kļuva 38. paralēle, no kuras teritorija uz Ziemeļiem nonāca PSRS aizbildniecībā, bet teritorija uz Dienvidiem – ASV ietekmes zonā. Šāds sadalījums nozīmēja to, ka lielākā daļa Korejas dabas resursu kā ogles, kā arī elektrostacijas palika pussalas Ziemeļu daļā, tātad PSRS ietekmes zonā, kas vēlāk pasliktinās jau tā nabadzīgo situāciju Dienvidkorejā.⁸⁰ 1948. gadā ASV ietekmes zonā ar tās atbalstu tika dibināta Korejas Republika. Par tās prezidentu kļuva Singmans Rī [Syngman Rhee], kuram izdevās iegūt varu pēc trīs gadus ilgušiem konfliktiem, kuru laikā labējie spēki ar policijas un militāristu palīdzību padzina no valsts vai pat nogalināja lielu skaitu kreisi vai pat mēreni noskaņotu iedzīvotāju.⁸¹

Ap šo laiku sākās arī Aukstais karš, un pieauga saspīlējums starp ASV un PSRS. Lai arī abas valstis runāja par iespējamu Korejas apvienošanu, tomēr katra puse pastāvēja uz saviem apvienošanas notikumiem. Saspīlējums attīstījās līdz karam, kas uzsākās 1950. gadā. Dienvidkorejas aizsardzībai ASV iesūtīja savus militāros spēkus. Korejas karš beidzās 1953. gadā. Pēc kara Dienvidkoreja valdīja plaša nabadzība, dabas resursi palika Ziemeļkorejā, elektrības piegāde no Ziemeļkorejas uz Dienvidkoreju tika apstādināta. Līdz pat 1959. gadam no trešdaļas līdz pat pusei valsts budžeta veidoja ASV ekonomiskā palīdzība.⁸² Tomēr šāda notikumu attīstība Dienvidkorejā, Taivānai izrādījās izdevīga.

⁷⁹ A.C.J. Lin, J.F.Keating. *Island in the stream : a quick case study of Taiwan's complex history*. 2.ed. Taiwan : SMC Publishin, Inc, 2001. Pg. 61-66

⁸⁰ M.S. Dobbs-Higginson. *Asia Pacific – its role in the new world disorder*. Australia : Mandarin, Reed Books, 1996. Pg. 269

⁸¹ M.G. Burton, J.P. Ryu. *South Korea's elite settlement and democratic consolidation*. In : *Journal of Political and Military Sociology*; summer 1997; 25, 1, Pg. 1- 24

⁸² M.S. Dobbs-Higginson. *Asia Pacific – its role in the new world disorder*. Australia : Mandarin, Reed Books, 1996. Pg. 270 - 272

Pirms Korejas kara sākuma, ASV ar lielām naudas summām atbalstīja Goumintangu, tomēr, ņemot vērā augsto korupcijas līmeni Goumintangā, ASV nolēma pārtraukt atbalstu un ļaut Goumintangam un komunistiskajai Ķīnai atrisināt savstarpējo konfliktu patstāvīgi. Korejas karš un komunistiskās ekspansijas draudu pastiprināšanās lika ASV mainīt savu nostāju, uzsākot gan finansiālu, gan militāru atbalstu. Tādējādi ar ASV atbalstu un apziņu, ka atgriezties atpakaļ Ķīnā tobrīd nebija iespējams, Goumintang nostiprinājās Taivānā.⁸³ Līdz ar Korejas kara beigām, var secināt, ka Dienvidkoreja un Taivāna tiek izveidota un nostiprināta teritoriālā un pārvaldes ziņā (Goumintang palikšana Taivānā, Singmana Rī režīma izveidošana Dienvidkorejā), un šīs nodaļas turpinājumā tiks skatīti autoritāriem režīmi, kas pārvaldīja abas valstis līdz demokratizācijai. Jāatzīmē, ka valstu ekonomiskā attīstība šajā nodaļā netiks skatīta, jo uzmanība ekonomikai tiks pievērsta, apskatot demokratizācijas faktoros.

Salīdzinot abu valstu tālāko politisko notikumu attīstību līdz liberalizācijas un demokratizācijas aizsākšanai, tad gandrīz 40 gadus no Korejas kara beigām līdz demokratizācijai 80.to gadu beigās abās valstīs bija pārsvarā autoritārie režīmi, tomēr šeit starp Dienvidkoreju un Taivānu ir zīmīgas atšķirības. Taivānā demokratizācija uzsākās ar Čana Dzingo [Chiang Ching-ko] nākšanu pie varas pēc viņa tēva Čana Kaiši, Goumintang līdera, nāves, kas pie varas atradās jau ar Goumintang ierašanos uz salas.⁸⁴ Savukārt, Dienvidkoreja piedzīvoja vairākas autoritāro līderu un līdz ar to autoritāro režīmu maiņas, kuras tiks apskatītas šīs nodaļas turpinājumā.

Kā tas jau tika minēts 1948. gadā ar ASV atbalstu Dienvidkorejā par prezidentu kļuva Singmans Rī. Kā to paredzēja pirmā Dienvidkorejas konstitūcija, pieņemta 1948. gadā, prezidentam paredzēja tikai ceremoniālus pienākumus, lielāku varu atstājot parlamenta un valdības rokās.⁸⁵ Taču jau ar nākšanu pie varas un īpaši pēc Korejas kara beigām, Singmans Rī Dienvidkorejā izveidoja autoritāru režīmu, neievērojot konstitūciju un apspiežot opozīciju.⁸⁶ 1952. gadā tika pasludināts kara stāvoklis, bet 1954. gadā tika grozīta konsitūcija, dodot prezidentam neierobežotu varu un prezidentūras laiku, ko Singmans Rī saglabāja 12 gadus līdz 1960. gadam. 1960. gadā sabiedrības neapmierinātībam ar pastāvošo režīmu bija izraisījusi plašu nemieru vilni. Lai arī Singmans Rī sākotnēji centās apspiest nemierus, kļuva skaidrs, ka tas neizdosies un autoritārais prezidents

---

⁸³ A.C.J. Lin, J.F.Keating. *Island in the stream : a quick case study of Taiwan's complex history*. 2.ed. Taiwan : SMC Publishing, Inc, 2001. Pg. 66 - 68

⁸⁴ S.J. Hood. *The Koumintang and the democratization of Taiwan*. USA : Westview Press, 1997. Pg. 57

⁸⁵ J.C.F. Wang. *Comparative Asian politics : power, policy and change*. USA : Prentice-Hall International, Inc., 1994. Pg. 119

⁸⁶ M.G. Burton, J.P. Ryu. *South Korea's elite settlement and democratic consolidation*. In : *Journal of Political and Military Sociology*; summer 1997; 25, 1, Pg. 1- 24

atkāpās no sava amata.⁸⁷

Singmana Rī autoritārajam režīmam sekoja pirmais demokrātiskais režīms Dienvidkorejā, kuru vadīja demokrātiski ievēlētais Čans Mions [Chang Myon] un vēlēšanās uzvarējusi demokrātiskā partija. Taču demokrātiskā valdība bija iekšēji sašķelta, neizlēmīga⁸⁸, kā arī nespēja attaisnot demonstrantu cerības un kontrolēt valsti, kurā valdīja nemieri.⁸⁹ 9 mēnešus pēc demokrātiskā režīma izveidošanas tas tika pārtraukts ar militāru apsvērsumu 1961. gadā. Par jauno valsts vadītāju kļuva ģenerālis Parks Čunshī [Park Chung Hee], kura mērķis bija Dienvidkorejas pārveidošana par bagātu valsti ar spēcīgu karaspēku. Parka Čunshī autoritārais režīms, kas ilga līdz 1979. gadam, ir raksturojams ar plašu prezidenta varu, aizvien mazāku parlamenta un pat režīmu atbalstošās partijas ietekmi, preses un citu brīvību ierobežojumu. Tomēr, lai arī režīms raksturojams kā stingrs autoritārais režīms, Parka Čunshī valdīšana ir laiks, kad tika uzsākta Dienvidkorejas modernizācija un ekonomiskā attīstība⁹⁰, kas tiks skatīta empīriskās daļas nodaļā par demokratizācijas faktoriem.

1979. gadā Parks Čunshī tika nogalināts un varas vakuumu ātri atkal aizpildīja militaristi – par valsts līderi kļuva ģenerālis Čans Dūhvans [Chun Doo Hwan]. Čana Dūhvana vadībā tika turpinātas autoritārā režīma tradīcijas, tomēr demonstrāciju skaits un apmēri aizvien pieauga. Ap 1985. - 1986. gadu valdošais režīms vairs nevarēja ignorēt apkārt notiekošos procesus un demonstrantus, kas pieprasīja demokratizāciju. Sprotot, ka citu iespēju nav, Čans Dūhvans, pamazām uzsāka režīmu maiņu, kas īpaši strauji notiek 1987. gadā un kurā jau lielāku lomu ieņem Čana Dūhvana sekotājs Ro Deu [Rah Tae Woo].⁹¹ Notikumu attīstība Čana Dūhvana režīma beigās tiks apskatīta empīriskās nodaļas nākamajā apakšnodaļā, kad tiks skatīta liberalizācijas un demokratizācijas aizsākšanās Dienvidkorejā un Taivānā, kā arī aprakstīti, kādi spēki cīnījās par ietekmi autoritārā režīma pastāvēšanas beigās.

Atšķirībā no Dienvidkorejas, kurā notika dažādu līderu militāru - autoritāru režīmu maiņas, Taivānas autoritāro režīmu raksturo lielāka stabilitāte. Kopš pārcelšanās uz Taivānas salu 1949. gadā Goumintangs, lai arī kopā ar citiem bēgļiem veidoja tikai 15-20% no Taivānas kopējā iedzīvotāju skaita, tomēr ar armijas palīdzību ieguva kontroli pār visām Taivānas jomām un saglabāja to līdz demokratizācijai.⁹² Centrālā figūra partijā un līdz ar to valstī bija Goumintanga

⁸⁷ M. Borthwick. *Pacific century : the emergence of modern Pacific Asia*. USA : Westview Press, 1998. Pg. 350

⁸⁸ Ibid, pg. 350

⁸⁹ M.S. Dobbs-Higginson. *Asia Pacific – its role in the new world disorder*. Australia : Mandarin, Reed Books, 1996. Pg. 272

⁹⁰ Ibid, pg. 272 - 273

⁹¹ M. Borthwick. *Pacific century : the emergence of modern Pacific Asia*. USA : Westview Press, 1998. Pg. 350 - 352

⁹² M.S. Dobbs-Higginson. *Asia Pacific – its role in the new world disorder*. Australia : Mandarin, Reed Books, 1996. Pg. 151

līderis Čans Kaiši, kurš šīs pozīcijas paturēja līdz pat savai nāvei, kad varu *pārmantoja* viņa dēls Čans Dzingo, kurš uzsāka reformas, kas sekmēja demokratizāciju un kas tiks skatītas nākamajā nodaļā. Raksturojot Goumintanga režīmu līdz pārmaiņām, tas bija autoritārs režīms, kur partijai bija centrālā loma, kontrole pār galvenajām varas struktūrām un tā tiecās kontrolēt pēc iespējas vairāk jomu. Partija struktūra bija balstīta uz demokrātisko centrālismu⁹³, kas nozīmē, ka partijā valda stingra hierarhija, līderu lēmumi ir grūti apstrīdami un pārējiem partijas biedriem tie ir jāpieņem.⁹⁴

No 1947. gada līdz pat 1987. gadam Taivānā bija izsludināts kara stāvoklis, līdz ar to opozīcijas veidošanas iespējas bija stipri ierobežotas.⁹⁵ Tomēr, neskatoties uz autoritāro režīmu, Goumintangā neesošajiem bija nelielas iespējas piedalīties pārvaldē, lai arī tikai vietējā līmenī. Proti, pašvaldību vēlēšanās drīkstēja piedalīties arī no Goumintanga neatkarīgi kandidāti. Tomēr neatkarīgie kandidāti netika bieži ievēlēti, jo viņiem tika liegta piekļuve medijiem, kurus kontrolēja Goumintangs. Līdz ar to arī vietējās vēlēšanās parasti uzvarēja vienīgā atļautā partija Goumintangs. Ja arī kādam neatkarīgajam kandidātam izdevās tikt ievēlētam pašvaldības struktūrās, nekādas kontroles iespējas ar to netika gūtas, jo vietējām pašvaldībām bija jāseko Taivānas valdības vadlīnijām, un tām nepiemita reāla vara.⁹⁶ Neskatoties uz opozīcijas ierobežotajām iespējām, mēģinājumi iekļūt vietējās varas struktūrās veicināja opozīcijas attīstību un ar laiku Goumintanga varas vājināšanos.⁹⁷

Neskatoties uz dažādiem ierobežojumiem, kas raksturīgi autoritāriem režīmiem un kas tika ieviesti arī Taivānā, Goumintanga stingrais autoritārais režīms Čana Kaiši laikā viesa arī pozitīvas pārmaiņas valsts attīstībā. Proti, lai pierādītu savu pārākumu pār komunistiskajiem spēkiem Ķīnā un nostiprinātu savas pozīcijas Taivānā, Goumintangs par mērķi izvirzīja strauju ekonomisku attīstību, veicot dažādas reformas. Tādējādi līdzīgi kā Dienvidkoreja Taivāna autoritāra režīma laikā piedzīvoja ekonomisku izaugsmi,⁹⁸ kas ietekmēja arī pašu režīmu un tiks skatīta empīriskās daļas turpinājumā, nodaļā par demokratizācijas faktoriem.

Apkopojot šajā nodaļā veikto vēsturisko apskatu, jāsecina, ka, lai arī Dienvidkorejas un Taivānas gadījumos ir saskatāmas zināmas līdzības, tomēr kopumā vēsturiskā attīstība ir bijusi samērā

⁹³ S.J. Hood. *The Koumintang and the democratization of Taiwan*. USA : Westview Press, 1997. Pg. 20 - 26

⁹⁴ D. Robertson. *Dictionary of politics*. 2.ed. UK: Penguin books, 1993. Pg. 130

⁹⁵ A.C.J. Lin, J.F.Keating. *Island in the stream : a quick case study of Taiwan's complex history*. 2.ed. Taiwan : SMC Publishing, Inc, 2001. Pg. 72

⁹⁶ S.J. Hood. *The Koumintang and the democratization of Taiwan*. USA : Westview Press, 1997. Pg. 34

⁹⁷ C. Yu. *The evolving party system in Taiwan , 1995 – 2004*. In : *Journal of Asian and African studies*, 2005, 40, 105. Atrodams : <http://jas.sagepub.com/cgi/content/abstract/40/1-2/105>

⁹⁸ A.C.J. Lin, J.F.Keating. *Island in the stream : a quick case study of Taiwan's complex history*. 2.ed. Taiwan : SMC Publishing, Inc, 2001. Pg. 71

atšķirīga. Pie kopīgajām iezīmēm var pieskaitīt abu valstu stāvokli līdz 2. Pasaules karam, Korejas kara nozīmīgu ietekmi uz tālāko attīstību. Abas valstīm būtisku atbalstu sniedza ASV, līdz ar to tās pievienojās Rietumu blokam nevis komunistisko valstu blokam kā Ķīna un Ziemeļkoreja, ar kurām respektīvi Taivānas Goumintangs un Dienvidkoreja iepriekš veidoja vienu valsti.⁹⁹ Vēl pie kopējām iezīmēm var pieskaitīt autoritāra režīma izveidošanās uz aptuveni 30 gadiem, kā arī strauju ekonomisko attīstību šajā laikā, kas gan tiks skatīta darba turpinājumā. Pie atšķirīgajām iezīmēm jāmin, pirmkārt, dažādie autoritāro režīmu paveidi valstī. Taivānas autoritārais režīms raksturojams kā stabils vienas partijas autoritārs režīms. Savukārt, Dienvidkoreja piedzīvoja dažādu autoritāru režīmu nomaiņu, kuru kopējā iezīme gan bija augsta militāristu līdzdalība, līdz ar to tie definējami kā militāri autoritāri režīmi.

Otrkārt, pie atšķirībām jāmin tas, ka Taivāna šajā laikā piedzīvoja tikai autoritāro režīmu, savukārt, Dienvidkorejā, lai arī uz ļoti īsu brīdi, tomēr izveidojās demokrātisks režīms, kas šī darba ietvaros ir būtiska atšķirība starp Dienvidkoreju un Taivānu. Darba turpinājumā tiks apskatīts pēdējais autoritārais režīms – galvenie iesaistītie aktieri, režīma liberalizācija un demokratizācija, tās pārejas posms.

3.2. Pāreja no autoritārisma uz demokrātiju

Kā tas tika iezīmēts iepriekšējā apakšnodaļā autoritārisma noriets un virzīšanās uz demokratizācijas pusi Dienvidkorejā notiek līdz ar Čana Dūhvana nākšanu pie varas, bet Taivānā – Čana Dzingo. Taivānas līderis pie varas nonāk 1975. gadā, bet Dienvidkorejas nedaudz vēlāk – 1980. gadā. Tomēr abi, aptverot to, ka noturēt varu grožos kļūst aizvien stingrāk, nolemj uzsākt reformas par labu demokratizācijai. Sākotnēji abu līderu reformas ir ļoti nelielas, taču ap 1986. - 1987. gadu abās valstīs demokratizācija kļūst aizvien straujāka. 1988. gadā – Taivānā, 1987. gadā – Dienvidkorejā dažādu iemeslu dēļ notiek līderu maiņa, taču demokratizācija līdz ar to neapstājās, vien uzņēm pagriezienus un drīz vien, balstoties uz minimālo demokrātijas definīciju, abas valstīs beidzās demokratizācijas pārejas posms.¹⁰⁰ Visi šie procesi, no pārejas sākuma līdz beigām, plašāk tiks aprakstīti šajā apakšnodaļā, tomēr pirms tam darbā tiks izveidota kopaina par Dienvidkorejas un Taivānas institucionālo uzbūvi, lai varētu noteikt, kuras demokrātiskās vēlēšanas būtu uzskatāmas par būtiskajām.

⁹⁹ Y.Chu, F.Hu, C.Moon. *South Korea and Taiwan : the international context*. In : *Consolidating the third wave democracies*. Ed. By L.J. Diamond, M.F. Plattner, Y. Chu, H. Tien. USA : Johns Hopkins University Press, 1997. Pg. 273

¹⁰⁰ S.J. Hood. *The Koumintang and the democratization of Taiwan*. USA : Westview Press, 1997. Pg. 56 – 84; M. Borthwick. *Pacific century : the emergence of modern Pacific Asia*. USA : Westview Press, 1998. Pg. 350 - 352

Dienvidkorejā, lai arī sākotnēji prezidentam tika atvēlētas tikai ceremoniālas funkcijas, tās laika gaitā tika paplašinātas konstitucionāli, līdz Dienvidkorejā līdzīgi kā Taivānā izveidojās prezidentāla sistēma.¹⁰¹ Ņemot vērā šajā darbā izvirzītos demokrātijas kritērijus, Dienvidkorejas gadījumā ir svarīgi atzīmēt Nacionālo Asambleju un prezidenta amatu. Nacionālā Asambleja ir vienkameras likumdošanas institūcija, Dienvidkorejas parlaments, kas tiek vēlēts tiešās vēlēšanās. Dienvidkorejas prezidents pilda ne tikai ceremoniālās funkcijas, bet ir arī izpildvaras vadītājs un tiek vēlēts tiešā veidā.¹⁰² Līdz ar to šajā darbā tiek izvirzīti kritēriji, ka, lai Dienvidkoreju varētu uzskatīt par demokrātisku, balstoties uz minimālo demokrātijas definīciju, ir jānotiek godīgām, sāncensīgām gan Nacionālās Asamblejas, gan prezidenta vēlēšanām. Kamēr valstī viena no institūcijām ir demokrātiska vēlēta, bet otra – nē, šī darba ietvaros valsts vēl skaitās pārejas posmā.

Apskatot Taivānu, tieši vēlēti tiek trīs orgāni – Nacionālā Asambleja, Likumdošanas Juaņa un no 1994. gada arī prezidents.¹⁰³ Nacionālās Asamblejas galvenās funkcijas līdz 1994. gadam bija prezidenta un vice-prezidenta ievēlēšana, kā arī konstitucionālu labojumu veikšana. Savukārt, Likumdošanas Juaņa funkcijas ir likumu ieviešana, budžeta apstriprināšana, ārkārtējo dekrētu apstriprināšana, kā arī premjera un ministru apstriprināšana.¹⁰⁴ Pirms demokrātiskajām pārmaiņām valstī gan Nacionālā Asambleja, gan Likumdošanas Juaņa pēdējo reizi tika vēlētas 1947. gadā Ķīnā, pirms 1949. gada Goumintanga pārceļšanās uz Taivānu. Pārceļoties uz Taivānu, Goumintangs plānoja eventuāli atgriezties un pārvaldīt visu Ķīnu, līdz ar to vēlēšanas uz šīm divām institūcijām Taivānā netika rīkotas, jo tādējādi tās nepārstāvētu visu Ķīnu.¹⁰⁵ Līdz ar to abu institūciju sastāvu un darba spējas skāra amatpersonu novecošana, jo, piemēram, Nacionālajā Asamblejā sākotnēji tika ievēlētas 2841 personas, uz Taivānu pārcēlās 1576, bet 1986. gadā tajā darbojās 899 personas, no kurām 80% bija vecākas par 70 gadiem.¹⁰⁶ Līdz ar to Taivānas demokratizācijas procesā un demokrātisko vēlēšanu noteikšanā svarīgs ir Likumdošanas Juaņš un Nacionālā Asambleja. Tomēr šī darba ietvaros tiek uzstādīts vēl viens papildus kritērijs Taivānas demokrātijas noteikšanai. Pirmkārt, līdzīgi kā Dienvidkorejas gadījumā demokrātiski ievēlētām ir jābūt gan Nacionālajai

¹⁰¹ J.C.F. Wang. *Comparative Asian politics : power, policy and change*. USA : Prentice-Hall International, Inc., 1994. Pg. 119 – 121; *Background note : Taiwan*, <http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/35855.htm> (U.S. Department of State, skatīts 01.04.2009)

¹⁰² *South Korea Government*, <http://www.mapsofworld.com/south-korea/government/> (Maps of the World.com , skatīts 01.04.2009) ; *Country briefings : South Korea*, <http://www.economist.com/countries/southkorea/profile.cfm?folder=Profile-Political%20Structure> (The Economist.com , skatīts 01.04.2009)

¹⁰³ *Background note : Taiwan*, <http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/35855.htm> (U.S. Department of State, skatīts 01.04.2009)

¹⁰⁴ J.C.F. Wang. *Comparative Asian politics : power, policy and change*. USA : Prentice-Hall International, Inc., 1994. Pg. 124 - 125

¹⁰⁵ D. Fell. *Party Politics in Taiwan : Party change and the democratic evolution of Taiwan, 1991 – 2004*. USA : Routledge, 2005. Pg. 10

¹⁰⁶ J.C.F. Wang. *Comparative Asian politics : power, policy and change*. USA : Prentice-Hall International, Inc., 1994. Pg. 124 - 125

Asamblejai, gan Likumdošanas Juaņam. Savukārt, ja pārēja uz demokrātiju notiek pirms prezidentu uzsāka vēlēt tieši, šī darba ietvaros svarīgs kritērijs ir, lai prezidents, ņemot vērā Taivānas prezidentālās sistēmas raksturu, būtu demokrātiski ievēlētas Nacionālās Asamblejas izvēlētas. Līdz ar to Taivāna par demokrātisku tiks uzskatīta no posma, kad Nacionālā Asambleja un Likumdošanas Juaņs ir demokrātiski ievēlēts, bet prezidents demokrātiskas Nacionālās Asamblejas izvēlēts vai demokrātiski ievēlēts pēc 1994. gada. Ar šādu Dienvidkorejas un Taivānas galveno vēlēto institūciju apskatu un kritēriju noteikšanu, darba turpinājumā būs iespējams precīzāk noteikt pārejas posma beigas abās valstīs. Šīs nodaļas turpinājumā tiks skatīts autoritārisma noriets, liberalizācija, demokratizācija – pārejas posms, noslēdzot nodaļu ar posmu, kad abas valstis sasniedz iepriekš izvirzītos kritērijus un beidz pārejas posmu no autoritārisma uz demokrātiju.

Taivāna reformu aizsākumu piedzīvo līdz ar Čana Dzingo nākšanu pie varas 1975. gadā. Laikā līdz 1986. - 1987. gadam, kad aizsākās strauja demokratizācija, ir vērojamas divu veidu tendences, proti, no vienas puses, Taivānā sākas Čana Dzingo pieļauta pakāpeniska demokratizācija un liberalizācija, tomēr, no otras puses, ik pa laikam pats līderis šo procesu piebremzē. Pirmās reformas skar pašu Goumintangu. Čans Dzingo nolemj virzīt partiju prom no tās autoritārā stila, pieicinot tajā aizvien vairāk uz reformām orientētu kadru, kas vienlaicīgi arī veidoja atbalstu Čanam Dzingo, stiprinot viņa pozīcijas partijā. Jaunie partijas biedri saprata, ka kontroles atgūšana par Ķīnu vairs nav reāls mērķis, tā vietā ir jānāk jauni mērķiem, kas ir orientēti uz pašu Taivānu. Tādējādi neliela šķelšanās notika jau partijas iekšienē, kur jaunākie biedri meklēja citus mērķus, kamēr vecie biedri – turpināja lolot sapni par Ķīnas iekarošanu.¹⁰⁷

Nākamās pārmaiņas Taivānā skar opozīcijas pakāpenisku veidošanos un līdz ar to Čana Dzingo pakāpenisku attieksmes un rīcības maiņu attiecībā pret opozīciju. Opozīcijas veidošanās ir cieši saistīta arī ar Taivānas oficiālo statusu. Proti, opozīcijas kustības, vēlāk partijas bieži vien par vienu no pret-kustības pamatiem uzstādīja idejas par Taivānas neatkarību, neplānojot apvienošanos ar Ķīnu. Goumintang režīms, savukārt, tika veidots uz apvienošanos ar Ķīnu idejas pamata, līdz ar to šīs idejas noliegšana bija arī Goumintang apšaubīšana. Čana Dzingo nākšanas pie varas pirmajos gados opozicionāru darbību veica atsevišķi indivīdi vai studentu, intelektuāļu grupas. Intelektuāļi ik pa brīdim riskēja, uzsākot publicēt kādu izdevumu, kurā tiktu apskatīta Taivānas politika, tās aktuālās problēmas, līdz valsts iestādes apstādinātu žurnālu izplatīšanu un intelektuāļi pēc laika veidotu jaunu izdevumu. Ap 1970-to gadu beigām parādās arī koalīcija, kas apvieno politiķus, kas ir veiksmīgi tikuši kādā no pārvaldes iestādēm, taču nepieder Goumintangā. Pret grupas dalībniekiem

¹⁰⁷ S. Rigger. *Politics in Taiwan : voting for democracy*. USA : Routledge, 1999. Pg. 103 - 111

netika vērstas represijas, kā tas būtu varējis notiks vēl pirms kāda laika un tās dalībnieki tika ievēlēti arī ierobežotā skaitā posteņu, kas gan joprojām notika Goumintanga kontrolē. Tomēr jāatzīmē, ka Čans Dzingo saskatīja to, ka reformas ir nepieciešamas, lai Goumintangs varētu saglabāt savu varu, lai neizraisītu nemierus un asāku opozīcijas darbību. Čana Dzingo sākotnējās reformas skāra Taivānas pamatiedzīvotāju iespēju darboties valsts pārvaldē paplašināšanu, kā arī Goumintanga pārorientēšana no idejas par Ķīnas atgūšanu uz Taivānas attīstīšanas ideju.¹⁰⁸

Laika posmā aptuveni no 1977. gada līdz 1983./1984. gadam Čana Dzingo reformas Taivānā, lai arī ne radikālās, tomēr inkrementālā veidā virzīja uz pārmaiņām režīmā. Valsts līderis uzsāka plašu politisko ieslodzīto atbrīvošanu. Šajā laikā veidojās arī vairāk opozīcijas kustības, kas gan sevi vairās saukt par partijām, jo pastāvošā karastāvokļa dēļ, partiju veidošana ir aizliegta. Lai arī Goumintangs ir mēģinājis apstādināt opozīcijas kustību darbošanos, tomēr lielākā mērā tām ir bijis ļauts veikt zināmu darbību, iespēju robežās, jo jāatminās, ka, lai arī bija iespēja piedalīties vēlēšanās, vietas, uz kurām vēlēšanās kandidēja, sastādīja proporcionāli mazu daļu no kopējām vietām vienā vai citā iestādē.¹⁰⁹ Pēdējās šādās papildus vēlēšanās (papildus, jo vēlēšanas notika tikai uz atbrīvotajām vietām veco deputātu nāves vai patvaļīgas aiziešanas dēļ), kurās tika vēlēti arī vislielākais vietu skaits salīdzinājumā ar iepriekšējiem gadiem, kopš Čans Dzingo pieļāva šādas papildus vēlēšanas, tika vēlēti tikai par 30% no kopēja vietu skaita. Lai arī šādas vēlēšanas nevar nosaukt par demokrātiskām, jo tiek vēlētas tikai daļa vietu un kā tas tika minēts iepriekš Goumintangam bija priekšrocības mediju kontroles jomā, tomēr šis laika posms ir raksturojams kā pāreja no stingrāka uz maigāku autoritāru režīmu,¹¹⁰ kuri īsumā tika raksturoti arī darba teorētiskajā daļā. Ņemot vērā darba teorētiskajā daļā liberalizācijas un demokratizācijas pārejas posma definīcijas, darba autore uzskata, ka, lai arī ļoti lēna un pakāpeniska, dažbrīd arī regresējoša, tomēr laika posmā no Čana Dzingo nākšanas pie varas līdz 1980.to gadu vidum Taivānā uzsākās liberalizācijas un demokratizācija, jo, lai arī režīms joprojām ir raksturojams kā autoritārs, tomēr indivīdiem un grupām tajā rodās aizvien vairāk iespēju paust savu viedokli un netikt sodītiem, bet politiskiem aktieriem aizvien paplašinās iespējas piedalīties valsts politiskajā procesā. Šajā laika posmā gan ir jāizdala reformu un *atslābuma* mērķus, proti, Čans Dzingo ar reformām vēlējas saglabāt Goumintanga varu, tomēr neapzinājās, ka reformas tik būtiski *iekustinās* Taivānas sociālo un politisko sfēru, ka novedīs pie jau straujas demokratizācijas ap 1986. gadu.¹¹¹

¹⁰⁸ A.M. Wachman. *Taiwan : national identity and democratization*. USA : M.E.Sharpe, Inc, 1994. Pg. 131- 143

¹⁰⁹ S.J. Hood. *The Koumintang and the democratization of Taiwan*. USA : Westview Press, 1997. Pg. 56 - 70

¹¹⁰ D. Fell. *Party Politics in Taiwan : Party change and the democratic evolution of Taiwan, 1991 – 2004*. USA : Routledge, 2005. Pg. 11

¹¹¹ A.M. Wachman. *Taiwan : national identity and democratization*. USA : M.E.Sharpe, Inc, 1994. Pg. 143 - 146

Dienvidkorejā pārmaiņas sākās Čana Dūhvana, kurš pie varas nonāca 1980. gadā, valdīšanas laikā. Lai arī viņa autoritārā valdīšana no 1980. gada noritēja vēl 7 gadus, tomēr, nākot šī termiņa beigām, Čanam Dūhvanam bija aizvien grūtāk pieturēties pie varas un pretoties opozīcijas saucieniem pēc pārmaiņām.¹¹² Salīdzinājumā ar Taivānu Dienvidkorejā jau no aizsākumiem ir novērojama savādāka galvenās partijas un opozīcijas partijas struktūra. Ja Taivānā visu laika posmu no 1949. gadā līdz demokratizācijai dominēja Goumintangs, tad Dienvidkorejā katrs autoritārais līderis veidoja savu partiju, kas atbalstītu viņu Nacionālajā Asamblejā. Vienlaikus pastāvēja arī opozīcijas partija, kas neatbalstīja līdera iniciatīvas un censtās, lai arī neveiksmīgi, bremsēt to virzību Nacionālajā Asamblejā. Neskatoties uz līderu un līdz ar to valdošo partiju maiņu, Dienvidkorejā autoritāro režīmu gados dominēja divpartiju sistēma, kurā negodīgo vēlēšanu dēļ dominēja līderi atbalstošā partija. Tomēr atšķirībā no Taivānas Dienvidkorejā opozīcijas partijas ir veidojušās daudz senāk par 1986. gadu.¹¹³

Līdzīgi kā Taivānā vēlēšanās pirms demokratizācijas piedalījās atsevišķi neatkarīgi kandidāti, Dienvidkorejā vēlēšanas ir datējamas atpakaļ pat līdz 1960. gadiem. Tomēr, lai arī tajās piedalījās opozīcijas partijas, tas nebūt nav uzskatāmas par godīgām, jo vēlēšanu rezultāti tika laboti par labu valdošajai partijai, opozīciju iespējas izmantot mediju bija stipri ierobežotas, kā arī opozicionāri bieži vien tika pakļauti represijām. Tomēr ierobežojumi nav apstādinājuši gan Dienvidkorejas iedzīvotājus turpināt piedalīties vēlēšanās, gan opozīcijas partijas no veidošanās. Tieši pretēji šķēršļi paaugstināja politisko mobilizāciju, jo politiskās partijas un opozicionāri bija neapmierināti ar autoritāro režīmu un vēlējās pārmaiņas.¹¹⁴

Raksturojot nozīmīgākās partijas Čana Dūhvana valdīšanas laikā, tad Čana Dūhvana valdību atbalstošā partija bija Demokrātiskā Taisnīguma partija [Democratic Justice party, turpmāk, DTP] , savukārt, par nozīmīgāko opozīcijas partiju šajā laikā kļuva Korejas Jaunā Demokrātiskā partija [New Korea Democratic party, turpmāk, KJDP]. KJDP iezīmēja īstas opozīcijas parādīšanos Dienvidkorejā. Partijas līderi bija Kims Dedžuns [Kim Dae-jung] un Kims Jonsans [Kim Young-sam], kuri Dienvidkorejas kontekstā jau kādu laiku bija darbojušies dažādās opozīcijas partijās, par ko ir bijuši arī apspiesti un apcietināti. Mijiedarbība starp valdību un opozīciju, iepriekš minētajām

¹¹² M. Borthwick. *Pacific century : the emergence of modern Pacific Asia*. USA : Westview Press, 1998. Pg. 350 - 351

¹¹³ K.Y. Lee. *Electoral connection of an authoritarian one-man rule : parties, elections, and electoral systems in South Korea (1948 – 1991)*. In : *Political authority and economic exchange in Korea*. Ed. By L. Hong-Yung, C. Dal-joang. South Korea : Oruem, 1994. Pg. 3-5

¹¹⁴ J.Cotton. *From authoritarianism to democracy in South Korea*. In : *Political Studies Journal*, 1989, Volume 37, Issue 2, pg. 244 - 259

partijām un šiem līderiem arī noteica demokratizācijas gaitu un tās rezultātu.¹¹⁵

Atgriežoties pie pārmaiņu sākuma Dienvidkorejā, līdz ar nākšanu pie varas Čans Dūhvans paziņoja, ka neatbalsta viena līdera vadītu autoritārismu, bet gan vēlās mierīgu varas pāreju līdz ar viņa prezidentūras termiņa beigšanos. Jāatzīmē, ka Čans Dūhvans savas prezidentūras laikā atšķirībā no saviem priekšgājējiem nemēģināja veikt konstitūcijas izmaiņas, kas ļautu viņam ilgāk palikt pie varas. Čans Dūhvans, neskatoties uz solījumiem, tomēr bija autoritāra režīma līderis, pret kuru izveidojās diezgan plaša opozīcija. Opozīciju veidoja ne tika partijas un politikā darbojošas personas, bet arī plaši iedzīvotāju slāņi – intelektuāļi, studenti, mediju pārstāvji u.c., kas pieprasīja nevilcināties ar pāreju uz demokrātisku režīmu. Tomēr Čans Dūhvans rīkojās līdzīgi kā Čans Dzingo, proti, izteica solījumus vai veica darbības par labu autoritārā režīma atmaigšanai, taču tajā pašā laikā arī apspieda demonstrācijas. Viens no pirmajiem Čana Dūhvana liberalizācijas pasākumiem bija aizlieguma noņemšana, kas bija uzlikts daudziem opozīcijas darbiniekiem 1985. gadā, tomēr tam sekoja kārtējās represijas, kas vēl vairāk saasināja neapmierinātību ne tikai opozīcijā un Dienvidkorejas iedzīvotājos, bet arī radīja šķelšanos pašā Demokrātiskās Taisnīguma partijas iekšienē starp partijas konservatīvajiem biedriem un mērenajiem, kas bija noskaņoti par labu demokrātiskām pārmaiņām.¹¹⁶ Ņemot vērā iedzīvotāju protestu pieaugumu un opozīcijas aizvien lielāku spiedienu pēc pārmaiņām, valdošā partija nolēma iziet uz kompromisu un aizsāka sarunas ar opozīciju par reformu būtību, līdz ar to 1986. un 1987. gadā Dienvidkorejā demokratizācijas sāk noritēt strauji, līdzīgi kā tas notiek Taivānā, lai arī pārmaiņu gaita abās valstīs ir atšķirīga.¹¹⁷

1986. gada nogalē un 1987. gadā demokratizācija Taivānā sāk noritēt daudz straujāk nekā visus iepriekšējos gadus. 1986. gada septembrī opozicionāru grupa publiski paziņoja par nodomiem no grupas kļūt par politisku partiju, neskatoties uz to, ka karastāvokļa dēļ tas nav legāli iespējams. Valsts līderis Čans Dzingo neizvēlējās kādā veidā apstādināt vai ietekmēt šīs politiskās partijas veidošanu, bet tieši pretēji pieprasīja paātrināt jauna likuma izveidi, kas izbeigtu karastāvokli Taivānā. 1986. gada novembrī jaunā – Demokrātiski Progresīvā partija tiek dibināta un tās politiskā platforma un nostājās dažādos jautājumos parādās avīzēs. Līdzās ar pirmās opozicionārās partijas izveidošanos, 1986. gadā un 1987. gadā liberalizācijas process sāk uzņemt apgiezienus. Taivānas

¹¹⁵ J.Cotton. *From authoritarianism to democracy in South Korea*. In : *Political Studies Journal*, 1989, Volume 37, Issue 2, pg. 244 - 259

¹¹⁶ M.G. Burton, J.P. Ryu. *South Korea's elite settlement and democratic consolidation*. In : *Journal of Political and Military Sociology*; summer 1997; 25, 1, Pg. 1- 24

¹¹⁷ J.Cotton. *From authoritarianism to democracy in South Korea*. In : *Political Studies Journal*, 1989, Volume 37, Issue 2, pg. 244 - 259

iedzīvotājiem tiek dotas runas, preses, biedrošanās un ceļošanas tiesības. Tiek atļauts veidot jaunas avīzes, jau pastāvošām avīzēm tiek noņemta cenzūra un lapaspušu skaita ierobežojumi, tiek atcelts ilgi pastāvējis aizliegums doties uz Ķīnu, kā arī tiek atcelts karastāvoklis.¹¹⁸ Līdz ar to šajā posmā Taivānā ir nodrošinātas tiesības, kas, balstoties uz teorētiskajā daļā izdarītajiem secinājumiem, ir nozīmīgas, lai varētu nodrošināt brīvas un sāncensīgas vēlēšanas, proti, tagad partijām ir iespēja veidoties, paust savu viedokli iedzīvotājiem, kuriem tad ir iespējas izzināt, par ko balsot. Tādējādi ar 1987. gada beigām Taivāna ir pavirzījusies uz demokratizācijas pārejas posma beigām, kad to no demokrātijas, balstoties uz darbā izvirzīto minimālo demokrātijas definīciju, šķir godīgu un sāncensīgu vēlēšanu rīkošana.

Raksturojot pirmās opozicionārās partijas - Demokrātiski Progresīvās partijas – sākotnējo darbību, to varētu raksturot kā samērā veiksmīgu. Partijas piedalījās papildus vēlēšanās, lai aizpildītu *atbrīvojošās* vietas, un no paša sākuma guva samērā labu vēletāju atbalstu, lai arī mazāku par Goumintanga atbalstu. Tomēr jāatzīmē, ka Demokrātiski Progresīvo partiju jau no sākuma skāra iekšējās nesaskaņas un partiju vadīja mēreno reformu virzienā noskaņoti dalībnieki nevis radikālās demokratizācijas atbalstītāji. Tādējādi Goumintangam bija iespējas veikt pakāpeniskas reformas. 1988. gadā lielas pārmaiņas skar pašu Goumintangu, jo mirst Čans Dzingo. Līdz 1990. gadam, kad formāli beidzās Čana Dzingo prezidentūras termiņš, viņu aizvietoja vice-prezidents Lī Tenhuis [Lee Teng-hui], kurš bija par demokratizācijas turpināšanu. Problēmas un iekšējās cīņas gan pašā Goumintangā, gan vispārēji valstī noritēja 1990. gadā, kad Nacionālajai Asamblejai, kurā Goumintangam bija lielākais vairākums, bija jāizvēlās jauns prezidents. Valstī noritēja protesti pret to, ka jauno prezidentu izvēlēties nedemokrātiski ievēlēja institūcija. Savukārt, partijas iekšienē strīdi noritēja starp konservatīvajiem Goumintanga biedriem, kas neatbalstīja Lī Tenhuis kandidatūru, un mēreni, pro-demokrātiski noskaņotajiem Goumintanga biedriem, kas viņu atbalstīja. Rezultātā konservatīvie Goumintanga biedri tika apspiesti, un Lī Tenhuis tika ievēlēts par prezidentu.¹¹⁹

Ar Lī Tenhuis nākšanu pie varas tika veiktas pēdējās nepieciešamās reformas, lai Taivāna varētu kļūt par demokrātisku valsti. Pirmkārt, tika paplašināts to amatu skaits, kas tika ievēlēti, piemēram, mēra amati. Otrkārt, kas ir arī būtiskākas reformas, Nacionālās Asamblejas un Likumdošanas Juāņa deputāti, kas tika ievēlēti vēl 1947. gadā Ķīnā tika atlaisti. Līdz ar to 1991. gadā tika rīkotas pirmās pilnās (deputāti tika vēlēti uz visām vietām) Nacionālās Asamblejas vēlēšanas, kurās gan

¹¹⁸ A.M. Wachman. *Taiwan : national identity and democratization*. USA : M.E.Sharpe, Inc, 1994. Pg. 144 - 147

¹¹⁹ Ibid, pg. 146 - 152

sāncensīgā un godīgā veidā uzvarēja Goumintangs. 1992. gadā tika rīkotas pirmās pilnās Likumdošanas Juāņa vēlēšanas, kurās uzvarēja pirmā opozīcijas partija – Demokrātiski Progresīvā partija.¹²⁰

Līdz ar to varētu uzskatīt, ka Taivānā, balstoties uz minimālo demokrātijas definīciju, ir beigusies demokratizācijas pārejas fāze no autoritāra režīma uz demokrātisku. Tomēr šī darba ietvaros tika uzstādīti papildus kritēriji, proti, lai Taivānu uzskatītu par demokrātisku valsti, demokrātiski ievēlētai ir jābūt gan Nacionālajai Asamblejai, gan Likumdošanas Juānam, kā arī prezidentam (Taivānā ir prezidentāla sistēma, līdz ar to prezidentam ir samēra plašas tiesības) ir jābūt demokrātiski ievēlētas Nacionālās Asamblejas izvēlētam, vai pēc 1994. gada demokrātiski ievēlētam. 1992. gadā gan Nacionālā Asambleja, gan Likumdošanas Juāns bija demokrātiski ievēlēti, tomēr prezidents Lī Tenhuis tika izvēlēts vēl posmā, kad Nacionālā Asambleja vēl nebija demokrātiska ievēlēta. Tādējādi šī darba ietvaros arī 1992. gadā Taivāna atrodas vēl demokratizācijas pārejas fāzē.

Savukārt, Dienvidkorejas demokratizācijas straujo noriti 1986./1987. gadā varētu raksturot kā sarunas, kaulēšanās starp opozīciju un valdošo partiju, kamēr Taivānā, kā tas tika iepriekš apskatīts, pāreja, galvenokārt, bija Goumintanga vadīta. 1986. gadā Dienvidkorejā opozīcija ar iepriekš raksturoto galveno opozicionāro partiju KJDP pieprasa konstitūcijas maiņu, kas noteiktu tiešas, demokrātiskas prezidenta vēlēšanas, ko sākotnēji valdošā grupa uztver samērā noraidoši, solot šādas pārmaiņas vēlāk. Čans Dūhvans bija cerējis, ka valdošā partija līdzīga kā Taivānā varēs kontrolēt reformu gaitu un tempus, lielā mērā pateicoties autoritārisma laikā sasniegtajai ekonomiskajai izaugsmei, taču valdības nespēja, nevēlēšanās rīkoties izraisīja tikai lielākus protestus — pieprasījumi pēc demokratizācijas bija spēcīgāki nekā atmiņas par autoritārisma laikā sasniegto ekonomisko izaugsmi. Līdzīgi kā Taivānā protestos iesaistījās lielas studentu, intelektuāļu, strādnieku masas.¹²¹

Mēģinot nomierināt pieaugušās demonstrācijas, Dienvidkorejas līderis 1986. gadā nomaina daļu valdības amatpersonu, amatpersonas publiski atvainojās par demonstrāciju laikā nogalinātā studenta nāvi, policijas priekšnieki tika arestēti par korupciju un spīdzināšanu. Kā arī Čans Dūhvans nomainīja premjeru — jaunais premjers Ro Deu bija valdošās DTP partijas mēreni noskaņoto

¹²⁰ D. Fell. *Party Politics in Taiwan : Party change and the democratic evolution of Taiwan, 1991 – 2004*. USA : Routledge, 2005. Pg. 12 - 14

¹²¹ J.Cotton. *From authoritarianism to democracy in South Korea*. In : *Political Studies Journal*, 1989, Volume 37, Issue 2, pg. 244 - 259

biedru pārstāvis, līdz ar to šāda izmaiņa norādīja arī uz iekšējām pārmaiņām. Tomēr veiktas izmaiņas neapmierināja demonstrantus un opozīciju, kas turpināja pieprasīt demokratizāciju, konstitūcijas grozīšanu un tiešas, demokrātiskas prezidenta vēlēšanas. Tādējādi valdošajai grupai atlika divas rīcības iespējas. Pirmkārt, ievērojami palielināt represijas un apspiest demonstrācijas un opozīciju, taču šajā opcijā bija jāņem vērā tas, ka militāristiem nebija vēlēšanās atkal iesaistīties politiskās jomas sakārtošanā, lai arī vēlēšanās pie militāristiem bija iespējama (gan Ro Deu, gan Čans Dūhvans bija ģenerāļi). Otrkārt, meklēt kompromisa atrisinājumu kopā ar opozīciju. Valdošā elite ar Ro Deu priekšgalā izvēlējās iziet uz kompromisu ar opozīciju, 1987. gadā paziņojot par 8 punktu demokratizācijas plānu. Šis plāns piekāpās opozīcijas prasībām pēc konstitūcijas grozījumiem, plānojot ieviest tiešas prezidenta vēlēšanas un apsoluties norīkot demokrātiskas vēlēšanas līdz 1987. gada beigām. Vēl demokratizācijas plāns iekļāva sevī represētu opozīcijas aktīvistu tiesību atjaunošanu,¹²² kā arī runas, preses, biedrošanās, pulcēšanās tiesību atjaunošanu, kas drīzumā arī notika un stimulēja pilsoniskās sabiedrības aktivizēšanos. 1987. gadā notika arī plašas institucionālās izmaiņas.¹²³ Tādējādi liberalizācija un demokratizācija, kas iepriekšējos gados Dienvidkorejā bija tikai nedaudz uzsākusies, iezīmējot pārejas uz citu režīmu sākšanos un zināmu tiesību atjaunošanu, ar šo demokratizācijas plānu tā bija pavirzījies stipri uz priekšu.

Kā tas tika solīts Dienvidkorejas demokratizācijas plānā, 1987. gadā tika rīkotas tiešas prezidenta vēlēšanas. Šīs vēlēšanas kā visas vēlēšanas kopš 1987. gadā bija brīvas, godīgas un sāncensīgas, opozīcijas kandidātiem netika ierobežotas iespējas piedalīties tajās. Tomēr opozīcijas nevienotības dēļ, vēlēšanās ar 35,9% no balsīm uzvarēja valdošās partijas DTP līderis Ro Deu. Viņam izdevās uzvarēt pateicoties tam, ka opozīcijas divi galvenie līderi — Kims Dedžuns un Kims Jonsans nespēja vienoties, kurš no viņiem būs prezidenta kandidāts, jo abi vēlējās iegūt šo amatu. Pirmais no opozīcijas kandidātiem ieguva 26,5% no balstu skaita, bet otrais — 27,5%, līdz ar to kopā opozīcijas spēki ieguva 54%, kas nozīmē, ka, ja viņiem būtu izdevies vienoties par vienu kandidātu, būtu bijusi liela varbūtība, ka Ro Deu nekļūtu par prezidentu.¹²⁴ Balstoties uz šīs nodaļas sākumā izvirzītajiem kritērijiem, lai arī Dienvidkorejā notika demokrātiskas prezidenta vēlēšanas, šajā posmā Dienvidkoreju vēl nevar uzskatīt par demokrātisku pēc demokrātijas minimālās definīcijas.

---

¹²² M.G. Burton, J.P. Ryu. *South Korea's elite settlement and democratic consolidation*. In : *Journal of Political and Military Sociology*; summer 1997; 25, 1, Pg. 1- 24; J.Cotton. *From authoritarianism to democracy in South Korea*. In : *Political Studies Journal*, 1989, Volume 37, Issue 2, pg. 244 - 259

¹²³ Y.Chu, F.Hu, C.Moon. *South Korea and Taiwan : the international context*. In : *Consolidating the third wave democracies*. Ed. By L.J. Diamond, M.F. Plattner, Y. Chu, H. Tien. USA : Johns Hopkins University Press, 1997. Pg. 278 - 279

¹²⁴ M.G. Burton, J.P. Ryu. *South Korea's elite settlement and democratic consolidation*. In : *Journal of Political and Military Sociology*; summer 1997; 25, 1, Pg. 1- 24 ; J.Cotton. *From authoritarianism to democracy in South Korea*. In : *Political Studies Journal*, 1989, Volume 37, Issue 2, pg. 244 - 259

Lai varētu uzskatīt, ka demokratizācijas pārejas fāze Dienvidkorejā ir beigusies, ir nepieciešamas demokrātiskas Nacionālās Asamblejas vēlēšanas.

Dienvidkorejā demokrātiskas prezidenta vēlēšanas vēl neiezīmēja pārejas posma noslēgumu. Līdzīgi kā Taivānā Likumdošanas Juaņa un Nacionālās Asamblejas vēlēšanas neiezīmēja pārejas fāzes beigas, jo, balstoties uz šajā darbā izvirzītajiem kritērijiem, lai Taivānu uzskatītu par demokrātisku prezidentam ir jābūt demokrātiskas Nacionālās Asamblejas izvēlētam vai tieši un godīgi ievēlētam. Kā tas tika iepriekš minēts 1994. gadā tiks pieņemts, ka turpmāk Taivānā prezidentu ievēlēs nevis netieši Nacionālā Asambleja, bet gan tiešā veidā Taivānas iedzīvotāji. Pirmās tiešās prezidenta vēlēšanas notika 1996. gadā, kurās uzvarēja Lī Tenhuis, kas bija Goumintanga pārstāvis. Tādējādi Goumintangam, atskaitot Demokrātiski Progresīvās partijas uzvaru Likumdošanas Juaņa vēlēšanās, izdevās noturēt vadošās pozīcijas Taivānas politikā, neskatoties uz pāreju uz demokrātisku režīmu. Kā iemesli tam tiek minētas Goumintanga veiksmīgo demokrātiskās pārejas vadīšana, straujā ekonomiskā izaugsme, kas Taivānā tika piedzīvota iepriekšējās dekādēs un tiek atzīta arī par Goumintanga nopelni, kā arī Goumintanga fleksibilitāte un pragmatisms, parādoties un popularizējoties opozīcijai.¹²⁵ Līdz ar 1996. gada demokrātiskām prezidenta vēlēšanām šī darba ietvaros Taivānā ir beidzās demokratizācijas pārejas posms un, balstoties uz demokrātijas minimālo jeb procedurālo definīciju, Taivāna no šī brīža ir uzskatāma par demokrātisku valsti. Tas gan nenozīmē, ka demokratizācija valstī ir beigusies, jo, kā tas tika apskatīts darba teorētiskajā daļā, pārejas fāzei seko konsolidācijas fāze, taču šī darba ietvaros demokratizācijas Taivānā un Dienvidkorejā tiek skatīta vien līdz brīdim, kad tās pēc minimālās demokrātijas definīcijas ir uzskatāmas par demokrātiskām.

Savukārt, apskatot demokratizācijas pārejas fāzes noslēgšanos Dienvidkorejā, tā ir saistāma ar demokrātiskām Nacionālās Asamblejas, Dienvidkorejas parlamenta vēlēšanām. Demokrātiskas Nacionālās Asamblejas vēlēšanas notika 1988. gadā, un iepriekš valdošajai partijai — DTP, no kuras nāca arī jaunievēlētais prezidents Ro Deu, neizdevās gūt uzvaru,¹²⁶ un parlaments bija stipri fragmentēts, kas stipri palēnināja parlamenta darbību.¹²⁷ Tomēr Nacionālās Asamblejas demokrātiskas vēlēšanas, balstoties uz darbā izvirzīto procedurālo jeb minimālo demokrātijas

¹²⁵ C.Clark. *Taiwan elections*. http://www.asiasociety.org/publications/taiwan_elections.html (Asian Society publications, skatīts 07.04.2009)

¹²⁶ Y.Chu, F.Hu, C.Moon. *South Korea and Taiwan : the international context*. In : *Consolidating the third wave democracies*. Ed. By L.J. Diamond, M.F. Plattner, Y. Chu, H. Tien. USA : Johns Hopkins University Press, 1997. Pg. 278

¹²⁷ T. Huang. *Party systems in Taiwan and South Korea*. In : *Consolidating the third wave democracies*. Ed. By L.J. Diamond, M.F. Plattner, Y. Chu, H. Tien. USA : Johns Hopkins University Press, 1997. Pg.152-157

definīciju, nozīmēja demokratizācijas pārejas posma noslēgšanos Dienvidkorejā. Ar demokrātiskām prezidenta un Nacionālās Asamblejas vēlēšanām, kā arī runas, pulcēšanās, biedrošanas, preses brīvību nodrošinājumu (kuras ir svarīgas, lai partiju varētu veidoties, izteikt savas pozīcijas utt.) Dienvidkoreju var uzskatīt par demokrātisku valsti, kas gan tāpat kā Taivānas gadījumā vēl nenozīmē, ka demokratizācijas fāze ir valstī ir beigusies, jo pārejas posmas seko konsolidācijas posms, kas, kā tas tika minēts, šī darba ietvaros netiks skatīts.

Salīdzinot demokratizāciju Dienvidkorejā un Taivānā, jāatzīst, ka tieši pašā pārejas norises procesā abās valstīs ir saskatāmas ļoti būtiskas atšķirības. Kopīgās iezīmes ir tas, ka vēlēšanas abās valstīs notikušas jau sen pirms demokratizācijas, lai arī, protams, opozīciju iespējas tajās bija ļoti ierobežotas. Kopējs ir arī tas, ka pirmajās demokrātiskajās vēlēšanās autoritārā režīma vadītāji nezaudēja savas pozīcijas pilnībā. Kā arī kopējs, protams, ir demokratizācijas tempu paaugstināšanās laika posms — 1986./1987. gads. Savukārt, atšķirības var ievietot darba teorētiskajā daļā apskatītajā Huntingtona dažādo pārejas veidu konceptā.

Ņemot vērā to, ka Taivānā liela loma demokratizācijas būtības un tempa noteikšanai bija autoritāro režīmu pārvaldošajam Goumintangam, tad Taivānas pāreja var būt pieskaitāma pie transformācijām, kurā, kā tas tika iezīmēts darba teorētiskajā daļā, demokratizācijas procesā galvenā loma ir esošajai valdībai. Jāņem vērā arī tas, ka transformācijas ir raksturīgas ekonomiski attīstītām valstīm, kas atbilst arī Taivānas gadījumam. Transformācijas pirmajās fāzēs valdošajā grupā parādās grupas, kas ir par demokratizāciju un kas ar laiku arī nonāk pie varas. Taivānas gadījumā tā ir Čana Dzingo aizvien lielāka iesaistīšanās pārvaldē un varas iegūšana līdz ar tēva nāvi. Nākamajā transformācijas posmā ir svarīga, ka iesāktās reformas turpina demokrātiski noskaņoti līderi, kas Taivānas gadījumā ir Lī Tenhuis nākšana pie varas. Visbeidzot tā ir sadarbība ar opozīciju, kas Taivānas gadījumā varētu būt saistāma ar Goumintanga sadarbību ar opozīciju demokrātiski ievēlētā Nacionālā Asamblejā un Likumdošanas Juaņā par reformu turpināšanu, piemēram, tiešu prezidenta vēlēšanu ieviešanu.

Savukārt, Dienvidkorejas gadījumā liela nozīme bija sarunām un kompromisa panākšanā starp valdošo partiju un opozīciju, līdz ar to Dienvidkorejas demokratizācijas pāreja atbilst pārvietoējuma pārejas veidam. Šādā pārejas veidā nozīme ir gan valdības, gan opozīcijas kompromisam, jo opozīcija nav spējīga gāzt valdību, bet valdība nav spējīga apspiest opozīciju. Līdzīgi arī Dienvidkorejā, kad ar laiku valdība vairs nebija spējīga apspiest iedzīvotāju demonstrācijas un opozīcijas prasības, tomēr arī opozīcija nespēja gāzt valdību, līdz ar to risinājums šai situācijai bija

sarunas starp valdību un opozīciju, un valdības piekāpšanās. Pirmajās pārvietošanas fāzēs valdība zaudē spēku liberalizācijas rezultātā, opozīcija cenšas to gāzt, savukārt, valdība opozīciju apspiest. Līdzīga notikuma gaita ir vērojama arī Dienvidkorejas gadījumā, kur ar Čana Dūhvana nelielu liberalizāciju aktivizējas opozīcija, kas tomēr tiek arī apspiesta. Tomēr risinājums šai situācijai ir kompromisa meklējums, kas arī notiek Dienvidkorejas gadījumā, kad valdošā grupa piekāpjas opozīcijas prasībām, tādējādi izvairoties no lielākiem nemieriem un demonstrācijām, ko Huntington, kā tas tika minēts darba teorētiskajā daļā, atzīst par raksturīgu pārvietošanu iezīmi.

Šajā darba nodaļā tika apskatīts, kādā veidā notika pāreja no autoritāra režīma uz demokrātisku Taivānā un Dienvidkorejā, taču šajā skatījumā netika minēti faktori, kas šīs pārejas ir izraisījuši un stimulējuši. Jautājums, kādi faktori ietekmēja demokratizāciju Taivānā un Dienvidkorejā tiks skatīta darba empīriskās daļas nākamajā nodaļā. Tiks skatīti gan iekšējie, gan ārējiem ietekmējošie faktori, kā arī skatīts, kuri faktori abām valstīm ir līdzīgi.

4. Demokratizācijas faktori Dienvidkorejā un Taivānā

Iepriekšējā darba empīriskās daļas apakšnodaļā tika skatīts, kā notika pāreja no autoritārisma uz demokrātiju Taivānā un Dienvidkorejā. Savukārt, šajā darba nodaļā tiks pievērsta uzmanība iemeslu noskaidrošanai, kāpēc šajās valstīs notika demokratizācija. Tiks apskatīti gan ārējie, gan iekšējie faktori, lai arī dažos gadījumos robežšķirtne starp ārēju un iekšēju faktoru nav novelkama, kā arī jāatminās, ka tie visi darbojas mijiedarbībā un kopā sekmē demokratizāciju. Darba teorētiskajā daļā tika minēti arī pieci faktori (autoritāru režīmu leģitimitātes jautājums, strauja ekonomiska izaugsme, Katoļu baznīcas nostājas maiņa, starptautiski ietekmīgo aktieru attieksmju izmaiņa, demonstrācijas efekts), kas pēc Huntingtona domām ir īpaši raksturīgi trešajam demokratizācijas vilnim. Šie faktori tiks skatīti kopā ar ārējiem un iekšējiem demokratizācijas faktoriem atkarībā no faktoru dabas. Straujā ekonomiskā izaugsme, starptautiski ietekmīgo aktieru attieksmju izmaiņa un demonstrācijas efekts tiks skatīti pie ārējiem faktoriem. Straujā ekonomiskā izaugsme tiks skatīta pie iekšējiem faktoriem. Autoritāru režīmu leģitimitātes jautājums tiks skatīts gan pie iekšējiem faktoriem, gan pie ārējiem faktoriem. Savukārt, Katoļu baznīcas ietekme tiks skatīta kopā ar konfūcisma ietekmes apskatu. Konfūcisma tēma tiks izdalīta, jo, kā tas tika iepriekš minēts, Huntingtons konfūcismu uzskata par demokrātiju bremsējošu faktoru.

4.1. Iekšējie faktori

Apskatot iekšējos demokratizācijas faktorus, jāatzīmē, ka viens no svarīgākajiem faktoriem ir ekonomiskā izaugsme. Ekonomiskā izaugsme sekmē arī citus faktorus, piemēram, iedzīvotāju izglītības līmeņa celšanās, plaša vidusslāņa veidošanos. Gan Dienvidkoreja, gan Taivāna no relatīvi nabadzīgām valstīm kļuva par industriālām, ekonomiski attīstītām valstīm.¹²⁸ Šīs apakšnodaļas sākumā īsumā tiks aprakstīta abu valstu ekonomiskā attīstība un tad tiks raksturoti citi iekšējie demokratizācijas faktori, kas lielā mērā izriet no ekonomiskās attīstības.

Dienvidkorejas ekonomiskā attīstība aizsākas 1960.tajos gados, kad tiek izveidota īpaša Ekonomikas plānošanas komiteja, kas no valdības puses bija galvenais instruments ekonomiskās attīstības plānošanā un veicināšanā. Šī komiteja analizēja un pieņēma lēmumus par plašu ekonomisko jautājumu loku, sākot no tā, kādu industriju būtu izdevīgi attīstīt un beidzot ar ieteikumiem Centrālajai bankai fiskālos jautājumos. Kopā ar ekonomisko stratēģiju veidošanu,

---

¹²⁸ M.S. Dobbs-Higginson. *Asia Pacific – its role in the new world disorder*. Australia : Mandarin, Reed Books, 1996. Pg. 149-157; 267-277

Parka Čunshī autoritārā režīma laikā liela uzmanība tika pievērsta Dienvidkorejas infrastruktūras attīstībai. Ātros tempos tika izbūvēti ceļi, dzelzceļi, ostas un elektrības padeves līnijas. Papildus tika pieņemta stratēģija par eksporta palielināšanu, ņemot vērā Dienvidkorejas lēto, bet apmācīto darba spēku. Tādējādi Dienvidkoreja attīstījās no agrāras valstis par vienu vadošajām jaunindustriālajām valstīm Āzijā. Uz eksportu balstītā ekonomika progresēja no tekstila un rotaļlietu ražošanas uz dzelzs ražošanu, tad kuģu un automašīnu būvniecību, un beidzot ar augstas kvalitātes elektronisko preču ražošanu.¹²⁹

Skaitliski laikposmā no 1961. gada līdz 1981. gadam Dienvidkorejas IKP palielinājās divdesmit reizes, pieaugot no 3 miljardiem ASV dolāru līdz 63 miljardiem ASV dolāru, bet 1988. gadā IKP sasniedza 230 miljardus ASV dolāru. Par šādas ekonomiskās izaugsmes iemesliem tiek minēta efektīva administrācija. Autoritārā režīma laikā valdība bija stipri centralizēta, reģioniem nebija autonomija, līdz ar to valdībai bija iespēja īstenota savas rīcībpolitikas. Kā arī par veiksmes iemeslu tiek minēts autoritāro režīmu līderu fokusēšanās uz ekonomisko mērķu un izaugsmes sasniegšanu.¹³⁰

Līdzīgi kā Dienvidkorejā arī Taivānā ekonomiskā izaugsme sākās 1960.tajos gados, lai arī reformas, kas to sekmēja lielā mērā tika veiktas laikposmā līdz 1960. tjiem gadiem, Goumintanga autoritārā režīma Taivānā pirmajā desmitgadē. Šeit kā stimulējošu faktoru ir jāmin ASV militāro klātbūtni Austrumāzijā, arī Taivānā, kas pasargāja Taivānu no iespējamiem draudiem no Ķīnas, kā arī ASV ekonomisko palīdzību Taivānai līdz 1960.to gadu vidum. Šāda aizsardzība ļāva Goumintangam pievērsties Taivānas ekonomiskās attīstības jautājumam. Vissvarīgākā Goumintanga veiktā reforma bija zemes reforma, kas deva stabilu pamatu tālākai ekonomiskajai attīstībai. Līdz ar zemes reformu paplašināja Taivānas infrastruktūru, piedāvāja kredītus un fondus zemnieku atbalstīšanai un citos veidos atbalstīja zemniecības attīstību, kā rezultātā ap 1980.tajiem gadiem vietējie zemnieki spēja nodrošināt Taivānas pieprasījumu.¹³¹

1970.tajos gados, turpinoties infrastruktūras intensīvai attīstīšanai, Taivānā attīstās dažādas industrijas, kas ražo ķimikālijas un smago mašīnēriju. Šajā laikposmā Taivāna arī stimulē ražot preces, kas atbilstu ārzemju standartiem, lai palielinātu eksportu. 1970.tajos valdība arī tiecās radīt

---

¹²⁹ J.C.F. Wang. *Comparative Asian politics : power, policy and change*. USA : Prentice-Hall International, Inc., 1994. Pg. 143 - 145

¹³⁰ Ibid, pg. 143 - 145

¹³¹ J.C.F. Wang. *Comparative Asian politics : power, policy and change*. USA : Prentice-Hall International, Inc., 1994. Pg. 147- 149; M.S. Dobbs-Higginson. *Asia Pacific – its role in the new world disorder*. Australia : Mandarin, Reed Books, 1996. Pg. 154- 155

Taivānā izdevīgu vidi ārzemju investīcijām, kas tai arī izdodās. Savukārt, 1980.tajos gados Taivānā līdzīgi kā Dienvidkorejā attīstās augtas kvalitātes elektronisko preču ražošana, kā arī tiek meklētas iespējas diversificēt Taivānas eksporta tirgus, nekonzentrējoties vien uz ASV tirgu.¹³² Līdz ar to arī Taivāna līdzīgi kā Dienvidkoreja piedzīvo strauju ekonomisko izaugsmi.¹³³

Attiecībā uz ekonomisko izaugsmi un demokratizāciju ir vērojamas divas tendences. Pirmkārt, ekonomiskā izaugsme var kalpot par autoritārā režīma leģitimizācijas faktoru. Piemēram, Parka Čunshī autoritārā režīma laikā Dienvidkorejā vidusslāni izdevās paturēt valdības kontrolēt, uzsverot to, ka ekonomiskās attīstības turpināšanai ir svarīga autoritāra valdība. Tomēr ekonomiskā izaugsme kā autoritāra režīma leģitimizācija spēj darboties tikai īsākā laika periodā. Garākā laika periodā ir novērojama otra tendence, proti, ekonomiskā izaugsme, kas sekmē arī sociālo izaugsmi (vidējā slāņa pieaugums, izglītība utt.), kas, savukārt, paaugstina prasības pēc demokrātiskas pārvaldes.¹³⁴

Ekonomiskās izaugsmes turpināšanai ir nepieciešami izglītots darba spēks. Dienvidkorejas ekonomiskā attīstība lielā mērā ir veidojusies pateicoties valsts izglītības sistēmai un tās attīstībai. 1945. gadā 50% Dienvidkorejas iedzīvotāju nebija lasītprasmes, savukārt, 1986. gadā lasītprasme bija 98% valsts iedzīvotājiem. Laikposmā no 1965. gada līdz demokratizācijas periodam studentu skaits bija audzis par 10%, kā arī strauji audzis to dienvidkorejiešu skaits, kas savu izglītību ir guvuši ASV universitātēs. Jāatzīmē, ka arī iekļūšanai Dienvidkorejas universitātēs bija nepieciešams nokārtot eksāmenus, kā rezultātā atsijāja vienu no pieciem kandidātiem uz vietu universitātē.¹³⁵ Tādējādi var novērot, ka izglītības līmenis un standarti Dienvidkorejā ir būtiski auguši, un tas ir iemesls, kāpēc tik daudz intelektuāļu un studentu demonstrācijās atbalstīja opozīciju cīņa par demokratizāciju valstī.

Kā tas tika uzstādīts Dienvidkorejā, arī Taivānā par ekonomiskās izaugsmes pamatu uzskatīja izglītības veicināšanu. Liela daļa Taivānas budžeta ir bijusi novirzīta tieši izglītības finansēšanai. Neveiksmīgs periods izglītības jomā Taivānā bija 1950.tie — 1960.tie gadi, kad daļa studentu devās uz studēt uz ārzemēm, izraisot t.s. *smadzeņu trūkumu* Taivānā. Tomēr pēc tam izbraukušie studenti ir sākuši atgriezties Taivānā, atrisinot *smadzeņu trūkuma* problēmu. Procentuāli iedzīvotāju skaits,

---

¹³² J.C.F. Wang. *Comparative Asian politics : power, policy and change*. USA : Prentice-Hall International, Inc., 1994. Pg. 147- 149

¹³³ N.Birdsall, D.Ross, R.Sabot. *Inequality and growth reconsidered lessons from East Asia*. <http://wber.oxfordjournals.org/cgi/content/abstract/9/3/477> (The World Bank economic review, skatīts 14.04.2009)

¹³⁴ M. Borthwick. *Pacific century : the emergence of modern Pacific Asia*. USA : Westview Press, 1998. Pg. 360 - 361

¹³⁵ J.C.F. Wang. *Comparative Asian politics : power, policy and change*. USA : Prentice-Hall International, Inc., 1994. Pg. 146- 147

kas apmeklēja kādu izglītības iestādi, sākot no sākumskolas un beidzot ar augstskolu, pieauga no 14,6% 1952. gadā līdz 26% 1990. gadā.¹³⁶ Tādējādi gan Taivānā, gan Dienvidkorejā bija novērojama iedzīvotāju izglītības līmeņa celšanās, kas kopā ar ekonomisko izaugsmi un vidusslāņa paplašināšanos noveda pie politiskās apziņas parādīšanās un vēlmes nosargāt iegūto labklājības līmeni, atbalstot demokratizāciju.¹³⁷ Jāatzīmē, ka Dienvidkorejā un Taivānā ekonomiskās izaugsmes un vēlāk demokratizācijas laika posmā bija raksturīga samēra liela ienākumu vienlīdzība, ko Huntington atzīst par vienu no demokratizācijas faktoriem.¹³⁸

Sabiedrības sociāl-ekonomiskā attīstība Dienvidkorejā sekmēja demokrātiju atbalstošu grupu veidošanos, un 1980. to gadu vidū Dienvidkorejā bija izveidojušas virkne idejiski dažādu grupu, nevalstisko organizāciju [*turpmāk*, NVO], kuras apvienoja intelektuāļus, studentus, ticīgos, strādniekus, zemniekus. Šīm grupām bija raksturīgi skaidri definēti mērķi un atbilstošas darbības, grupas vairs necīnījās tikai par liberālu demokrātiju kā vispārīgu mērķi. Sabiedrībā aizvien vairāk ienāca jaunas idejas, globalizējot Dienvidkorejas sabiedrību. Demokratizācijas aizsākšanu ietekmēja arī starptautiskas nevalstiskās organizācijas un ārpus Dienvidkorejas dzīvojušie korejieši.¹³⁹ Arī Taivānā 1980. tajos gados, mainoties politiskajiem apstākļiem valstī, aktivizējās pilsoniskā sabiedrība un veidojās NVO, kas tika dibinātas pēc Taivānas iedzīvotāju iniciatīvas un darbojās par viņu līdekļiem. Loma Taivānas demokratizācijā tiek piešķirta arī NVO, kuras palīdzēja mainīt attiecības starp valsti un pilsonisko sabiedrību. Taivānas NVO gan piemītēja īpaša iezīme, ka tās visbiežāk tika veidotas vietējā līmenī, lai runātu par kādu lokālu, aktuālu jautājumu; starptautiskiem NVO nav bijusi liela ietekme uz Taivānas NVO un starptautiskās organizācijas nav pārāk nozīmīgi iesaistījušās vietējo NVO darbā.¹⁴⁰

Līdz ar to sociāl-ekonomisko apstākļu uzlabošanās, izglītības līmeņa paaugstināšanās sekmē vidusslāņa paplašināšanos, pilsoniskās sabiedrības aktivitāti. Šāda sabiedrība kļūst par demokratizācijas stimulētājiem un pārraugiem, neļaujot atgriešanos pie autoritāra režīma.¹⁴¹ Līdz ar

---

¹³⁶ J.C.F. Wang. *Comparative Asian politics : power, policy and change*. USA : Prentice-Hall International, Inc., 1994. Pg. 150 -151

¹³⁷ M. Borthwick. *Pacific century : the emergence of modern Pacific Asia*. USA : Westview Press, 1998. Pg. 360 - 361

¹³⁸ N.Birdsall, D.Ross, R.Sabot. *Inequality and growth reconsidered lessons from East Asia*. <http://wber.oxfordjournals.org/cgi/content/abstract/9/3/477> (The World Bank economic review, skatīts 14.04.2009)

¹³⁹ Y.Chu, F.Hu, C.Moon. *South Korea and Taiwan : the international context*. In : *Consolidating the third wave democracies*. Ed. By L.J. Diamond, M.F. Plattner, Y. Chu, H. Tien. USA : Johns Hopkins University Press, 1997. Pg. 278

¹⁴⁰ H.M. Hsiao. *Civil society and democratization in Taiwan : 1980 -2005*. In : *Asian new democracies : the Philippines, South Korea and Taiwan compared*. Ed. By H.M.Hsiao. Taiwan : Taiwan Foundation for Democracy, 2006. Pg. 225 - 227

¹⁴¹ S.Lee. *The transformation of South Korea politics : implications for U.S. - Korea relations*. http://www.brookings.edu/papers/2004/09southkorea_lee.aspx (The Brookings institutions, skatīts 14.09.2005)

to šīs apakšnodaļās sākumā ir apskatīti savstarpēji saistīti, nozīmīgi iekšējie demokratizācijas faktori, kas lielu nozīmi nospēlēja arī Taivānas un Dienvidkorejas gadījumos. Šīs apakšnodaļas turpinājumā tiks apskatīti vēl daži iekšējie demokratizācijas faktori, kurus izdala Huntington.

Viens no Huntingonta izdalītajiem iekšējiem faktoriem ir politiskās sāncensības attīstība pirms tiek paplašinātas līdzdalības tiesības. Balstoties uz informāciju, kas apskatīta nodaļā par pārejas posmu Dienvidkorejā un Taivānā, šis faktors ir raksturīgs abām valstīm. Kā tas tika jau raksturots, abās valstīs iespējas bija ierobežotas iespējas piedalīties vēlēšanās, līdz ar to tika pamazām attīstīta politiskā sāncensība. Savukārt, līdzdalības tiesības tika paplašinātas (noņemot šķēršļus no iespējām piedalīties vēlēšanās) vēlāk nekā indivīdi Taivānas gadījumā un partijas — Dienvidkorejas sāncentās vēlēšanās ar ļoti ierobežotām līdzdalības tiesībām. Līdzīgi, balstoties uz informāciju, kas apskatīta, raksturojot pārejas posmu Dienvidkorejā un Taivānā, abām valstīm ir kopējs demokratizācijas faktors — politiskie līderi, kuru mērķis ir ieviest demokrātisku režīmu. Šis faktors par to, kuri līderi bija orientēti par demokrātiskām pārmaiņām jau tika skatīts apakšnodaļā 3.2., kurā tika apskatīts pārejas posms.

Lai arī abās valstīs bija novērojams zems ekstrēmisma līmenis (cilvēki neizmantoja radikālas metodes uzmanības pievēršanai), taču pilsoņu vardarbības līmenis bija atšķirīgs abās valstīs. Demokratizācijai par labvēlīgu Huntington atzīst zemu pilsoņu vardarbības līmeni. Dienvidkorejā studenti ir spēlējuši nozīmīgu lomu dažādu protestu un demonstrāciju rīkošanā. Šī tradīcija ir nākusi vēl no 1960.tajiem gadiem, kad studenti aizsāka tradīciju aktīvi pretoties pastāvošajam autoritārajam režīmam.¹⁴² Demonstrāciju un protestu apspiešanai policija izmantoja brutālus paņēmienus, kā arī, kā tas tika izsekots apakšnodaļā 3.2., demonstrācijas bija konstanta pārejas sastāvdaļa, līdz ar to darba autore uzskata, ka Dienvidkorejā vardarbības līmeni nevarētu uzskatīt par zemu. Savukārt, Taivānā, lai arī protesti noritēja, tomēr, sekojot pārejas posma apakšnodaļā 3.2., pēc autores domām, vardarbība no iedzīvotāju puses ir novērojama mazāk.

Kā trešajam demokratizācijam vilnim raksturīgu faktoru Huntington min autoritāro režīmu leģitimizācijas jautājumu. Dienvidkorejā autoritārā režīma leģitimizācija tika apšaubīta līdz ar nacionālās drošības jautājuma būtības izmaiņām. Dienvidkorejas autoritāri-militārais režīms tika leģitimizēts ar nepieciešamībā sagādāt valsts drošību, sargājot to pret agresīvo Ziemeļkoreju, kā arī Ķīnu. Taču sabrūkot starptautiskās sistēmas bipolārajai struktūrai, komunistu un Rietumi, kuriem

---

¹⁴² J.C.F. Wang. *Comparative Asian politics : power, policy and change*. USA : Prentice-Hall International, Inc., 1994. Pg. 133- 135; 139 -141.

piederēja Dienvidkoreja, dalījums vairs nebija tik būtisks. Ķīna, pateicoties atvērtai ekonomiskai politikai un pārmaiņām valsts iekšienē, vairs nespēlēja drauda lomu Dienvidkorejai. Arī Ziemeļkorejā, ekonomiskās stagnācijas un starptautiskās izolācijas dēļ, vairs nebija tik liels drauds kā iepriekš. Dienvidkorejas autoritārā režīma vadītāji un militāristi vairs nevarēja novilcināt demokrātiskas reformas, aizbildinoties ar nacionālās drošības jautājumu.¹⁴³

Savukārt, Taivānā Goumintanga autoritārā režīma jautājums saistījās ar Taivānas oficiālā statusa jautājumu un attiecībām ar Ķīnu. Kā tas tika minēts Goumintanga režīma stūrakmens bija eventuāla apvienošana ar Ķīnu. Šādam iznākuma iespējamībai aizvien samazinoties, palielinoties Taivānas pamatiedzīvotāju (tie, kas Taivānā dzīvoja līdz Goumintanga ierašanai) neapmierinātībai ar uzspiesto Ķīnas kultūru, opozīcijas grupu alternatīvas idejas par Taivānas oficiālo statusu un attiecībām ar Ķīnu, satricināja Goumintanga leģitimitātes pašus pamatus.¹⁴⁴ Kā arī gan Taivānas, gan Dienvidkorejas gadījumā autoritārā režīma leģitimizācijas apstrīdēšanas pamats var būt ekonomiskā izaugsme. Proti, ekonomiskās attīstības sasniegšanas labā, iedzīvotāji varēja paciest autoritāru režīmu, taču, ja izaugsme ir panākta, kāpēc turpināt ierobežot tiesības?

Par demokratizāciju faktoru Dienvidkorejas gadījumā nospēlēja arī Seolas Olimpiskās spēles 1988. gadā. Gadu pirms Olimpiskajām spēlēm — 1987. gadā, valstī valdīja samērā plaši nemieri un demonstrācijas. Ja autoritārais režīms izvēlētos represīvus līdzekļus, lai nemierus savaldīt, tas pievērstu starptautisko uzmanību un pasliktinātu Dienvidkorejas starptautisko tēlu. Represīvu metožu izmantošana, varētu pat novest līdz atsevišķu valstu Olimpisko spēļu, kas tika uzskatītas par Dienvidkorejas diplomātijas īpašu sasniegumu, boikotēšanu. Iekšējo nemieru atrisināšana mierīgā kompromisa ceļā bija valsts līderu labākā izvēle.¹⁴⁵

Kā pēdējais punkts šajā apakšnodaļā tiks apskatīts konfūcisma un demokrātijas jautājums. Kā tas tika iezīmēts darba teorētiskajā daļā, Huntingtona norāda, ka konfūcisms tā galveno ideju dēļ ir demokrātiju neveicinošs, pat bremzējošs faktors. Konfūcisms ir gan reliģija, gan filozofiska pieeja. Konfūcisms ir mazāk organizēts nekā citas reliģijas. Konfūcisma domas tiek nodotas tālāk pārsvarā caur Konfūcija (Konfūcisma dibinātājs) rakstiem un dažādu, pārsvarā ķīniešu, literatūru.¹⁴⁶

---

¹⁴³ Y.Chu, F.Hu, C.Moon. *South Korea and Taiwan : the international context*. In : *Consolidating the third wave democracies*. Ed. By L.J. Diamond, M.F. Plattner, Y. Chu, H. Tien. USA : Johns Hopkins University Press, 1997. Pg. 276

¹⁴⁴ Ibid, pg. 281 - 284

¹⁴⁵ Ibid, pg. 277

¹⁴⁶ *Confucianism*. <http://www.sevenwondersworld.com/Confucianism.html> (A brief look at the seven wonders of the world, skatīts 14.04.2009)

Taivānās sākotnējie iedzīvotāji (kuri kā tas tika minēts, veido lielāku daļu Taivānas iedzīvotāju nekā iebrāucēji no Ķīnas) konfūcismu neskata kā reliģiju, bet gan kā filozofiju. Attiecībā uz konfūcismu, Taivānā lielākoties tas netiek pielūgts kā reliģija, bet gan tiek godināts Konfūcijs un citi konfūcisma domātāji.¹⁴⁷ Skatoties ar reliģiju saistītus demokratizācijas faktoros, daudz lielāka nozīme demokratizācijas veicināšanā bija Prezbiterāņu baznīcai, kurā tika pārstāvēti Rietumnieciski orientēti Taivānas iedzīvotāji.¹⁴⁸ Savukārt, apskatot Dienvidkoreju, 1985. gadā aptuveni 1% iedzīvotāju piederēja pie konfūcisma virzienā domājošām grupām, turpretī kristiešu skaits Dienvidkorejā ir procentuāli augstākais visā Austrumāzijā.¹⁴⁹ Aptuveni 25% no Dienvidkorejas iedzīvotājiem ir kristieši. Protestantu kopienas ir spēlējušas savu lomu arī demokratizācijas procesā Dienvidkorejā, izrādot pretestību valstij cilvēktiesību pārkāpumu jomā.¹⁵⁰

Konfūcisma un demokrātijas sakarībā ir arī divi faktori, kas liek apšaubīt Huntingtona izvirzīto sakarību. Pirmkārt, lai noteiktu to, ka konfūcisms negatīvi ietekmē demokrātiju, būtu jānosaka, ka Taivānas vai Dienvidkorejas kultūrā konfūcisms spēlē galveno vai nozīmīgu lomu. Kā to norāda iepriekšējā rindkopa, konfūcisma nozīme Taivānā un Dienvidkorejā nav viennozīmīgi vērtējama. Otrkārt, Huntingtona runā par to, ka konfūcisms bremzē demokrātiju, jo konfūcismā netiek popularizētas liberālas vērtības, līdz ar to konfūcisma ietekmētai sabiedrībai nav pieredzes *demokrātiskā* domāšanā. Taču jāatzīst, ka nevienai valstij, kas vēlāk kļuva demokrātiska, sākotnēji īstas pieredzes ar demokrātiju nebija.¹⁵¹ Tādējādi konfūcisma un demokrātijas attiecības nav viennozīmīgs jautājums, jo to ietekmē gan tas, cik ļoti konfūcisms ir izplatīts valstī, cik lielā mērā cilvēki seko konfūcisma vērtībām, un, vai mūsdienu komunikācija konfūcisma ietekmi (ja ievērojama ietekme vispār ir) nesamazina vēl vairāk.

4.2. Ārējie faktori

Pie ārējiem demokratizācijas faktoriem tiks apskatīta starptautiski svarīgu aktieru ietekme, demonstrācijas efekts, kā arī demokrātisko vērtību izplatīšanās starptautiskās komunikācijas straujas attīstības dēļ. Trešo demokratizācijas vilni no iepriekšējiem viļņiem atšķir tas, ka trešajā vilni

¹⁴⁷ *A brief introduction to Taiwan : religion.* http://www.gio.gov.tw/taiwan-website/5-gp/brief/info04_19.html (Taiwan Government information office, skatīts 14.04.2009)

¹⁴⁸ Y.Chu, F.Hu, C.Moon. *South Korea and Taiwan : the international context.* In : *Consolidating the third wave democracies.* Ed. By L.J. Diamond, M.F. Plattner, Y. Chu, H. Tien. USA : Johns Hopkins University Press, 1997. Pg. 281

¹⁴⁹ *South Korea : religion.* <http://countrystudies.us/south-korea/42.htm> (Country Studies, skatīts 14.04.2009)

¹⁵⁰ D.N.Clark. *Protestant Christianity and the state.* In : *Korean society : civil society, democracy, and the state.* ed. By C.K.Armstrong. UK: Routledge, 2002. Pg. 187-188

¹⁵¹ A.M. Wachman. *Taiwan : national identity and democratization.* USA : M.E.Sharpe, Inc, 1994. Pg. 47-48

lielāku nozīmi nekā iepriekšējos viļņos nospēlēja ārējie faktori un transnacionālā ietekme. Trešā demokratizācijas viļņa laikā starptautiskā vide ir demokratizāciju atbalstošāka politiskā, ekonomiskā un ideoloģiskā ziņā. Demokrātiskās vērtības šajā laikā kļūst par dominējošām ideoloģiskajā spektrā.¹⁵² Tā kā Taivāna un Dienvidkoreja aktīvi nodarbojās ar tirdzniecību, dažādas idejas ienāk arī šajās valstīs un atstāj ietekmi uz sabiedrību.¹⁵³

Tomēr jāatzīst, ka demonstrācijas jeb sniega bumbas efekts bija daudz mazākā mērā novērojams Dienvidāzijā nekā Austrumeiropā vai pat Latīņamerikā. Austrumāziju demokratizācijas vilnis skāra daudz mazāk, Dienvidkorejai un Taivānai apkārt bija un palika autoritāras valstis, kas stipri atšķirās no situācijas, piemēram, Austrumeiropā, kur valstis viena pēc otras kļuva demokrātiskas. Pārmaiņas Austrumeiropā un Latīņamerikā bija pārāk tālas no Austrumāzijas, lai atstātu demonstrācijas efektu uz Taivāna un Dienvidkoreju. Tomēr arī pašā Āzijas reģionā bija kāds piemērs, kas atstāja, lai arī samērā nelielu, tomēr demonstrācijas efektu uz Dienvidkoreju un Taivānu.¹⁵⁴

1986. gada februārī Filipīnās tika gāzts Ferdinanda Markosa autoritārais režīms. Televīzijas pārraides, kuras atainoja vadītāja gāšanu un *iedzīvotāju varu* Filipīnās, atstāja ietekmi arī uz dienvidkorejiešiem. Šis piemērs dienvidkorejiešiem pastripināja izjūtas, ka politisko tiesību ziedošana par labu ekonomiskai izaugsmei vairs nebija pieņemami. Līdz ar to notikumi Filipīnās deva papildus stimulu iedzīvotājiem un opozīcijai cīnīties par demokratizāciju Dienvidkorejā.¹⁵⁵ Savukārt, attiecībā uz Taivānu, Ferdinanda Markosa režīma krišana Filipīnās un neapmierinātība ar Čana Dūhvana autoritāro režīmu Dienvidkorejā, rādīja Taivānas līderim piemēru par to, ka valstu vadītāji nav imūni pret iedzīvotāju gribu. Šādi piemēri Āzijā lika Taivānas līderim par nepieciešamajām reformām, lai arī Taivānā nepieļautu nemierus.¹⁵⁶ Tomēr kopumā jāsecina, ka demonstrācijas efektam Austrumāzijā bija daudz mazāka ietekme nekā citos reģionos, kas būtu jāsaista visdrīzāk ar to, ka šajā reģionā trešā viļņa laikā salīdzinājumā ar citiem reģioniem notika mazāk pāreju no autoritāra režīma uz demokrātisku.

Kā otrs ārējais faktors tiks apskatīta starptautiski nozīmīgu aktieru ietekmi. Huntingtona kā tas tika

¹⁵² Y.Chu, F.Hu, C.Moon. *South Korea and Taiwan : the international context*. In : *Consolidating the third wave democracies*. Ed. By L.J. Diamond, M.F. Plattner, Y. Chu, H. Tien. USA : Johns Hopkins University Press, 1997. Pg. 267 -270

¹⁵³ M. Borthwick. *Pacific century : the emergence of modern Pacific Asia*. USA : Westview Press, 1998. Pg. 362

¹⁵⁴ Y.Chu, F.Hu, C.Moon. *South Korea and Taiwan : the international context*. In : *Consolidating the third wave democracies*. Ed. By L.J. Diamond, M.F. Plattner, Y. Chu, H. Tien. USA : Johns Hopkins University Press, 1997. Pg. 270 - 271

¹⁵⁵ Ibid, pg. 270 - 278

¹⁵⁶ M.S. Dobbs-Higginson. *Asia Pacific – its role in the new world disorder*. Australia : Mandarin, Reed Books, 1996. Pg. 160

apskatīts darba teorētiskajā daļā šajā sakarā runā par diva veida ietekmi. Pirmkārt, starptautiski ietekmīgu aktieru attieksmes maiņa, kas ietekme demokratizāciju otrā valstī. Otrkārt, ārēja demokrātiska aktiera tieša ietekme. Tomēr līdzīgi kā ar demonstrācijas efektu arī šī faktora ziņā situācija Austrumāzijā atšķiras no situācijas, piemēram, Austrumeiropā, kur tolaik Eiropas Kopiena ar dalības iespējām deva papildus stimulu valstīm virzīt demokrātiskas reformas. Savukārt, Austrumāzijā šādas organizācijas nebija.

Dienvietkorejas un Taivānas svarīgākie tirdzniecības partneri ASV un Japāna, abas demokrātiskas valstis, neizmantoja ekonomisko spēku, lai Dienvietkorejā un Taivānā veicinātu demokrātiskas pārmaiņas.¹⁵⁷ Tomēr jāatzīst, ka jau demokratizācijas pārejas posmā arī ASV nospēlēja pozitīvu lomu demokratizācijas ietekmē. ASV aptuveni līdz 1987. gadam īpaši neiejaucās Dienvietkorejas iekšpolitikā un pat zināmā mērā atbalstīja autoritāros režīmus Dienvietkorejā. Tomēr 1987. gadā ASV maina savu attieksmi pret Dienvietkorejas iekšpolitikā notiekošo, proti, līdz ar demokratizācijas aizsākšanos Dienvietkorejā, ASV nostājās demokratizācijas atbalstītāju pusē. Pārejas posmā, kad valdība vēl nebija nolēmusi iziet uz kompromisu ar opozīciju, ASV dažādas iestādes un amatpersonas (ASV Kongress, Valsts sekretāra asistents, Valsts sekretārs un pat Prezidents) vīzīšu, vēstuļu un rezolūciju veidā uzsvēra, ka demokrātiskas pārmaiņas ir kļuvušas par svarīgu elementu ASV — Dienvietkorejas labu divpusējo attiecību turpināšanai. No ASV tika radīts spiediens attiecībā uz to, ka Dienvietkorejas valdībai būtu jāizvairās no spēka pielietošanas demonstrāciju un opozīcijas savaldīšanai, ir nepieciešams panākt kompromisu ar opozīciju un par labu demokratizācijai kopumā.¹⁵⁸ Tomēr kopumā ASV ietekmi uz demokratizāciju Dienvietkorejā nevajadzētu pārvērtēt, proti, lai arī ASV uzskatāms par demokratizācijas ārēju faktoru Dienvietkorejā, jo deva stimulus par labu demokratizācijai, tomēr ASV lomu nevar nosaukt par noteicošu.¹⁵⁹

Savukārt, ASV ietekme uz demokratizāciju Taivānā būtu skatāma netieši caur ASV attiecībām ar Ķīnu, kuru uzlabošanās un no tā izrietošās sekas pavājināja Goumintanga režīma leģitimitāti. 1978. gadā ASV prezidents paziņo par saviem nodomiem uzlabot attiecības ar Ķīnu, kas drīzumā arī notiek. Drīz vien ASV atzīst komunistisko valdību par Ķīnas valdību, nevis Goumintanga ideju par tā valdīšanu par Ķīnu. Lai arī ASV apsolās turpināt garantēt Taivānai drošību un izveidoja

---

¹⁵⁷ Y.Chu, F.Hu, C.Moon. *South Korea and Taiwan : the international context*. In : *Consolidating the third wave democracies*. Ed. By L.J. Diamond, M.F. Plattner, Y. Chu, H. Tien. USA : Johns Hopkins University Press, 1997. Pg. 271

¹⁵⁸ Ibid, pg. 276 -277

¹⁵⁹ M.G. Burton, J.P. Ryu. *South Korea's elite settlement and democratic consolidation*. In : *Journal of Political and Military Sociology*; summer 1997; 25, 1, Pg. 1- 24

neoficiālu pārstāvniecību, tomēr 1970. gadu beigās iezīmē Taivānas diplomātiskās izolācijas posmu. 1970. tajos gados Taivāna zaudēja arī savu vietu ANO par labu Ķīnai. 1980.-tajos gados Taivānas izolācija turpinājās, tomēr jāņem vērā, ka ap šo laiku Goumintanga paziņojumi par to, ka tam būtu jāpārvalda visa Ķīna, pasaulē vairs netiek uztverti nopietni. Šādi starptautiski notikumi atstāja iespaidu arī uz Goumintanga režīma leģitimitātes jautājumu iekšienē.¹⁶⁰

Līdz ar to var secināt, ka ārējs aktieris, konkrētāk, ASV Dienvidkoreju un Taivānu ietekmēja dažādi, tomēr ASV ir spēlējusi lomu abu valstu vēsturē gan valsts dibināšanas laikā (kā tas tika skatīts apskatot abu valstu veidošanos), gan demokratizācijas laikā. Savukārt, demonstrācijas efekts kā ārējs demokratizācijas faktors gan Dienvidkorejā, gan Taivānā bija Filipīnu autoritārā režīma krišanas veidā, lai arī tā ietekme ir vērtējama kā ierobežota. Par kopēju noteikti var uzskatīt arī demokrātisku ideju izplatīšanos šajās valstīs, pateicoties mūsdienu tehnoloģiju progresam. Kopējie secinājumi par dažādu faktoru ietekmi uz demokratizāciju Dienvidkorejā un Taivānā tiks veikti kopā ar secinājumiem par iepriekšējās empīriskajās nodaļās apskatīto, atsevišķā secinājumu nodaļā. Secinājumos tiks arī dotas atbildes uz darba izpēti jautājumiem un apstriprināta vai apgāzta darba hipotēze.

---

¹⁶⁰ S. Rigger. *Politics in Taiwan : voting for democracy*. USA : Routledge, 1999. Pg. 106 -107; Y.Chu, F.Hu, C.Moon. *South Korea and Taiwan : the international context*. In : *Consolidating the third wave democracies*. Ed. By L.J. Diamond, M.F. Plattner, Y. Chu, H. Tien. USA : Johns Hopkins University Press, 1997. Pg. 282 -283

Secinājumi

Darba teorētiskajā daļā apskatītais Huntingtona koncepts par trešā viļņa demokrātijām un šī autora pieeja par demokratizācijas procesu kā tādu ļauj izdalīt atšķirības Dienvidkorejas un Taivānas demokratizācijas procesos. Šī darba ietvaros tika skatīta Dienvidkorejas un Taivānas režīmu vēsture, demokratizācijas un liberalizācijas aizsākumi, kā arī demokratizācijas pārejas posms līdz brīdim, kad, balstoties uz minimālo demokrātijas definīciju, valsti var uzskatīt par demokrātisku. Šajā darbā gan netika skatīta demokrātijas konsolidācija, kas arī ir viena no demokratizācijas fāzēm, jo darba mērķis bija pievērsties iepriekš minētajiem tematiem. Koncepti par demokratizācijas modeļiem, dažādiem pārejas veidiem un demokratizācijas faktoriem palīdz identificēt līdzības un atšķirības abu valstu gadījumos, kas bieži vien tiek kopīgi devētas par trešā viļņa demokrātijām Austrumāzijā, tādējādi paredzot līdzību starp demokratizācijas procesiem šajās valstīs.

Gan Dienvidkoreja, gan Taivāna, protams, ir pieskaitāmas pie trešā demokratizācijas viļņa valstīm, balstoties uz laika posmu, kad tajās notiek demokratizācijas un kas sakrīt ar Huntingtona izdalīto laika posmu, kad notiek trešā viļņa demokratizācijas. Tomēr starp abām valstīm ir vērojamas virkne atšķirību. Pirmkārt, apskatot režīmu vēsturi Dienvidkorejā un Taivānā, kas ir nepieciešams, lai noteikti demokratizācijas modeļi, ir identificējamās atšķirības. Kā tas tika skatīts empīriskajā daļā abas valstis rodās valstu šķelšanās rezultātā un šajā procesā nozīmīgu lomu spēlēja ASV, tomēr vēlāk abu valstu vēsture veidojās savādāk. Taivāna piedzīvoja vienu autoritāro Goumintanga partijas režīmu, kas pārvalda valsti līdz pat demokratizācijai un pat pēc tas, bet, protams, jau demokrātiskā veidā nonākot pie varas. Turpretī, Dienvidkoreja piedzīvoja virkni dažādu autoritāro, pārsvarā militāro, režīmu, kā arī vienu demokrātisko režīmu, kas gan ilgst mazāk par gadu. Līdz ar to, balstoties uz četriem Huntingtona izdalītajiem demokratizācijas modeļiem (cikliskais, otrā mēģinājums, pārtrauktā demokrātija, tiešā pāreja un dekolonizācijas) Dienvidkoreja un Taivāna pieder pie dažādiem modeļiem.

Atbildot uz darba izpētes jautājumu - vai Taivānas un Dienvidkorejas demokratizācijas noritēja pēc tāda paša demokratizācijas modeļa?, Taivānas vēsturiskā pieredze liecina par to, ka Taivāna ir pieskaitāma pie tiešās pārejas demokratizācijas modeļa, jo valstī pakāpeniski autoritāro režīmu nomainīja demokrātisks režīms. Savukārt, Dienvidkoreja pieder pie otrā mēģinājuma modeļa. Kā tas tika aprakstīts darba empīriskajā daļā pirmais Dienvidkorejas demokrātiskais režīms bija vājš un drīz vien tika gāzts, tādējādi veiksmīga demokratizācija Dienvidkorejā notika ar otro mēģinājumu, nosakot Dienvidkorejas demokratizācijas modeli. Tas, ka valstis pieder pie dažādiem

demokratizācijas modeļiem, norāda arī to, ka *darbā izvirzītā hipotēze - vēsturiski skatot demokratizācijas procesus Taivānā un Dienvidkorejā, var konstatēt, ka tie notikuši pēc vienāda demokratizācijas modeļa, izšķirot piecus Huntingtona demokratizācijas modeļus*, ir apgāzta, jo Taivāna pieder pie tiešās pārejas demokratizācijas modeļa, bet Dienvidkoreja – otrā mēģinājuma modeļa.

Abu valstu demokratizācijas modeļa noteikšana palīdz arī ievietot Taivānu, kādā no valstu kategorijām, kurās Huntingtona, balstoties uz autoritāru/demokrātisku režīmu pieredzi, iedala valstis (skat. 1.pielikumu), kurā Taivāna nav minēta. Šajā tabulā Dienvidkoreja ir pieskaitīta pie H grupas, kurā ir valstis, kuras Huntingtona kā demokrātiskas vai gandrīz demokrātiskas skata arī otrā demokratizācijas viļņa laikā, tomēr vēlāk tās atgriezās uz autoritāru režīmu, lai par demokrātiskām kļūtu atkal trešā viļņa laikā. Balstoties uz empīriskajā daļā apskatīto informāciju par vēsturisko pieredzi Taivāna, var secināt, ka to nevar ievietot vienā kategorijā ar Dienvidkoreju. Taivānu būtu iespējams ievietot K grupā, kurā ir tādas valstis kā Bulgārija, Mongolija, Salvadora u.c. un kuras par demokrātiskām kļūst trešā viļņa laikā. Taču arī tas nebūtu īsti precīzi, jo šo valstu režīmu iepriekšējo demokratizācijas viļņu laikā netiek atzīmēti vispār. Tādējādi visprecīzākā iespēja pievienot Taivānu Huntingtona tabulā par demokratizācijas viļņiem un atgriezeniskajiem viļņiem būtu izveidot papildus aili Taivānai, tādējādi papildinot Huntingtona tabulu.

Lai arī demokratizācijas un liberalizācijas procesi Dienvidkorejā un Taivānā aizsākās līdzīgā laika posmā un ir saistāmi arī ar jaunu autoritāro līderu nākšanu pie varas, tomēr, kā tas tika izpētīts darba empīriskajā daļā, demokratizācijas pārejas posmā starp Dienvidkoreju un Taivānu ir vērojamas būtiskas atšķirības. Proti, abās valstīs līdzīgi pamazām dots vairāk brīvību un iespēju darboties arī politiskajā lomā, tomēr atšķirības ir vērojamas demokratizācijā iesaistītajās grupās, to varā un savstarpējās attiecībās demokratizācijas procesā, kas noteica arī dažādas pārejas veidus abās valstīs. Dienvidkorejā bija novērojams pārvietošanas pārejas veids, kurā izšķirošā nozīme bija sarunām starp valdību un opozīciju, kompromisa panākšanu. Turpretī Taivānā bija novērojama transformācija, kurā galvenā loma bija valdošajai Goumintanga partijai, kurai bija noteicošā loma demokratizācijas procesa virzīšanā. Tādējādi, ja kopumā var šķist, ka demokratizācija Dienvidkorejā un Taivānā ir notikusi līdzīgā veidā, tomēr, iedziļinoties tās procesos, nākas secināt, ka pāreja no autoritāra režīma uz demokrātisku ir notikusi atšķirīgos veidos, kur valdība/opozīcija ir spēlējusi dažādas lomas.

Pievēršoties pie *darba izpētes jautājuma - kuri no Huntingtona izvirzītajiem mainīgajiem/faktoriem, kas var veicināt demokratizāciju, ir novērojami Taivānas un Dienvidkorejas*

gadījumā, jāsecina, ka abu valstu gadījumos svarīgo lomu ir nospēlējuši līdzīgi faktori. Kā tas tika apskatīts darba empīriskajā daļā, liela nozīme Dienvidkorejas un Taivānas demokratizācijā bija sociāl-ekonomiskajiem faktoriem. Abas valstis piedzīvoja strauju ekonomisko izaugsmi, kas veicināja arī izglītības līmeņa celšanos, dzīves līmeņa celšanos un vidusslāņa paplašināšanos, kas, savukārt, nozīmēja lielāku *pieprasījumu* pēc demokrātiskām reformām. Abās valstīs bija arī novērojams samēra zems ienākuma nevienlīdzības līmenis, ko arī Huntington izdala par vienu no demokratizācijas faktoriem.

No politiskajiem faktoriem abās valstīs bija vērojami uz demokrātiskām reformām orientēti līderi, politiskās sāncensība pirms tiek paplašinātas līdzdalības tiesības, kā arī dažādu NVO aizvien aktīvāka darbība. Kā demokratizācijas faktors abās valstīs nospēlēja arī autoritāro režīmu leģitimizācijas faktors, kas gan abās valstīs atšķirās pēc tā būtības. Dienvidkorejā tas bija saistīts ar nacionālās drošības nodrošināšanu (ar autoritāra režīma palīdzību), sajūtot draudus no Ziemeļkorejas puses. Savukārt, Taivānā tas ir saistīts ar valsts oficiālā statusa jautājumu un attiecībām ar Ķīnu. Proti, viens no Goumintanga stūrakmeņiem bija varas atgūšana par visu Ķīnu – ideja, kas ar laiku kļuva par ļoti apšaubāmu. Apskatot iekšējos demokratizācijas faktorus, Dienvidkorejas gadījumā kā īpašs faktors nospēlēja 1988. gada Olimpiskās spēles Dienvidkorejas galvaspilsētā, kuras deva papildus stimulu demokrātiskām reformām miermīlīgā ceļā.

Apskatot ārējos demokratizācijas faktorus, gan Dienvidkorejas, gan Taivānas gadījumā demonstrāciju efektu nospēlēja Ferdinanda Markosa autoritārā režīma krišana Filipīnās, kas radīja papildus stimulus iedzīvotāju un opozīcijas cīņā par demokrātiskām reformām. Savu ietekmi, lai arī dažādos veidos abās valstīs, uz demokratizācijas procesiem atstāja arī ASV. Dienvidkorejas gadījumā tas bija tiešs spiediens par labu demokrātiskām un miermīlīgām reformām valstī. Savukārt, Taivānā ASV ietekme bija netieša un izpaudās caur izmaiņām ASV – Ķīnas attiecībās. Kā ārējs demokratizācijas faktors Taivānas gadījumā bija arī aizvien lielāka Taivānas diplomātiskā izolācija. Kā ārēju demokratizācijas faktoru jāmin arī mūsdienu komunikācijas tehnoloģiju progresu, kas ļāva dažādām idejām aizvien straujāk izplatīties pasaulē. Kopumā par demokratizācijas faktoriem, var secināt, ka faktori, kas atstāja ietekmi uz procesiem Dienvidkorejā un Taivānā, bija samērā līdzīgi.

Tomēr bez demokratizācijas faktoriem un demokratizācijas laika posmu, jāatzīst, ka demokratizācija Dienvidkorejā un Taivānā piedzīvoja samērā dažādu attīstības gaitu, kā arī valstis piedzīvoja dažādu vēsturisku režīmu attīstību. Tomēr demokratizācijas pētīšanu Dienvidkorejā un

Taivānā ir iespējams turpināt, pievēršoties demokrātizācijas konsolidācijas apskatei abās valstīs, kas varētu atklāt jaunas līdzības un atšķirības abu valstu demokrātizācijas procesā, ja, balstoties uz teorētiskajā daļā sniegtajām atziņām, demokrātizācija iekļauj gan šajā darbā apskatīto demokrātizācijas pārejas posmu, gan šajā darbā neapskatīto demokrātijas konsolidācijas posmu.

Literatūras un avotu saraksts

Literatūra :

1. Borthwick, M. *Pacific century : the emergence of modern Pacific Asia*. USA : Westview Press, 1998
2. Burton, M.G., Ryu, J.P. *South Korea's elite settlement and democratic consolidation*. In : *Journal of Political and Military Sociology*; 1997; Vol. 25, No. 1, Pg. 1- 24
3. Chu, Y., Hu, F., Moon, C. *South Korea and Taiwan : the international context*. In : *Consolidating the third wave democracies*. Ed. By Diamond, L.J., Plattner, M.F., Chu, Y., Tien, H. USA : Johns Hopkins University Press, 1997
4. Clark, D.N. *Protestant Christianity and the state*. In : *Korean society : civil society, democracy, and the state*. ed. By C.K.Armstrong. UK: Routledge, 2002
5. Cotton, J. *From authoritarianism to democracy in South Korea*. In : *Political Studies Journal*, 1989, Vol.37, No. 2, pg. 244 - 259
6. Dahl, R.A. *Democracy and its critics*. USA : Yale University Press, 1989
7. Dobbs-Higginson, M.S. *Asia Pacific – its role in the new world disorder*. Australia : Mandarin, Reed Books, 1996.
8. Fell, D. *Party Politics in Taiwan : Party change and the democratic evolution of Taiwan, 1991 – 2004*. USA : Routledge, 2005
9. Guy, J. J. *People, politics and government*. 5.edition. Toronto : Prentice, 2001
10. Hood, S.J. *The Koumintang and the democratization of Taiwan*. USA : Westview Press, 1997
11. Hsiao, H.M.. *Civil society and democratization in Taiwan : 1980 -2005*. In : *Asian new democracies : the Philippines, South Korea and Taiwan compared*. Ed. By Hsiao, H.M. Taiwan : Taiwan Foundation for Democracy, 2006.
12. Huang, T. *Party systems in Taiwan and South Korea*. In : *Consolidating the third wave democracies*. Ed. By Diamond, L.J., Plattner, M.F., Chu, Y., Tien, H. USA : Johns Hopkins University Press, 1997
13. Huntington, S.P. *The third wave : democratization in the late twentieth century*. USA : University of Oklahoma Press, 1991
14. Lee, K.Y. *Electoral connection of an authoritarian one-man rule : parties, elections, and electoral systems in South Korea (1948 – 1991)*. In : *Political authority and economic exchange in Korea*. Ed. By Hong-Yung, L., Dal-joang, C. South Korea : Oruem, 1994
15. Lin, A.C.J., Keating, J.F. *Island in the stream : a quick case study of Taiwan's complex history*. 2.ed. Taiwan : SMC Publishing, Inc, 2001
16. Linz, J.J. *Totalitarian and authoritarian regimes*. USA : Lynne Rienner Publishers, Inc, 2000

17. Linz, J.J., Stepan, A. *Problems of democratic transition and consolidation*. USA : The Johns Hopkins University Press, 1996
18. Newton, K., Van Deth, J.W.. *Foundation of Comparative Politics*. UK : Cambridge University Press, 2005.
19. O'Donnell, G., Schmitter, P.C. *Transitions from authoritarian rule. Tentative conclusions about uncertain democracies*. USA : The Johns Hopkins University Press, 1991
20. J. Linz. *Transitions to democracy*. Pg. 158 in G.Sorensen. *Democracy and democratization*. USA : Westview Press, 1993.
21. Potter, D. *Democratization in Asia*. In : *Prospects for democracy*. ed. By D. Held. UK : Polity Press, 1994
22. Rigger, S. *Politics in Taiwan : voting for democracy*. USA : Routledge, 1999
23. Robertson, D. *Dictionary of politics*. 2.ed. UK: Penguin books, 1993
24. Roskin, M. G., Cord, R. L., Medeiros, J. A., Jones, W. S. *Political science*. 5.edition. USA : Prentice Hall, 1994
25. Sandschneider, E. *Successful economic development and political change in Taiwan and South Korea*. In : *Rethinking Third World politics*. ed. By Manor, J. Singapore : Longman, 1991
26. Schumpeter, J.A. *Capitalism, Socialism, Democracy*. 5.ed. USA : George Allen & Unwin Ltd, 1976
27. Sorensen, G. *Democracy and democratization*. USA : Westview Press, 1993
28. Wachman, A.M. *Taiwan : national identity and democratization*. USA : M.E.Sharpe, Inc, 1994
29. Wang, J.C.F. *Comparative Asian politics : power, policy and change*. USA : Prentice-Hall, Inc, 1994
30. Yu, C. *The evolving party system in Taiwan , 1995 – 2004*. In : *Journal of Asian and African studies*, 2005, 40, 105. Atrodams : <http://jas.sagepub.com/cgi/content/abstract/40/1-2/105>
31. Yung-myung, K. *Understanding East Asian political systems : origins, characteristics and changes*. In : *Sungkyun Journal of East Asian Studies*. Vol. 3, No. 1, 2003. Pg. 45 – 78
32. Lee, S. *The transformation of South Korea politics : implications for U.S. - Korea relations*. Http://www.brookings.edu/papers/2004/09southkorea_lee.aspx (The Brookings institutions, skatits 14.09.2005)
33. Koh, T. *The 10 values that undergird East Asian strenght and success*. 11.12.1993. <http://www.iht.com/articles/1993/12/11/edkoh.php> (International Herald Tribune, skatits 7.01.2009)
34. *Q&A : Taiwan's ties with China*, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/asia-pacific/1782759.stm> (BBC

News, viewed 31.03.2009)

35. Meer, C. *Diminishing status of Taiwan's status quo.*

<http://www.atimes.com/atimes/China/HC01Ad01.html> (Asia Times online, viewed 31.03.2009)

36. *Background note : Taiwan*, <http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/35855.htm> (U.S. Department of State, visited 01.04.2009)

37. *South Korea Government*, <http://www.mapsofworld.com/south-korea/government/> (Maps of the World.com , viewed 01.04.2009)

38. *Country briefings : South Korea*,

<http://www.economist.com/countries/southkorea/profile.cfm?folder=Profile-Political%20Structure> (The Economist.com , viewed 01.04.2009)

39. Clark, C. *Taiwan elections*. http://www.asiasociety.org/publications/taiwan_elections.html (Asian Society publications, viewed 07.04.2009)

40. *Confucianism*. <http://www.sevenwondersworld.com/Confucianism.html> (A brief look at the seven wonders of the world, skatīts 14.04.2009)

41. *A brief introduction to Taiwan : religion*. http://www.gio.gov.tw/taiwan-website/5-gp/brief/info04_19.html (Taiwan Government information office, skatīts 14.04.2009)

42. *South Korea : religion*. <http://countrystudies.us/south-korea/42.htm> (Country Studies, skatīts 14.04.2009)

43. Birdsall, N., Ross, D., Sabot, R. *Inequality and growth reconsidere lessons from East Asia.*

<Http://wber.oxfordjournals.org/cgi/content/abstract/9/3/477> (The World Bank economic review, skatīts 14.04.2009)

1. pielikums
Demokratizācijas viļņi un atgriezeniskie viļņi¹⁶¹

Valstu kategorija	Valstu skaits	Pirmais vilnis	Pirmais atgriezeniskais vilnis	Otrais vilnis	Otrais atgriezeniskais vilnis	Trešais vilnis	Trešais atgriezeniskais vilnis?
L	2						
K	11						
J	6						
I	1						
H	9						
G	9						
F	3						
E	4						
D	5						
C	10						
B	1						
A	10						
Demokrātiskas valstis		33 (Max)	11 (Min)	51 (Max)	29 (Min)	62 (Max)	59 (Min)
Izmaiņas Kopējais valstu skaits = 71		+33	-22	+40	-22	+33	-3

Apzīmējumi :

	Demokrātiska vai gandrīz demokrātiskās valsts fāzes
	Nedemokrātiskās fāzes iepriekš demokrātiskām valstīm

Valstu sadalījums :

A – Austrālija, Kanāda, Somija, Īslande, Īrija, Jaunzēlande, Zviedrija, Šveice, Apvienotā Karaliste, ASV

¹⁶¹ S.P. Huntington. *The third wave : democratization in the late twentieth century*. USA : University of Oklahoma Press, 1991. Pg. 14

B – Čīle
C – Austrija, Beļģija, Kolumbija, Dānija, Francija, Rietumvācija, Itālija, Japāna, Nīderlande, Norvēģija
D – Argentīna, Čehoslovākija, Grieķija, Ungārija, Urugvaja
E - Austrumvācija, Polija, Portugāle, Spānija
F - Igaunija, Latvija, Lietuva
G – Botsvāna, Gambija, Izraēla, Jamaika, Malaizija, Malta, Šrilanka, Trinidāda un Tobāgo, Venecuēla
H – Bolīvija, Brazīlija, Ekvadora, Indija, **Dienvīdkoreja**, Pakistāna, Peru, Filipīnas, Turcija
I – Nigērija
J – Burma, Fidži, Gana, Gajana, Indonēzija, Libāna
K – Bulgārija, Salvadora, Gvatemala, Haiti, Honduras, Mongolija, Namībija, Nikaragva, Panama, Rumānija, Senegāla
L – Sudāna, Surinama

Anotācija

Viens no 20. gadsimta apzīmējumiem ir 20. gadsimts kā demokrātijas gadsimts. Starp dažādajām autoru teorijām par demokrātiju un demokratizāciju, ir iespējams izdalīt arī S.P. Huntingtona konceptu par demokratizāciju, kā arī trešā viļņa demokrātijām, ar trešo vilni saprotot demokratizācijas, kas notika laika posmā no 1970.-to gadu vidus līdz 1990.-to gadu sākumam. Šī darba ietvaros Huntingtona teorētiskajos konceptos par demokratizāciju tikai ievietotas un pēfītas divas Austrumāzijas valstis – Dienvidkoreja un Taivānā, kuru demokratizācijas procesi bieži vien tiek atzīti par līdzīgiem.

Ar Huntingtona teorētisko ietvaru palīdzību, darba gaitā tika apskatītas līdzības un atšķirības Dienvidkorejas un Taivānas demokratizācijas procesos. Tika apskatīta režīmu vēsture abās valstīs, sākot ar to izveidošanos pēc 2. Pasaules kara, kas, savukārt, norādīja to, ka Dienvidkoreja un Taivāna pieder pie dažādiem demokratizācijas modeļiem, balstoties uz to, ka Huntingtona izdala četrus demokratizācijas modeļus. Tādējādi tika apgāzta darbā izvirzītā hipotēze - vēsturiski skatot demokratizācijas procesus Taivānā un Dienvidkorejā, var konstatēt, ka tie notikuši pēc vienāda demokratizācijas modeļa, izšķirot četrus Huntingtona demokratizācijas modeļus. Apskatot pārejas posmu abās valstīs, tika identificēts tas, ka pārejas posmu abās valstīs stipri atšķirās. Dienvidkorejā nozīmīgo lomu nospēlēja kompromisa atrašana starp valdošo grupu un opozīciju, bet Taivānas pārejas posmā vadošo lomu nospēlēja valstī dominējošais Goumintangs.

Darba turpinājumā tika apskatīti demokratizāciju veicinošie faktori Dienvidkorejā un Taivānā. Abās valstīs īpašu lomu nospēlēja sociāli – ekonomiskie faktori, proti, ekonomiskā izaugsme, kas sekmēja vidusslāņa paplašināšanos un izglītības līmeņa celšanos. Šīs nodaļas ietvaros tika skatīti arī citi Huntingtona izdalītie faktori Dienvidkorejas un Taivānas gadījumu kontekstā. Apskatot ārējos demokratizācijas faktoros, tika secināts, ka liela nozīme abu valstu gadījumos bija ASV ietekmei, lai arī tā izpaudās dažādi abu valstu gadījumos. Ietekmi uz demokratizāciju Dienvidkorejā un Taivānā atstāja arī demokrātisko ideju izplatīšanās, pateicoties starptautiskās komunikācijas intensifikācijai, kā arī demonstrācijas efekts, proti, autoritāra režīma krišana Āzijas reģionā esošajās Filipīnās. Kopumā, raugoties uz demokratizāciju Dienvidkorejā un Taivānā caur Huntingtona teorētisko prizmu, šajos procesos tika identificēta virkne būtiski atšķirību pārejas procesā un tā priekšvēsturē, tomēr līdzās tika atrastas arī līdzības, piemēram, demokratizāciju ietekmējošos faktoros.

Annotation

One of the ways to describe the 20th century is the 20th century as the century of democracy. One of the authors looking upon democracy and democratization is S.P. Huntington with his theory of third wave democracies and democratization. The third wave democratization being a group of transformations to a democratic regime from the mid 1970-ties to early 1990-ties. In this work through the theoretical prism of Huntington two East Asian countries – South Korea and Taiwan – were viewed, the democratization of which are often referred as to being similar.

With the help of the theoretical approach of Huntington similarities and differences in the democratization of South Korea and Taiwan were viewed. The history of regimes was looked upon in these countries starting from their creation after the Second World war up to the democratization period. This historical view pointed out that South Korea and Taiwan had different democratization patterns, based upon five patterns of democratization by Huntington. Therefor the hypothesis put forward in this work – in a historical view South Korea and Taiwan refer to the same pattern of democratization, based upon five patterns of democratization by Huntington, was declined. After looking at the transition phase in South Korea and Taiwan, major differences were identified. In the transition process of South Korea compromise between the ruling group and the opposition played a major role, while in the case of Taiwan Koumintang played the leading role in the transition process.

The work also looked upon factors that affected the democratization in South Korea and Taiwan. In both cases socio-economic factors played a major role – economic development which affected the middle class and the level of education. Also other internal factors which are marked by Huntington were viewed. Concerning the external factors - USA played a major role both in South Korea and Taiwan though in different ways. Also the development of communication, the spreading of democratic ideas and the demonstration effect by the fall of the authoritarian regime in the Philippines affected the democratization in South Korea and Taiwan. In conclusion, when looking upon the democratization in South Korea and Taiwan through the theoretical prism of Huntington, some differences were identified, e.g., in the process of transition or in the history of regimes, but also some similarities were marked, e.g., factors that had an effect on the process of democratization in South Korea and Taiwan, showing that the democratization in these countries can not be plainly regarded as to being similar.

BAKALAURA DARBS AIZSTĀVĒTS

2009. gada “ _____ ” _____

ar atzīmi _____

Protokols Nr. _____